

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών
Τέχνη – Πολιτιστική Κληρονομιά – Αναπτυξιακές Πολιτικές

Διπλωματική Εργασία

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΒΡΑΧΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΑΚΗ ΜΑΘΗΣΗ .

Νεκταρία Μανιδάκη 523605

Α Επιβλέπουσα καθηγήτρια Δρ Παναγιώτα Πάντζου

Β Επιβλέπων καθηγητής Δρ Ευάγγελος Παπούλιας

Αθήνα Ιούνιος 2026

Περίληψη

Τα μουσεία σύμφωνα με τις περισσότερες βιβλιογραφικές έρευνες αλλά και οι αρχαιολογικοί χώροι ως φορείς πολιτιστικής κληρονομιάς, μπορούν να αποτελέσουν χώρους εκπαίδευσης για παιδιά, εφήβους και ενήλικες. Ειδικότερα, η μουσειακή εκπαίδευση αλλά και η εκπαίδευση σε αρχαιολογικούς χώρους που απευθύνονται στα παιδιά επικεντρώνονται στη βιωματική μάθηση. Έτσι τα εκθέματα και τα μνημεία μπορούν να μετατραπούν σε εργαλεία για να αναπτυχθεί η δημιουργικότητα και η κριτική τους σκέψη μέσα από τα διαδραστικά προγράμματα που υλοποιούνται από τους μουσειοπαιδαγωγούς. Αυτά μπορούν να προσαρμοστούν σε κάθε ηλικία, παρέχοντας περισσότερο ουσιαστική και ευχάριστη προσέγγιση της γνώσης σε σύγκριση με το παραδοσιακό σχολείο. Στο πλαίσιο της εργασίας αυτής σχεδιάστηκε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που μπορεί να υλοποιηθεί στον Ιερό Βράχο και στο μουσείο της Ακρόπολης και απευθύνεται σε μαθητές προσχολικής ηλικίας. Ο τίτλος αυτού είναι «Η περιπέτεια του μικρού γρύπα...». Σκοπός του εκπαιδευτικού αυτού προγράμματος είναι να καλλιεργήσουν οι μικροί μαθητές τον σεβασμό και την αγάπη για την πολιτιστική κληρονομιά. Ειδικότερα, οι στόχοι είναι το να έρθουν σε επαφή και να γνωρίσουν οι μαθητές τα Μνημεία του αρχαιολογικού χώρου και τα εκθέματα του Μουσείου, όπως επίσης η καλλιέργεια της περιέργειας τους μέσω της συμμετοχής τους σε δραστηριότητες που βασίζονται στην εμπειρία και την ανακάλυψη, και τέλος η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των μαθητών στο πλαίσιο των βιωματικών δραστηριοτήτων που οργανώνονται. Περιλαμβάνει τέσσερις δραστηριότητες, οι οποίες υλοποιούνται εντός του Μουσείου της Ακρόπολης αλλά και εκτός αυτού, στον αρχαιολογικό χώρο που βρίσκονται τα μνημεία.

Λέξεις κλειδιά: εκπαιδευτικό πρόγραμμα, Ιερός Βράχος Ακρόπολης, μουσειοπαιδαγωγός

Abstract

Museums and archaeological site can be educational spaces for children, adolescents and adults. In particular, museum and archaeological site education aimed at children focuses on experiential learning. Thus, exhibits can be transformed into tools to develop their creativity and critical thinking through interactive programs implemented by museum educators. These can be adapted to any age, providing a more substantial and enjoyable approach to knowledge compared to traditional school. In the context of this work, an educational program was designed that can be implemented on the Sacred Rock of the Acropolis and is aimed at preschool students. Its title is “The Adventure of the Little Griffin...”. The purpose of this educational program is to cultivate students’ pride and appreciation for cultural heritage. In particular, the objectives of the program are to familiarize students with the Monuments and the exhibits of the Museum, to cultivate students' curiosity through their participation in experiential activities, and to foster communication and cooperation between students within the framework of the experiential activities that are organized. It includes four activities, which are implemented within the Acropolis Museum but also outside it, in the archaeological site where the monuments are located.

Keywords: educational program, Sacred Rock of the Acropolis, museum educator

Περιεχόμενα	
Περίληψη.....	2
Abstract.....	3
Εισαγωγή.....	6
1ο Κεφάλαιο: Εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία, μουσεία και εκπαίδευση.....	10
1.α Προσχολική εκπαίδευση.....	10
1.β Σκοπός και στόχοι.....	11
1.γ Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών.....	13
1.2. Μουσειακή εκπαίδευση.....	16
1.3. Εκπαιδευτικές θεωρίες και μουσειακή εκπαίδευση.....	20
1.3.1 Η προσέγγιση του διδακτισμού.....	20
1.3.2 Η προσέγγιση του συμπεριφορισμού.....	20
1.3.3 Η εκπαιδευτική θεωρία της ανακάλυψης.....	21
1.3.4 Η εκπαιδευτική θεωρία του κονστρουκτιβισμού.....	22
1.3.5 Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης.....	24
1.3.6 Η θεωρία της «ροής» ή της ψυχολογίας της βέλτιστης εμπειρίας.....	26
1.4 Μουσειοπαιδαγωγικές μέθοδοι.....	28
1.4.1 Η μέθοδος της αφήγησης.....	29
1.4.2 Μαιευτική μέθοδος.....	30
1.4.3 Επιδείξεις ειδικών.....	32
1.4.4 Ανακαλυπτική μέθοδος.....	33
2ο Κεφάλαιο Εκπαιδευτικά Προγράμματα στον Ιερό Βράχο και στο Μουσείο Ακροπόλεως	
.....	39
2.1 Εκπαιδευτικά προγράμματα στον Ιερό Βράχο Ακροπόλεως.....	39
2.2 Εκπαιδευτικά προγράμματα στο Μουσείο Ακροπόλεως.....	48
2.3 Σύνδεση του Αρχαιολογικού Χώρου Ακρόπολης με το Μουσείο Ακροπόλεως αναφορικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα.....	52
3ο Κεφάλαιο	
Μεθοδολογία.....	54
3.1 Σκοπός και Στόχοι.....	54

3.2	
Μεθοδολογία.....	5
4	
4ο Κεφάλαιο Εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον Ιερό Βράχο και στο Μουσείο	
Ακροπόλεως.....	
57	
4.1 Σύντομη	
περιγραφή.....	57
4.2 Σκοπός και	
Στόχοι.....	57
4.3 Θεωρητικό	
πλαίσιο.....	57
4.4 Δραστηριότητες	
υλοποίησης.....	59
Συμπεράσματα.....	
...68	
Βιβλιογραφία.....	
...73	
Παράρτημα	
.....	82

Εισαγωγή

Τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι λειτουργούν ως χώροι γνώσης και αποτελούν έγκυρους πολιτισμικά θεσμούς (Dodd et al., 2010). Όπως ορίζεται υπηρετούν την κοινωνία μέσα από τις λειτουργίες που επιτελούν, οι οποίες είναι η συγκέντρωση, η προστασία, η επιστημονική μελέτη, η έκθεση και η επικοινωνία τόσο της υλικής όσο και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και των αντικειμένων που βρίσκονται στο περιβάλλον των ανθρώπων. Σκοπός τους είναι η απόκτηση γνώσης, η επιστημονική μελέτη και η ποιοτική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου του ατόμου (ICOM, 2017). Η Μουσειακή Εκπαίδευση είναι ένας επιστημονικός τομέας που είναι αφιερωμένος στον εκπαιδευτικό ρόλο αλλά και την αποστολή των μουσείων (Hein, 2006).

Τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι συμπεριλαμβάνονται στα μαθησιακά περιβάλλοντα, τα οποία στηρίζουν τη δομημένη τυπική εκπαίδευση και τις ομάδες που έχουν ως αντικείμενο την τυπική εκπαίδευση με αρκετούς τρόπους, όπως για παράδειγμα μέσα από τον σχεδιασμό και την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε μαθητές, φοιτητές κ.λπ. (Black, 2012). Σε σχέση με το επίσημο δομημένο σύστημα εκπαίδευσης που ακολουθείται στα σχολεία και τα πανεπιστήμια, έχει γίνει μεγάλη συζήτηση για το πλαίσιο αλλά και τα χαρακτηριστικά της μάθησης στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους, καθώς δεν απαιτούν την ύπαρξη συγκεκριμένων προσόντων, αξιολόγησης σύμφωνα με εξωτερικά πρότυπα κ.α. (Kanari & Souliotou, 2020). Η σύγκριση σχετίζεται κατά βάση με τις οργανωτικές και τις διοικητικές διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στην επίσημη δομημένη εκπαίδευση και άλλου είδους μαθησιακά περιβάλλοντα, όπως είναι για παράδειγμα τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι (Hein, 1998). Επίσης, περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά που έχει η μάθηση εντός των μουσειακών χώρων, η οποία είναι περισσότερο ευέλικτη, ανοιχτή, βιωματική και εστιασμένη στο κοινό, αλλά και τη μορφή των δραστηριοτήτων και του κοινού-στόχου που υλοποιούνται (Black, 2012; McGhie, 2020).

Για την περιγραφή του είδους της μάθησης που συντελείται στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους οι ερευνητές χρησιμοποιούν τους όρους «άτυπη» και «μη τυπική» (Nikonanopou et al., 2020). Κατά βάση όμως πρόκειται για «άτυπα» και «ελεύθερης επιλογής μαθησιακά περιβάλλοντα», τα οποία μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν ψυχαγωγικές δραστηριότητες (Falk & Dierking, 2013). Οι Kanari και Souliotou (2020) επίσης χρησιμοποιούν τον όρο «άτυπη» μάθηση για να περιγράψουν τις δραστηριότητες που προγραμματίζονται στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς

χώρους και άρα πραγματοποιούνται εκτός των τυπικών εκπαιδευτικών πλαισίων. Για παράδειγμα τα εκπαιδευτικά προγράμματα και οι επισκέψεις σχολείων σε μουσεία, οι εκπαιδευτικές εκδηλώσεις και τα μαθήματα που έχουν διαφορετικούς στόχους κ.α. (Vartiainen & Enkenberg, 2013).

Η εκπαίδευση που παρέχεται στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους συμβάλλει στην απόκτηση γνώσεων για τα αντικείμενα και τα μνημεία που βρίσκονται σε αυτά, καθώς επίσης και στην καλλιέργεια νοητικών, γλωσσικών και συναισθηματικών ικανοτήτων, όπως είναι η λεκτική έκφραση, η παρατήρηση και η δημιουργία συσχετίσεων (Hackett, 2014). Τα χαρακτηριστικά των μουσείων αποτελούν σημαντική ευκαιρία επιτόπιας μάθησης. Στις μεθόδους που επιλέγονται στο πλαίσιο της μουσειακής εκπαίδευσης περιλαμβάνεται η επαφή με τα πρωτότυπα αντικείμενα, η εργασία εντός συγκεκριμένης περιοχής, το σκάλισμα γλυπτών, η παρακολούθηση παραστάσεων και η χρήση συσκευών εγγραφής φωνής ή βίντεο (Hooper-Greenhill, 1994).

Πρόκειται δηλαδή για δράσεις που απαιτούν τη χρήση αρκετών αισθήσεων. Ειδικότερα για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας έχει διαπιστωθεί πως μαθαίνουν με περισσότερη ευκολία, όταν οι αισθήσεις τους διεγείρονται και έχουν ενεργή συμμετοχή στις δραστηριότητες. Επιπλέον, όταν οι εμπειρίες τους είναι άμεσες, όταν βρίσκονται σε αλληλοεπίδραση με τους ανθρώπους που βρίσκονται τριγύρω τους και όταν παρατηρούν αλλά και ανακαλύπτουν πράγματα. Πέρα από την πληροφόρηση για τα εκθέματα, η εκπαίδευση που λαμβάνει χώρα στα μουσεία συμβάλλει, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, στη βελτίωση της λεκτικής τους έκφρασης, των δεξιοτήτων παρατήρησης και των γνωστικών τους ικανοτήτων (Ampartzaki et al., 2013).

Η εκπαίδευση που χρησιμοποιεί λοιπόν, τις αισθήσεις παρέχει στα παιδιά ευκαιρία συναναστροφής με διάφορα αντικείμενα, ταυτόχρονα όμως συντελεί στην ανάπτυξή τους. Συνεπώς, η μουσειακή εκπαίδευση όπως και η εκπαίδευση στους αρχαιολογικούς χώρους πρέπει να συμπεριληφθούν στους αποτελεσματικούς τρόπους εξοπλισμού των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τις κατάλληλες δεξιότητες (Dilli & Dümenci, 2015).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να περιγράψει εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον Ιερό Βράχο και στο μουσείο της Ακρόπολης που απευθύνεται σε μαθητές προσχολικής ηλικίας.

Ειδικότερα, οι στόχοι είναι οι εξής:

- Να παρουσιάσει τις δραστηριότητες που περιλαμβάνει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης που αφορά μαθητές προσχολικής ηλικίας.
- Να περιγράψει το θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο εντάσσεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης που αφορά μαθητές προσχολικής ηλικίας.
- Να περιγράψει τις μεθόδους που μπορούν να αξιοποιηθούν για την υλοποίηση εκπαιδευτικού προγράμματος στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης που αφορά μαθητές προσχολικής ηλικίας.

Η εργασία περιλαμβάνει τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο αποτελεί το θεωρητικό μέρος της εργασίας και τα επόμενα τρία το ερευνητικό.

Αναλυτικότερα, το πρώτο κεφάλαιο αφορά την εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία. Στην πρώτη υποενότητα αυτού ορίζεται η προσχολική εκπαίδευση, ενώ στη δεύτερη παρουσιάζονται ο σκοπός και οι στόχοι αυτής όπως ορίζονται από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Παιδείας της χώρας μας. Η τρίτη υποενότητα αναφέρεται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών που ακολουθείται στις δομές προσχολικής ηλικίας. Ακολουθεί η εκπαίδευση που λαμβάνει χώρα στα μουσεία. Ειδικότερα, η πρώτη υποενότητα αφορά και ορίζει τη μουσειακή εκπαίδευση. Στη δεύτερη υποενότητα αναλύονται οι εκπαιδευτικές θεωρίες που συνδέονται με τη μουσειακή εκπαίδευση. Αυτές είναι η προσέγγιση του διδακτισμού, η προσέγγιση του συμπεριφορισμού, η εκπαιδευτική θεωρία της ανακάλυψης, η εκπαιδευτική θεωρία του κονστρουκτιβισμού, η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης και η θεωρία της «ροής» ή της ψυχολογίας της βέλτιστης εμπειρίας. Στην τρίτη υποενότητα περιγράφονται οι μουσειοπαιδαγωγικές μέθοδοι και συγκεκριμένα, η εκπαιδευτική μέθοδος της αφήγησης, η μαιευτική μέθοδος, οι επιδείξεις ειδικών, η ανακαλυπτική μέθοδος και οι βιωματικές-δημιουργικές μέθοδοι. Η τελευταία ενότητα του κεφαλαίου αυτού αφορά τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται στα μουσεία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται τη δεδομένη χρονική στιγμή ή έχουν υλοποιηθεί κατά το παρελθόν στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης και το Μουσείο της Ακρόπολης. Επιπλέον, περιλαμβάνεται μία υποενότητα η οποία συνοψίζει τη σύνδεση ανάμεσα στους δύο αυτούς χώρους αναφορικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Το τρίτο κεφάλαιο περιγράφει τη μεθοδολογία και αποτελείται από δύο υποενότητες. Η πρώτη περιλαμβάνει το σκοπό και τους στόχους της παρούσας εργασίας. Στη δεύτερη παρουσιάζεται η μέθοδος που υιοθετήθηκε για την συγγραφή της παρούσας εργασίας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που σχεδιάστηκε να υλοποιηθεί στον Ιερό Βράχο και το μουσείο της Ακρόπολης και απευθύνεται σε μαθητές προσχολικής ηλικίας. Στην πρώτη υποενότητα αυτού γίνεται σύντομη περιγραφή του προγράμματος. Στη δεύτερη παρουσιάζονται ο σκοπός και οι στόχοι και στην τρίτη το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο βασίζεται. Η τέταρτη υποενότητα περιγράφει τις τέσσερις δραστηριότητες που περιλαμβάνει το πρόγραμμα.

Τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εργασίας, η βιβλιογραφία και το παράρτημα.

1ο Κεφάλαιο: Εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία, μουσεία και εκπαίδευση

1.α Προσχολική εκπαίδευση

Στην προσχολική ηλικία περιλαμβάνονται παιδιά ηλικίας 3 έως 6 έτη, δηλαδή πριν την εισαγωγή τους στο δημοτικό σχολείο. Πρόκειται για μία περίοδο, η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης, ανάπτυξη σε έντονο βαθμό της κοινωνικής και συναισθηματικής διάστασης, δηλαδή αποδοχή του εαυτού, μοναδικότητα κ.α. και αυξημένο επίπεδο γνωστικής ωρίμανσης (Hayes, 2011).

Η έννοια της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας αναφέρεται σε κάθε ρυθμιζόμενο σύστημα που εξασφαλίζει την παροχή ολοκληρωμένης μάθησης και συναισθηματικής υποστήριξης στα παιδιά, από τη γέννησή τους μέχρι την ηλικία που φοιτούν στην υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στη χώρα μας, η προσχολική εκπαίδευση παρέχεται μέσω δύο μορφών δομών λειτουργίας, σύμφωνα με την ηλικία που έχει κάθε παιδί και το νόμιμο δικαίωμά του (Eurydice, 2025). Ειδικότερα, τα παιδιά ηλικίας μικρότερης των 4 ετών φοιτούν σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, οι οποίοι βρίσκονται υπό την εποπτεία των Δήμων του Υπουργείου Εσωτερικών. Ακόμη, λειτουργούν ιδιωτικές δομές Προσχολικής Εκπαίδευσης και Φροντίδας κερδοσκοπικού αλλά και μη χαρακτήρα, δομές απασχόλησης των βρεφών ή/και των παιδιών μερικής απασχόλησης και τέλος, βρεφονηπιακοί σταθμοί ολοκληρωμένης φροντίδας, οι οποίοι λειτουργούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας (Π.Δ. 77/2023).

Τα παιδιά που έχουν ηλικία 4 και 5 ετών μπορούν να φοιτήσουν σε δημόσια και ιδιωτικά νηπιαγωγεία, τα οποία εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού. Η προσχολική εκπαίδευση που παρέχεται στο νηπιαγωγείο ανήκει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Σχετικά πρόσφατα, θεσπίστηκε με το Νόμο 4521/2018 ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας στην Ελλάδα, που περιλαμβάνει διετής φοίτηση και ξεκινάει απ' την ηλικία των 4 ετών, με τη φοίτηση στα νηπιαγωγεία (ΦΕΚ Α' 38/02.03.2018). Θεσμικό ορόσημο αποτελεί το σχολικό έτος 2020- 2021 κατά το οποίο η διετής φοίτηση στο νηπιαγωγείο απέκτησε υποχρεωτικό και καθολικό χαρακτήρα σε όλη την χώρα σύμφωνα με το Νόμο 4704/2020 (ΦΕΚ Α 133/14.7.2020).

1.β Σκοπός και στόχοι

Το νηπιαγωγείο αποσκοπεί στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, δηλαδή την κοινωνική, τη σωματική, τη γνωστική και τη συναισθηματική ανάπτυξη. Ακόμη, έχει ως σκοπό την ευημερία του αλλά και τη διαμόρφωση δημοκρατικού πολίτη. Βασισμένη στα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της ηλικίας αυτής, η προσχολική εκπαίδευση επιδιώκει την προαγωγή της ανάπτυξης των ικανοτήτων, οι οποίες ενισχύουν την ικανότητα του παιδιού να ανταποκρίνεται με δημιουργική και κριτική σκέψη απέναντι στις προκλήσεις που συναντά στο περιβάλλον του. Επιπλέον, συμβάλλει στον ορισμό των αξιών για το μέλλον και την εδραίωση των βασικών θεμελίων που σέβονται και προασπίζονται τα δικαιώματα των ανθρώπων, την κοινωνική δικαιοσύνη, την ατομική καθώς και τη συλλογική υπευθυνότητα στο πλαίσιο της ενταξιακής προοπτικής (ΙΕΠ, 2021).

Όπως υποστηρίζεται μέσω της προσχολικής εκπαίδευσης το παιδί εισάγεται στην υποχρεωτική εκπαίδευση και διαμορφώνει με σταδιακό τρόπο την ταυτότητά του ως «μαθητής» και «μαθήτρια» αντίστοιχα. Ταυτόχρονα, όμως παρέχεται υποστήριξη στους γονείς και τους κηδεμόνες προκειμένου εκείνοι να καταφέρουν ν' ανταποκριθούν στις ευθύνες που έχει ο ρόλος τους ως γονείς των μαθητών και των μαθητριών (ΙΕΠ, 2021).

Στους κύριους στόχους της προσχολικής εκπαίδευσης, που αποτελούν παράλληλα και «κλειδιά επιτυχίας» για να εκπληρωθεί η κοινωνική και παιδαγωγική του αποστολή περιλαμβάνονται τα εξής:

- Ο ομαλός τρόπος μετάβασης των παιδιών απ' το σπίτι ή τον παιδικό σταθμό προς το νηπιαγωγείο αλλά και απ' το νηπιαγωγείο προς το δημοτικό σχολείο. Η παροχή υποστήριξης κατά τη διαδικασία μετάβασης είναι σημαντικός παράγοντας για τη διαδικασία προσαρμογής των παιδιών στο καινούριο σχολικό τους περιβάλλον αλλά και τη γενικότερη μαθησιακή εξέλιξή τους.
- Η διασφάλιση των συνθηκών εκείνων που επιτρέπουν σε κάθε μαθητή να έχει επιτυχημένη πορεία. Καθένας μαθητής και καθεμιά μαθήτρια αποτελεί ξεχωριστή οντότητα που διαθέτει μοναδικά και χαρακτηρίζεται από δικό του ρυθμό μάθησης αλλά και ανάπτυξης και αντιμετωπίζεται από την εκπαίδευση σύμφωνα με αυτά. Οι εκπαιδευτικοί προσχολικής αγωγής εργάζονται λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικό κάθε παιδιού, τις γνώσεις, το πολιτισμικό

περιβάλλον, τις προτιμήσεις, τις απαιτήσεις αλλά και τις ικανότητές του έτσι ώστε καθένα από αυτά να καταφέρει το μέγιστο των δυνατοτήτων του και ταυτόχρονα να βιώσει θετικά συναισθήματα όπως ικανοποίηση, χαρά, πληρότητα και αυτοπεποίθηση.

- Η εξασφάλιση των συνθηκών εκείνων που επιτρέπουν σε κάθε εκπαιδευτικό και ενήλικα να συμμετέχει επιτυχώς στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τόσο οι εκπαιδευτικοί προσχολικής αγωγής όσο και οι υπόλοιποι ενήλικες, όπως είναι οι γονείς και το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό, λαμβάνουν στήριξη προκειμένου να κάνουν χρήση των δυνάμεών τους, να αναπτύσσουν αρμονικές συνεργασίες το αίσθημα της αυτοαποτελεσματικότητας, της ικανοποίησης και τέλος, της ολοκλήρωσης αναφορικά με το ρόλο που έχουν στην μαθησιακή διαδικασία και την ποιότητα ζωής των παιδιών.
- Ο ρόλος του νηπιαγωγείου ως δυναμικού περιβάλλοντος μάθησης. Οι εκπαιδευτικοί προσχολικής εκπαίδευσης προχωρούν στην προσαρμογή του προγράμματος και των πρακτικών τους, έτσι ώστε αυτά ν' ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά των παιδιών και των οικογενειών τους. Ο ρόλος και η παιδαγωγική αξία του νηπιαγωγείου ως μαθησιακή κοινότητα σχετίζονται με την παρουσία κοινού οράματος, τη δέσμευση του συνόλου των εμπλεκόμενων για βελτίωση και αλλαγή, το σεβασμό προς τις δυνατότητες και τέλος τη συμβολή τους.
- Η δημοκρατική και ισχυρή ηγεσία. Οι ηγέτες των δομών προσχολικής εκπαίδευσης διαμορφώνουν το πλαίσιο ανάπτυξης κοινών στόχων αλλά και συνεργασίας ανάμεσα σε όλους έχουν εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία, παρέχοντας στήριξη για την επίτευξη ενός βαθύτερου ηθικού σκοπού. Η ευθύνη που έχουν οι νηπιαγωγοί για τη διασφάλιση της μάθησης των παιδιών και της ευημερίας της εκπαιδευτικής κοινότητας ξεπερνά την οργανωσιακή κουλτούρα του νηπιαγωγείου. Σε αυτό το πλαίσιο προάγονται οι ενέργειες διαμόρφωσης υψηλών και ρεαλιστικών προσδοκιών για τη μάθηση, παροχής κινήτρων για το σύνολο των εμπλεκόμενων, η υλοποίηση των στόχων που ορίζονται στο Πρόγραμμα Σπουδών, η έμπνευση και η διάχυση του εκπαιδευτικού οράματος στη σχολική αλλά και την ευρύτερη κοινότητα (ΙΕΠ, 2021).

1.γ Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Το Πρόγραμμα Σπουδών προσδιορίζει τη φυσιογνωμία του νηπιαγωγείου. Συνιστά ένα συγκροτημένο πλαίσιο λειτουργίας, ευθυγραμμισμένο με τις επιδιώξεις και τις μελλοντικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Αναλυτικότερα, το Πρόγραμμα Σπουδών:

- Βασίζεται στις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις ανάπτυξης και μάθησης των παιδιών
- Στηρίζεται στις οδηγίες που έχουν δώσει οι διεθνείς οργανισμοί και οι εκπαιδευτικοί φορείς, αλλά και στα πορίσματα των εμπειρικών ερευνών που αφορούν την προσχολική εκπαίδευση
- Καλύπτει τις συνθήκες που διαμορφώνονται στη σύγχρονη κοινωνική και εκπαιδευτική κοινωνία της χώρας μας, εντός του ευρωπαϊκού πλαισίου
- Περιλαμβάνει τις προτεραιότητες και τους στόχους που ορίζονται στη χώρα μας για την προσχολική εκπαίδευση
- Συμβάλλει στη λειτουργία, την εξέλιξη και τη συμπλήρωση των προηγούμενων Προγραμμάτων Σπουδών, διασφαλίζοντας τη συνέχεια αυτών
- Προχωρά στην υιοθέτηση του μοντέλου του ανάστροφου εκπαιδευτικού σχεδιασμού, σημείο εκκίνησης του οποίου είναι οι ικανότητες που επιδιώκεται ν' αναπτυχθούν
- Διαμορφώνεται, εμπλουτίζεται και επικαιροποιείται μέσα από τη διαδικασία αξιοποίησης του ψηφιακού περιβάλλοντος και του πολυτροπικού μαθησιακού χαρακτήρα
- Χαρακτηρίζεται από ρεαλιστικές και υψηλές προσδοκίες για το σύνολο των παιδιών και επικεντρώνεται στον ιδιαίτερο ρόλο των νηπιαγωγών προκειμένου τα παιδιά να λάβουν τα εφόδια που είναι κατάλληλα για την ηλικία τους και να πετύχουν την ανάπτυξη των ικανοτήτων που απαιτούνται. Απώτερος στόχος είναι να γίνουν οι μαθητές τελικά δημιουργικοί άνθρωποι, αλλά και συνειδητοί πολίτες του τόπου και του έθνους στο οποίο ζούνε, της Ευρώπης και γενικότερα, της οικουμένης (ΙΕΠ, 2021).

Μέσω του Προγράμματος Σπουδών διαμορφώνεται το πλαίσιο διασφάλισης της ποιότητας του προγράμματος εκπαίδευσης, καθώς εντός αυτού περιγράφονται οι στόχοι, η φιλοσοφία και οι διαδικασίες για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη των

κατάλληλων και των πλούσιων σε ερεθίσματα και εμπειρίες μαθησιακών περιβαλλόντων στο νηπιαγωγείο. Το Πρόγραμμα Σπουδών χαρακτηρίζεται από ευελιξία, παρέχοντας στους νηπιαγωγούς εργαλεία δημιουργικής ενσωμάτωσης των αρχών που αυτό περιλαμβάνει κατά τη διαδικασία του διδακτικού σχεδιασμού, έτσι ώστε οι παρεμβάσεις ν' ανταποκρίνονται στις ανάγκες που έχει η κάθε σχολική μονάδα, οι μαθητές και οι μαθήτριες αυτής αλλά και το σύνολο των εμπλεκόμενων (ΙΕΠ, 2021).

Αναλυτικότερα, μέσω του Προγράμματος Σπουδών διαμορφώνεται το κοινό πλαίσιο οργάνωσης της μαθησιακής διαδικασίας σύμφωνα με τις εξής αρχές:

- Στο νηπιαγωγείο ορίζονται τα θεμέλια ανάπτυξης των ικανοτήτων που λαμβάνονται ως βασικές για να είναι δυναμική και επιτυχημένη η συμμετοχή του παιδιού στην κοινωνία ως ενεργός πολίτης, ανάλογα με την αναπτυξιακή του ωριμότητα.
- Η έμφαση στη βαθιά κατανόηση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών των μαθητών της προσχολικής ηλικίας, στο πλαίσιο της ολόπλευρης ανάπτυξης τους, έχει ως στόχο τη διαμόρφωση εμπλουτισμένων μαθησιακών περιβαλλόντων, τα οποία επιδεικνύουν σεβασμό στον τρόπο και το ρυθμό μάθησης κάθε παιδιού.
- Στο επίκεντρο της διαδικασίας μάθησης βρίσκεται το παιδί, ο ρόλος του οποίου είναι ενεργός κατά τη διαμόρφωση αυτής και ενσωματώνει τις αξίες της ενταξιακής εκπαίδευσης.
- Το παιδί αναπτύσσεται και λαμβάνει γνώσεις καθώς συνδέεται με το περιβάλλον, τις καταστάσεις και τα αντικείμενα συσχετίζεται δυναμικά με άλλα άτομα. Οι υποστηρικτικές και θετικές σχέσεις είναι ο κύριος μοχλός της διαδικασίας αυτής, αναγνωρίζοντας τον κοινωνικό χαρακτήρα της μάθησης.
- Καθημερινά γίνεται αντιληπτή η επίδραση που έχει ο πολιτισμός τόσο στην ανάπτυξη όσο και τη μάθηση παρέχοντας εμπειρίες και νοήματα.
- Η μαθησιακή διαδικασία πραγματοποιείται ολιστικά, προσφέροντας πλήθος ερεθισμάτων με νόημα για τα παιδιά και συνδέοντας την καθημερινότητα με την τοπική αλλά και την ευρύτερη κοινότητα.
- Στο επίκεντρο οργάνωσης της μαθησιακής διαδικασίας βρίσκεται η τάση των παιδιών να εξερευνήσουν, να ανακαλύψουν και να κατανοήσουν τον κόσμο

που βρίσκεται τριγύρω τους, αλλά και το παιχνίδι. Και οι δυο αυτοί παράγοντες προάγουν την ανάπτυξη των μεταγνωστικών δεξιοτήτων.

- Προτεραιότητα του νηπιαγωγείου αποτελεί ο συντονισμός των προσπαθειών αλλά και η συνεργασία ανάμεσα μεταξύ όλων των συμμετεχόντων φορέων για την εκπαίδευση του παιδιού.
- Οι νηπιαγωγοί παρέχουν τις κατάλληλες ευκαιρίες για να επικοινωνούν τα παιδιά με διάφορους τρόπους όσα σκέφτονται, όσα είναι σε θέση να κάνουν, εκτιμώντας τα αποτελέσματα και παρεμβαίνοντας διορθωτικά ταυτόχρονα τη δράση τους με απώτερο σκοπό την ενίσχυση και βελτιστοποίηση της μάθησης αλλά και τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού προγράμματος.
- Κάθε εκπαιδευτικός προσχολικής αγωγής, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, αποτελεί το κλειδί διασφάλισης της ποιότητας της εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο, βασιζόμενος στο κοινό όραμα (ΙΕΠ, 2021).

1.2 Μουσειακή εκπαίδευση

Η λέξη «μουσείον» έχει ελληνικές ρίζες. Αναφερόταν σ' έναν ναό ή ιερό αφιερωμένο στις Μούσες, καθώς και σε σχολείο ή γυμνάσιο των τεχνών (Rocci, 1987). Στην ελληνική μυθολογία οι Μούσες ήταν οι εννέα κόρες της Μνημοσύνης και του Δία, θεές της σκέψης που κατοικούσαν κοντά στον Όλυμπο. Θεωρούνταν θεϊκές προστάτιδες των τεχνών, προσφέροντας έμπνευση στους ανθρώπους να προοδεύσουν στις επιστήμες, τις τέχνες και τον πολιτισμό μέσω της ευγλωττίας και της πειθούς τους. Ο όρος «μουσείο» αργότερα υιοθετήθηκε στα λατινικά ως μουσείο, διατηρώντας τη σύνδεσή του με τις Μούσες. Ο σύγχρονος όρος «μουσείο» αναφέρεται σ' έναν χώρο όπου πραγματοποιείται η συλλογή, τακτοποιούνται και φυλάσσονται τεκμήρια ιστορικής, καλλιτεχνικής επιστημονικής ή εθνολογικής αξίας. Επιπλέον, ένα μουσείο μπορεί επίσης να οριστεί ως η συγκέντρωση εκθεμάτων πολύτιμων για την τέχνη, τη σπανιότητα ή την αρχαιότητά τους, καθώς και ο τόπος ή το κτίριο όπου είναι τοποθετημένα και εκτίθενται (Lowry, 2021).

Τον 20ό αιώνα, τα δυτικά μουσεία υπέστησαν σημαντικούς μετασχηματισμούς για να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις του σύγχρονου πολιτισμού, ως αποτέλεσμα των σημαντικών κοινωνικών αλλαγών όπως την αστική επέκταση, την εκβιομηχάνιση, την καθολική ψήφο, τις εξελίξεις στις μεταφορές και τις επικοινωνίες και τις προσπάθειες για καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού. Οι αλλαγές επέφεραν ευρύτερη πολιτιστική ευαισθητοποίηση και αυξημένο ενδιαφέρον για επισκέψεις σε μουσεία και χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς (Todino & Campitiello, 2025).

Έτσι τα μουσεία εξελίχθηκαν σε κέντρα επιστημονικής μελέτης. Οι εκθέσεις έγιναν περισσότερο συστηματικές, χρησιμοποιώντας προθήκες και περιγραφικά πάνελ για την ενίσχυση της συμμετοχής και της κατανόησης των επισκεπτών. Τα αρχιτεκτονικά σχέδια των σύγχρονων μουσείων χαρακτηρίζονταν από ευελιξία και λειτουργικότητα, εξυπηρετώντας ποικίλες εκθεσιακές ανάγκες και αξιοποιώντας φυσικό και τεχνητό φωτισμό για την αποτελεσματική ανάδειξη των συλλογών. Η τεχνολογία εμπλούτισε περαιτέρω την εμπειρία των επισκεπτών με πλήθος καινοτομιών. Επίσης, τα μουσεία έδωσαν περισσότερη έμφαση στη ροή των επισκεπτών, σχεδιάζοντας διαισθητικές διαδρομές μέσα από τα εκθέματα. Τέλος, τα σύγχρονα συστήματα ελέγχου του κλίματος βοήθησαν στη διατήρηση των συλλογών ρυθμίζοντας τη θερμοκρασία και την υγρασία. Παραδείγματα καινοτόμου σχεδιασμού αποτελεί το Μουσείο

Guggenheim στη Νέα Υόρκη και το Neue Nationalgalerie του Mies van der Rohe στο Βερολίνο (Todino & Campitiello, 2025).

Σταδιακά προέκυψε η απαίτηση φιλοξενίας μεγαλύτερου αριθμού επισκεπτών στα μουσεία, διατηρώντας όμως την προσβασιμότητα και την ελκυστικότητα τους. Η πρόκληση αυτή αποτέλεσε ευκαιρία για επέκταση, δημιουργία χώρων για την πραγματοποίηση συνεδρίων, βιβλιοθηκών και άλλων εγκαταστάσεων. Παραδείγματα αποτελούν το Μουσείο Ορσέ και το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης καταδεικνύοντας πώς τα σύγχρονα μουσεία είναι σε θέση να εξισορροπήσουν αισθητικές, εκπαιδευτικές και πρακτικές παραμέτρους (Todino & Campitiello, 2025).

Καθώς εδραιωνόταν η έννοια του μουσείου, η μουσειακή εκπαίδευση εξελίχθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια των αιώνων, αντανakλώντας ευρύτερους πολιτιστικούς, κοινωνικούς και τεχνολογικούς μετασχηματισμούς. Ο 20ός αιώνας σηματοδότησε μια παραδειγματική μετατόπιση, επηρεασμένη από προοδευτικές εκπαιδευτικές θεωρίες όπως είναι η βιωματική μάθηση του John Dewey (Dewey, 2010), το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο του Lev Vygotsky (Iannaccone, 2010) και αναφορές από τη μουσειακή εκπαίδευση, όπως το κονστρουκτιβιστικό μουσείο που δημιούργησε ο George Hein (Hein, 2006).

Η έννοια της εκπαίδευσης στο μουσείο αναφέρεται στη σκόπιμη χρήση των μουσειακών συλλογών, πόρων και περιβαλλόντων για να διευκολυνθεί η μάθηση και η προσωπική ανάπτυξη των ατόμων. Περιλαμβάνει πλήθος τυπικών και άτυπων εκπαιδευτικών πρακτικών, στόχος των οποίων είναι η εμπλοκή των επισκεπτών στην ενεργή και διερευνητική μάθηση. Ειδικότερα, περιλαμβάνει τις ξεναγήσεις, τις βιωματικές δραστηριότητες, τα εργαστήρια και τα διαδραστικά εκθέματα μέσω των οποίων ενθαρρύνεται η κριτική σκέψη, η συναισθηματική εμπλοκή και η απόκτηση γνώσεων. Οι στόχοι αυτοί μπορούν επίσης να επιτευχθούν υλοποιώντας διδακτικά εργαστήρια, χρησιμοποιώντας διαδραστικές εφαρμογές και ενσωματώνοντας τεχνολογίες πολυμέσων, όπως είναι η εικονική και η επαυξημένη πραγματικότητα, η τεχνητή νοημοσύνη, η ψηφιακή σάρωση έργων τέχνης που μετατρέπονται σε ψηφιακά αντικείμενα (Todino & Campitiello, 2025).

Η μουσειακή εκπαίδευση στηρίζεται στις αρχές της προσβασιμότητας, της συμπερίληψης και των προσεγγίσεων στο επίκεντρο των οποίων βρίσκεται ο μαθητής και επικεντρώνεται στην ενίσχυση των ουσιαστικών συνδέσεων ανάμεσα στα άτομα

και το πολιτιστικό, επιστημονικό ή ιστορικό περιεχόμενο. Στόχος είναι η ενίσχυση της κατανόησης και της περιέργειας του κοινού, η καλλιέργεια της βαθύτερης εκτίμησης για τις συλλογές, τα αντικείμενα και τις αφηγήσεις στο μουσειακό περιβάλλον. Το όραμα αυτό του μουσείου ως χώρου μάθησης έγινε κοινώς αποδεκτό (Todino & Campitiello, 2025).

Στις 24 Αυγούστου 2022 στο πλαίσιο της Έκτακτης Γενικής Συνέλευσης που πραγματοποιήθηκε στην Πράγα, το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων προχώρησε στη διατύπωση ενός νέου ορισμού για τα μουσεία. Βάσει αυτού, το μουσείο είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός στην υπηρεσία της κοινωνίας, ο οποίος συλλέγει, συντηρεί, ερευνά, ερμηνεύει και εκθέτει την υλική και την άυλη κληρονομιά. Τα μουσεία είναι ανοιχτά και προσβάσιμα στο κοινό, δε χαρακτηρίζονται από αποκλεισμούς και προωθούν την ποικιλομορφία αλλά και τη βιωσιμότητα. Λειτουργούν και επικοινωνούν ηθικά και επαγγελματικά, με τη συμμετοχή των κοινοτήτων, προσφέροντας πλήθος εμπειριών για απόλαυση, εκπαίδευση, προβληματισμό και ανταλλαγή γνώσεων (ICOM, 2022).

Η μουσειακή εκπαίδευση αντλεί τη ζωτικότητά της από πλήθος επιστημονικών πεδίων. Ορισμένα από αυτά είναι η μουσειογραφία και η μουσειολογία (Falchetti, 2007), η παιδαγωγική και οι εκπαιδευτικές μεθοδολογίες (Sibilio, 2020). Ακόμη, η χρήση της τεχνολογίας για εκπαιδευτικούς σκοπούς (Di Tore et al., 2023), η εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης (Todino, 2019), η κονστρουκτιβιστική και η κοινωνικο-κονστρουκτιβιστική ψυχολογία (Hein, 2006).

Σύμφωνα με τον Atagok (1999) η μουσειακή εκπαίδευση δεν περιορίζεται απλά στην οργάνωση ξεναγήσεων για τα σχολεία, αλλά περιλαμβάνει ένα εύρος δραστηριοτήτων, όπως είναι οι εκθέσεις, τα εργαστήρια και οι εκδόσεις που δεν απευθύνονται αποκλειστικά στους μαθητές αλλά και στις οικογένειες και γενικότερα τους ενήλικες. Καθώς η κατανόηση της εκπαίδευσης πλέον δεν αναδεικνύει το αποτέλεσμα αλλά τις δραστηριότητες, τις δεξιότητες, την εμπειρία και το δυναμικό που οδηγούν στο αποτέλεσμα, ο χρόνος που περνά κανείς στα μουσεία αποκτάει περισσότερη σημασία και οι δραστηριότητες εκπαιδευτικού χαρακτήρα πρέπει να είναι βιωματικές και διερευνητικές.

Κατά την UNESCO (2012) ο κοινωνικός ρόλος που έχει το μουσείο στο παιδαγωγικό γίνεσθαι πρέπει να αφορά τη διατήρηση αλλά και τη μεταφορά των παραδόσεων και

της πολιτιστικής εμπειρίας της ανθρωπότητας στις επόμενες γενιές μέσα από την ανάπτυξη των αξιολογικών, των ηθικών και των φιλοσοφικών αρχών ως προς την ανοχή της εθνικής, της φυσικής και του θρησκευτικού πλουραλισμού. Επιπλέον, μέσα από την καλλιέργεια των δημιουργικών πτυχών της προσωπικότητας, με παράλληλη ενίσχυση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων, μέσα από συγκεκριμένες μορφές εκπαιδευτικής εργασίας αλλά και χρήσης των μουσείων σαν μοναδικό φορέα πολιτιστικής και ιστορικής δηλαδή της συλλογικής μνήμης της ανθρωπότητας, όπως αυτή αποτυπώνεται στα γνήσια τεκμήρια της πολιτιστικής της κληρονομιάς.

Οι Desvallees και Mairesse (2014) υποστηρίζουν πως το πεδίο της μουσειακής εκπαίδευσης και συνολικά οι ειδικοί των επιστημών αγωγής σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα μη τυπικά, επιδεικνύουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στα μουσεία τα οποία αντιλαμβάνονται ως περιβάλλοντα που δημιουργούν μαθησιακές διαδικασίες αλλά και στον τρόπο που μπορούν να μάθουν οι επισκέπτες εντός αυτών. Χαρακτηρίζουν τη μουσειοπαιδαγωγική ερευνητικό πεδίο αλλά και καινοτόμο εκπαιδευτική πρακτική.

Για την Νικονάνου (2015) πρόκειται για μία εφαρμοσμένη παιδαγωγική, η οποία έχει ως το μουσείο ως πεδίο δράσης και μάθησης. Δεν περιορίζεται ωστόσο στην αγωγή των παιδιών και απευθύνεται στο σύνολο των επισκεπτών των μουσείων. Το πεδίο της μουσειακής εκπαίδευσης αναλύει τις αρχές της παιδαγωγικής και της μουσειολογίας, αλλά και τις έννοιες που χαρακτηρίζουν την εκπαιδευτική και πολιτιστική πολιτική των μουσειακών ιδρυμάτων, συγκροτώντας μια ολοκληρωμένη μεθοδολογία σχεδιασμού, δράσης και ελέγχου των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τα οποία αποσκοπούν στην καλλιέργεια των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων, ανεξάρτητα από τις ικανότητες, την προέλευση, την ηλικία, τις δεξιότητες για την πολύπλευρη δημιουργική αξιοποίηση του υλικού πολιτισμού και συγκεκριμένα των μουσείων (Νάκου, 2001). Συνιστά ένα διαθεματικό επιστημονικό πεδίο, στενά συνδεδεμένο με τα ρεύματα της σύγχρονης παιδαγωγικής, τα οποία αφορούν τη μη τυπική εκπαίδευση, τις θεωρίες του υλικού πολιτισμού, τις μουσειολογικές θεωρητικές προσεγγίσεις και τέλος, τις θεωρίες της επικοινωνίας και του μάρκετινγκ (Νικονάνου, 2010).

1.2 Εκπαιδευτικές θεωρίες και μουσειακή εκπαίδευση

1.2.1 Η προσέγγιση του διδακτισμού

Η θεωρία αυτή τάσσεται υπέρ μιας πιο ρεαλιστικής προσέγγισης της γνώσης και της παθητικής/σωρευτικής διαδικασίας στη μάθηση. Για παράδειγμα στο πλαίσιο ενός τυπικού περιβάλλοντος μάθησης, εάν το μαθησιακό υποκείμενο χαρακτηρίζεται από παθητικότητα και απλή συγκέντρωση πληροφοριών, το επίκεντρο δεν είναι αυτό, αλλά ο φορέας που μεταδίδει τη γνώση, δηλαδή ο εκπαιδευτικός. Το πρόσωπο αυτό προσεγγίζει τη διαδικασία της μάθησης γραμμικά, κάνει παράδοση του υλικού που πρέπει να εμπεδώσει ο μαθητής και δε δείχνει ενδιαφέρον για το πώς και αν είναι προσαρμοσμένη η νέα γνώση στις ανάγκες των μαθητευόμενων. Πρόκειται δηλαδή για μάθημα μονοθεματικό και οργανωμένο με τη μορφή της διάλεξης ή αφήγησης, δίχως να περιλαμβάνονται εναλλακτικές προσεγγίσεις ή αντικρουόμενα επιχειρήματα (Taylor et al. 2008).

Ο εκπαιδευτικός κατέχει τον ρόλο του μοναδικού φορέα της έγκυρης γνώσης, η οποία εκπέμπει την έγκυρη γνώση. Στο επίκεντρο βρίσκεται το γνωστικό αντικείμενο της διδασκαλίας και δε δίνεται προσοχή στις δυνατότητες που έχουν οι μαθητευόμενοι. Πρόκειται για ένα διδακτικό μοντέλο που συναντάται σε μεγάλο βαθμό στις εκθέσεις των μουσείων, καθώς ο δημιουργός της έκθεσης απευθύνεται στο κοινό των επισκεπτών, τους οποίους αντιμετωπίζει σαν αδιαφοροποίητη ομάδα. Αυτό έως κάποιο βαθμό είναι αναμενόμενο καθώς είναι αδύνατο να είναι σε θέση να αναγνωρίζει το ιδιαίτερο μαθησιακό προφίλ κάθε επισκέπτη ξεχωριστά και επιπλέον, δεν υπάρχει σχέση αλληλεπίδρασης στη διαδικασία επεξεργασίας των πληροφοριών που προσλαμβάνουν οι επισκέπτες κατά τη ξενάγησή τους στην έκθεση (Taylor et al. 2008).

1.2.2 Η προσέγγιση του συμπεριφορισμού

Στην προσέγγιση αυτή η μαθησιακή διαδικασία χαρακτηρίζεται απ' την επανάληψη και την θετική ενίσχυση του υποκειμένου όταν δίνει σωστές απαντήσεις. Αρχικά ο μαθητευόμενος δε γνωρίζει, ωστόσο λαμβάνει μέρος σε μια σχέση μηχανισμού ερεθίσματος-απόκρισης υπό την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού με σκοπό να κατακτήσει τη γνώση. Για κάθε ερέθισμα που αντιδρά σωστά λαμβάνει επιβράβευση, ενώ σε κάθε λανθασμένη αντίδραση έχει τη δυνατότητα επανάληψης της δοκιμασίας μέχρι να επιτευχθεί το σωστό αποτέλεσμα. Και σε αυτή την προσέγγιση δίνεται

προσοχή στη μεθοδολογία και όχι στις μαθησιακές ανάγκες και ιδιαιτερότητες κάθε εκπαιδευόμενου και επιπλέον δεν υπάρχει επιρροή του κοινωνικού και του πολιτισμικού περιβάλλοντος του στη μαθησιακή διαδικασία. Αντιθέτως αυτή διεκπεραιώνεται μεμονωμένα, χωρίς να υπάρχει ανάγκη διατύπωσης αρκετών ερμηνειών ή πεποιθήσεων για κάποιο θέμα. Το κύριο μέσο αξιολόγησης είναι το τεστ, δηλαδή η χρονικά περιορισμένη γραπτή αποτίμηση γνώσεων (Hein 2012).

Γι' αυτή την προσέγγιση, η συμπεριφορά των υποκειμένων μετριέται και κωδικοποιείται με τη χρήση ποσοτικών κριτηρίων. Στην περίπτωση ενός μουσείου η έκθεση προκαλεί συγκεκριμένη συμπεριφορά στους επισκέπτες (Taylor et al., 2008). Οι εκπαιδευτικές δράσεις περιλαμβάνουν δοκιμασίες σύντομης διάρκειας για τις οποίες ισχύει η σχέση ερεθίσματος-αντίδρασης ανάμεσα στον μουσειοπαιδαγωγό και τους συμμετέχοντες στο πρόγραμμα. Οι ορθές απαντήσεις τυγχάνουν επιβράβευση, ενώ για τις λανθασμένες απαντήσεις υπάρχουν «δοκιμασίες» που πρέπει να διεκπεραιώσουν οι συμμετέχοντες. Η εκπαιδευτική αυτή μεθοδολογία εντοπίζεται στις περιπτώσεις των διαδραστικών εκθεμάτων στα μουσειακά ιδρύματα και στα σύγχρονα ψηφιακά παιχνίδια που υπάρχουν στους σταθμούς μιας έκθεσης, στα οποία οι επισκέπτες καλούνται να επιλέξουν τη σωστή απάντηση για να συνεχίζουν το παιχνίδι (Witcomb, 2012).

1.2.3 Η εκπαιδευτική θεωρία της ανακάλυψης

Στη θεωρία αυτή η γνώση εκλαμβάνεται σαν κάτι που λαμβάνει χώρα εν απουσία του υποκειμένου, ενώ εκείνο καλείται να κατακτήσει τη γνώση αυτή. Σε αυτή την περίπτωση αυτή η μάθηση αποτελεί δυναμική διαδικασία, που βασίζεται στην πειραματική μέθοδο σε κάποιο συγκεκριμένο και τον χαρακτήρα διαρκούς δοκιμασίας. Η ανακάλυψη λειτουργεί επαγωγικά, επιτρέπει στο υποκείμενο την επιλογή, τη δοκιμή και τον μετασχηματισμό των νέων πληροφοριών, πηγαίνοντας απ' το γενικό στο ειδικό. Το άτομο ακολουθώντας τα στάδια της ανακαλυπτικής μαθησιακής διαδικασίας ενεργεί ως επιστήμονας, καθώς προχωρά στη διατύπωση του προβλήματος που καλείται να αντιμετωπίσει, τη σύνταξη υποθέσεων για την επίλυσή του, τον έλεγχο των υποθέσεων αυτών και την εξαγωγή των συμπερασμάτων του (Black, 2009). Μέσα από τη διαδικασία αυτή ενισχύεται η γνωστική αναζήτηση του συμμετέχοντος, αναδεικνύεται η μοναδικότητά του ως προς τη μαθησιακή διαδικασία και κατά

συνέπεια επέρχεται η μεταβολή της κατανόησης του υποκειμένου. Καθώς η θεωρία της ανακάλυψης στηρίζει τη ρεαλιστική οπτική απέναντι στη γνωστική διαδικασία, το υποκείμενο μέσω των δράσεων ανακάλυψης, οδηγείται σε απαντήσεις προκαθορισμένες που αφορούν τον κόσμο και την πραγματικότητα (Νάκου, 2001).

Όταν κάποιο μουσείο διαθέτει τα χαρακτηριστικά αυτά, οι εκθέσεις διευκολύνουν τους επισκέπτες να εξερευνήσουν τον χώρο, τα εκθέματα αλλά και τις συνοδευτικές πληροφορίες που περιλαμβάνουν αυτά. Το μουσείο χαρακτηρίζεται από εξερευνητική ατμόσφαιρα που ενθαρρύνεται από την παρουσία μουσειοπαιδαγωγών, οι οποίοι ωθούν τους επισκέπτες να πορευτούν εντός του χώρου, αλλά και από την έκθεση, το διδακτικό υλικό της οποίας δημιουργεί απορίες στους επισκέπτες. Αντίστοιχα τα εκπαιδευτικά προγράμματα προσδιορίζονται από τη μορφή και τη θεματολογία διαδραστικού εργαστηρίου ή έχουν μορφή παιχνιδιών κρυμμένου θησαυρού, παιχνιδιών εξερεύνησης κ.α. (Νάκου, 2001).

Οι επικρατέστερες μορφές μουσείων που εφαρμόζεται η ανακαλυπτική θεωρία, είναι τα Μουσεία Επιστημών και τα Παιδικά Μουσεία, όπου μπορεί να συναντήσει κανείς «αίθουσα ανακάλυψης» ή «κέντρο ανακάλυψης» ή ακόμη και διαδραστικά εκθέματα. Τα διαδραστικά εκθέματα επιτρέπουν τη χειρωνακτική/απτική δράση και επιδιώκουν ακόμη τη διανοητική ενεργητικότητα των επισκεπτών, η απουσία των οποίων ενέχει τον κίνδυνο διανοητικής παθητικότητας των επισκεπτών. Επιπλέον, επιτρέπουν τους επισκέπτες να προχωρήσουν στην εφαρμογή μιας δραστηριότητας, τη συλλογή πληροφοριών, την επιλογή ανάμεσα σε πολλές δυνατότητες, την εξαγωγή συμπερασμάτων, τον έλεγχο των ικανοτήτων και την παρατήρηση της αλλαγής μιας κατάστασης ανάλογα με τη δική τους συμμετοχή (Νικονάνου, 2010).

1.2.4 Η εκπαιδευτική θεωρία του κονστρουκτιβισμού

Κατά τη θεωρία αυτή οι νέες ιδέες προκύπτουν απ' το υποκείμενο με τρόπο ενεργητικό μέσω της αλληλεπίδρασης του με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Η αλληλεπίδραση αυτή οδηγεί το υποκείμενο σε αναστοχασμό των εμπειριών του (Black 2009). Ο Hein (2012) υποστηρίζει πως η διεργασία αυτή συμβαίνει αναπόφευκτα στο υποκείμενο, ακόμη και αν γίνονται προσπάθειες παρεμπόδισής του.

Ειδικότερα, τα κύρια σημεία της θεωρίας του κονστρουκτιβισμού είναι τα εξής:

- Το άτομο δεν είναι παθητικός δέκτης αλλά πρωταγωνιστής που «πρέπει να κάνει κάτι» προκειμένου να εμπλακεί με αποτελεσματικό τρόπο στη διαδικασία μάθησης.
- Η μάθηση λαμβάνει χώρα μέσω της «δόμησης του νοήματος» και «κατασκευής των εννοιολογικών συστημάτων». Όπως αναφέρει ο Hein για παράδειγμα, όταν μαθαίνουμε πώς να φτιάχνεται το χρονολόγιο των ιστορικών γεγονότων, ταυτόχρονα μαθαίνεται τι σημαίνει «χρονολογία».
- Η συγκρότηση του νοήματος απ' το άτομο αποτελεί μία γνωστική διεργασία, όμως κάθε χειρωνακτική δράση με εκθέματα που βασίζονται στην αίσθηση της αφής είναι το ίδιο πολύτιμη, κατά βάση για τα παιδιά, όμως δεν είναι αρκετή από μόνη της.
- Η διαδικασία της μάθησης ενσωματώνει την γλωσσική διάσταση.
- Η διαδικασία της μάθησης εντάσσεται στο πλαίσιο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, καθώς υπάρχει σύνδεση και επικοινωνία με άλλα άτομα, όπως για παράδειγμα άλλους επισκέπτες του μουσείου.
- Ο χαρακτήρας της μάθησης είναι «πλαισιακός», δηλαδή προσωπικός, οικογενειακός, κοινωνικός, πολιτισμικός και όχι μία μεμονωμένη διαδικασία. Επιτυγχάνεται η εκμάθηση νέων πραγμάτων, τα οποία αναπροσαρμόζουν τις προϋπάρχουσες προκαταλήψεις και αντιλήψεις.
- Η έννοια της «δόμησης νοήματος» περιλαμβάνει τη σημασία της πρότερης γνώσης. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Hein: *«όσο περισσότερα γνωρίζουμε, τόσο περισσότερα μαθαίνουμε»*.
- Η μάθηση είναι μακρόχρονη και μη αυτοματοποιημένη διαδικασία. Το άτομο χρειάζεται τον χρόνο για επανερμηνεύσει ορισμένες από τις ιδέες του, να αναστοχαστεί και να θέσει υπό έλεγχο τις υποθέσεις του.
- Ιδιαίτερη βαρύτητα στη μαθησιακή διαδικασία έχουν τα προσωπικά κίνητρα (Hein, 2012).

Όταν ένα μουσείο βασίζεται στον κονστрукτιβισμό δεν ακολουθεί μια αυστηρά προκαθορισμένη ή σειριακή πορεία μάθησης. Αντιθέτως εντοπίζονται αρκετά σημεία απ' τα οποία οι επισκέπτες μπορούν να ξεκινήσουν την περιήγησή τους στο χώρο. Δε δίνεται έμφαση σε μια μονοδιάστατη ερμηνεία του παρελθόντος, αλλά παρουσιάζονται αρκετές αντιλήψεις και δίνονται νοηματοδοτήσεις για κάποιο συγκεκριμένο θέμα ή έκθεμα του μουσείου (Hein, 2012). Καθώς δίνεται έμφαση στην εμπειρία αλλά και την

πρότερη γνώση των επισκεπτών, η έκθεση χαρακτηρίζεται από τη μετάβαση απ' το οικείο στο ανοίκειο. Είναι χαρακτηριστική η διαδραστικότητα, καθώς σε αρκετές περιπτώσεις τέτοιου είδους εκθέσεων η περιήγηση δεν ολοκληρώνεται μ' ένα «τέλος», αλλά υπάρχουν αρκετές επιλογές. Μία από αυτές είναι η χρήση οθονών αφής στις οποίες υπάρχουν ερωτήματα προς απάντηση που αφορούν τη θεματολογία της έκθεσης. Στην περίπτωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων μπορεί να σχεδιαστεί ένα project, που να δίνει έμφαση στην προσωπική έρευνα και την ερμηνεία, τη συνεργασία σε ομάδες και τη διεπιστημονικότητα (Νικονάνου, 2010).

Η μουσειακή εμπειρία μπορεί να ωθήσει τους επισκέπτες σε αναστοχασμό και περαιτέρω διερεύνηση όσων έχουν συναντήσει στον εκθεσιακό χώρο, στη δημιουργία νέων ερωτημάτων, ενδιαφερόντων και νέες αναζητήσεις. Έχει όμως σημασία το τι έχει προηγηθεί της επίσκεψης και τι επεκτείνεται απ' τον χώρο του μουσείου για να βρει εφαρμογή στην καθημερινότητα των επισκεπτών σε άλλα πεδία (Hein, 2012). Ο Ebitz (2008) υποστηρίζει πως η θεωρία του κονστρουκτιβισμού κατέχει σημαντικό ρόλο στον τρόπο προσέγγισης της μάθησης στο μουσείο και των εκθεσιακών πρακτικών. Ο ίδιος εντοπίζει αρκετές θεωρητικές προσεγγίσεις στη μάθηση που έχουν κονστρουκτιβιστική προέλευση και έχουν καταγραφεί στη βιβλιογραφία της μουσειοπαιδαγωγικής. Ορισμένες από αυτές είναι οι εξής:

- Η κατασκευή της γνώσης του μαθητευόμενου μέσα από την αφήγηση
- Η συν-κατασκευή του νοήματος απ' τον μαθητευόμενο μέσα από τη διαλογική συζήτηση
- Η επιτέλεση, η διαδικασία κατά την οποία ολοκληρώνονται τα δρώμενα στον μουσειακό χώρο μέσω της ενεργούς συμμετοχής του κοινού
- Η επικοινωνία που προκύπτει μέσω των μελών της κοινότητας των μαθητευομένων
- Η επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευομένων και το μοίρασμα ίδιων στόχων
- Η ενδυνάμωση και η ανάπτυξη της ταυτότητας των εκπαιδευομένων
- Η επικοινωνία που διαμορφώνεται μέσω των «ταυτοτήτων» των επισκεπτών-εκπαιδευομένων στο μουσείο (Νικονάνου, 2015).

1.2.5 Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης

Για τον αμερικανό αναπτυξιακό ψυχολόγο Gardner οι νοητικές λειτουργίες μέσω των οποίων ερμηνεύουμε το περιβάλλον δεν περιορίζονται σε μια γραμμική ή μονοδιάστατη δομή. Ο ίδιος προχώρησε στη διάκριση της νοημοσύνης σε τουλάχιστον οκτώ μορφές, τις οποίες διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι. Αυτές είναι (Νάκου 2001):

- Η γλωσσική, λεκτική ή γλωσσολογική που αφορά την ικανότητα και ευχέρεια των ατόμων να επικοινωνούν χρησιμοποιώντας τη γλώσσα τους προκειμένου να δώσουν πληροφορίες, εξηγήσεις, οδηγίες και να συγκινήσουν
- Η λογική-μαθηματική που αφορά την ικανότητα κατανόησης και χρήσης των αφηρημένων εννοιών
- Η μουσική-ρυθμική που αφορά την ικανότητα κατανόησης και διάκρισης των μουσικών συνθέσεων και απόδοσης των μουσικών έργων
- Η οπτική-χωρική που αφορά την ικανότητα κατανόησης των χωρικών, των σχηματικών και των χρωματικών πληροφοριών και οι οποίες στη συνέχεια μπορούν να εκφραστούν με τη μορφή εικαστικής/αρχιτεκτονικής σύνθεσης
- Η κιναισθητική, σωματική ή αισθησιοκινητική που αφορά την ικανότητα χρήσης του σώματος για την έκφραση συναισθημάτων
- Η ενδοπροσωπική ή ενδοατομική που αφορά την ικανότητα γνώσης των εσωτερικών ικανοτήτων και συναισθημάτων αλλά και άσκησης μεταγνωστικού ελέγχου
- Η διαπροσωπική που αφορά την δεξιότητα αποκωδικοποίησης των λεκτικών και μη λεκτικών μηνυμάτων των άλλων, των προθέσεων και των διαθέσεων τους.
- Η νατουραλιστική που αφορά την δεξιότητα χωρικού προσανατολισμού και αντίληψης του περιβάλλοντος, διάκρισης των ζώων και των φυτών και ευαισθησίας στα φυσικά φαινόμενα
- Η υπαρξιακή που αφορά την ικανότητα στοχασμού σε υπαρξιακά ζητήματα όπως είναι η ζωή, ο θάνατος κ.α. (Ντολιοπούλου, 2006).

Οι παραπάνω τύποι της νοημοσύνης δεν δρουν με αθροιστικά αλλά υπάρχουν στα άτομα σε διαφορετικό βαθμό και συνδυαστικά μεταξύ τους. Συχνά οι μουσειοπαδαγωγοί κατά το σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων βασίζονται στη διάκριση των τύπων νοημοσύνης προκειμένου να συμπεριλάβουν εκπαιδευτικές

δραστηριότητες που να αντιστοιχούν σε κάθε τύπο. Έτσι επιχειρούν ν' ανταποκριθούν στις ανάγκες όλο και περισσότερων περιπτώσεων επισκεπτών και να κεντρίσουν το ενδιαφέρον τους για να εμπλακούν σε δράσεις του μουσείου. Πιο συγκεκριμένα, για το τύπο της γλωσσικής νοημοσύνης σχεδιάζονται δραστηριότητες που περιλαμβάνουν σταυρόλεξα και ερωτηματολόγια. Για το τύπο της λογική-μαθηματικής νοημοσύνης σχεδιάζονται πειραματικές δραστηριότητες στις οποίες γίνεται χρήση της λογικής και για τη μουσική-ρυθμική δραστηριότητες που περιλαμβάνουν διάφορα μουσικά όργανα. Για το τύπο της οπτικο-χωρικής νοημοσύνης σχεδιάζονται δραστηριότητες καλλιτεχνικών εργαστηρίων, εικονικής πραγματικότητας, ακουστικής ξενάγησης κ.α, ενώ για την κιναισθητική προτιμώνται δράσεις που περιλαμβάνουν χορό αλλά και μιμικές κινήσεις ενώπιον των εκθεμάτων και ασκήσεων βλέμματος. Για την ενδοπροσωπική νοημοσύνη επιλέγεται ο σχεδιασμός ατομικών δραστηριοτήτων οι οποίες δίνουν την ευκαιρία στο άτομο να ανακαλύψει μόνο του το χώρο του μουσείου. Επίσης, για τη διαπροσωπική νοημοσύνη επιλέγονται ομαδικά και μουσικά παιχνίδια αλλά και παιχνίδια παρατήρησης. Τέλος, για το τύπο της νατουραλιστικής νοημοσύνης προτιμώνται δραστηριότητες συλλογής φυτών, προσομοιώσεων κ.α. (Φιλίππουλίτη, 2015).

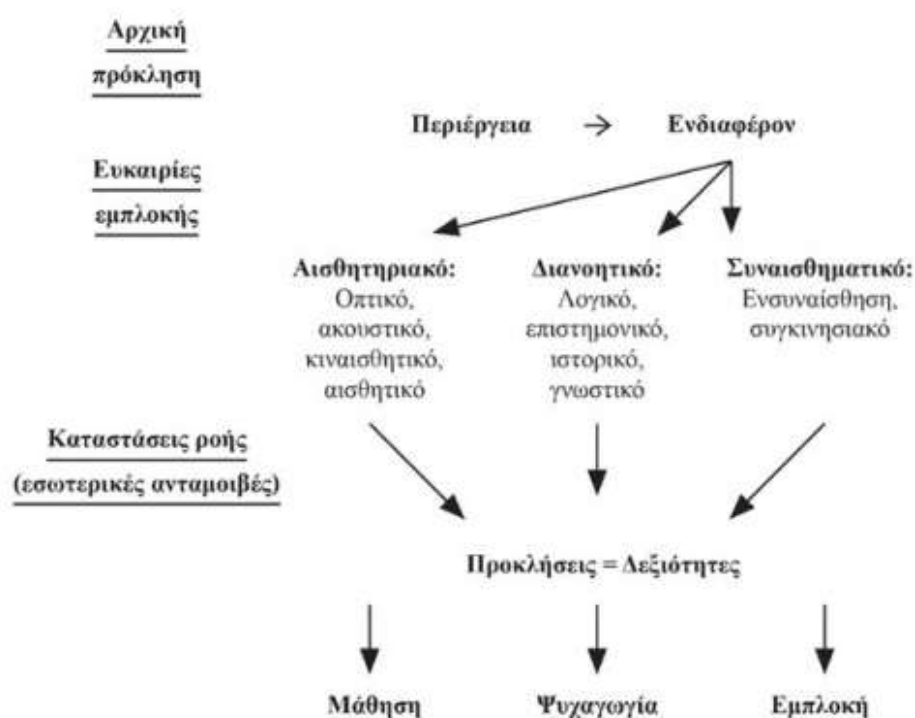
1.2.6 Η θεωρία της «ροής» ή της ψυχολογίας της βέλτιστης εμπειρίας

Όπως υποστηρίζεται πως η μάθηση σχετίζεται άμεσα με τις καταστάσεις που το άτομο παρακινείται να υλοποιήσει πέραν των καθιερωμένων εμπειριών του και των προσωπικών του δυνατοτήτων. Το άτομο αποφασίζει την επένδυση της ψυχικής του ενέργειας σε μια δραστηριότητα και συνεχίζει να είναι προσηλωμένο σ' αυτήν, εάν αυτή του παρέχει ποιοτική εμπειρία. Έχοντας την ώθηση των εξωτερικών κινήτρων όπως είναι για παράδειγμα οι ανταμοιβές και τα βραβεία ή των εσωτερικών όπως είναι η περιέργεια, το άτομο όταν εμπλακεί σε μία δημιουργική δραστηριότητα που χαρακτηρίζεται από κανόνες και στόχους, θ' αναπτύξει αυθεντικό ενδιαφέρον γι' αυτήν. Ως συνέπεια αυτομάτως θα βιώσει μία κατάσταση παρόμοια με τη ροή ενός δυνατού ρεύματος, έτσι θα βρεθεί σε «κατάσταση ροής» (Csikszentmihalyi & Hermanson 1995).

Η «ροή» έχει σχέση με τη θετική κατάσταση του πνεύματος, κατά την οποία το άτομο παραμένει συγκεντρωμένο απόλυτα σ' αυτό που κάνει, δεν έχει την αίσθηση του

χρόνου, δε βιώνει κόπωση και ψυχαγωγείται απ' τη δραστηριότητα. Για τη διατήρηση της «κατάστασης ροής» πρέπει το άτομο συνεχώς να επιτυγχάνει την ανανέωση του ενδιαφέροντός του για να αποφευχθεί η ανία ή ενόχληση εξαιτίας της δραστηριότητας. Όπως υποστηρίζει αυτή η θεωρία για να προκληθεί η «κατάσταση ροής», οι προκλήσεις που πρέπει ν' αντιμετωπιστούν από το άτομο πρέπει να είναι ισότιμες με τις ικανότητές του. Σε διαφορετική περίπτωση θα βαρεθεί ή θα αγχωθεί και έτσι δε θα υπάρξουν οι κατάλληλες συνθήκες για την έναρξη της μαθησιακής διαδικασίας. Η εμπειρία της «ροής» συμβάλλει στη μάθηση καθώς προϋποθέτει τη συνεχή προσπάθεια που καταβάλλει το άτομο ν' ανακαλύπτει νέες ευκαιρίες για την αξιοποίηση των δεξιοτήτων του (Csikszentmihalyi & Hermanson 1995).

Η θεωρία της «κατάσταση ροής» στο πλαίσιο ενός μουσειακού περιβάλλοντος παρουσιάζεται στην παρακάτω εικόνα:

Εικόνα 1.1: Η θεωρία της ροής ή της ψυχολογίας της βέλτιστης εμπειρίας

Πηγή: Csikszentmihalyi & Hermanson, 1995

Για την αρχική πρόκληση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα διαδραστικό έκθεμα, όπως για παράδειγμα μία οθόνη αφής σ' ένα αρχαιολογικό μουσείο ή δεινόσαυρος σ' ένα μουσείο φυσικής ιστορίας. Αυτό αποσκοπεί στην πρόκληση του ενδιαφέροντος του επισκέπτη, του προσωπικού του ενδιαφέροντος και την προσφορά ευκαιριών για διανοητική, αισθητική και συναισθηματική συμμετοχή. Προκειμένου να εξακολουθήσει ο επισκέπτης να συμμετέχει πρέπει η ενασχόλησή του με το έκθεμα να έχει όλο και μεγαλύτερα επίπεδα δυσκολίας, που καλείται να τ' αντιμετωπίσει με την αξιοποίηση των δεξιοτήτων του. Σε περίπτωση που η εμπλοκή ανταμείβει τον επισκέπτη εσωτερικά μπορεί να διατηρηθεί η την «κατάσταση ροής» και να επιτευχθεί συναισθηματική και διανοητική ανάπτυξη (Csikszentmihalyi & Hermanson 1995).

1.3 Μουσειοπαιδαγωγικές μέθοδοι

Για την υλοποίηση των μουσειοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων χρησιμοποιούνται ποικίλες μέθοδοι μέσω των οποίων επιδιώκεται η μάθηση, η συμμετοχή, η ψυχαγωγία, η εμπειρία, η δημιουργία και η προσωπική έκφραση των συμμετεχόντων (Νικονάκου, 2015). Οι Dreykorn και Wagner (2007) υποστηρίζουν πως για να θεωρηθεί μία μέθοδος επιτυχημένη πρέπει αυτή να κερδίζει το ενδιαφέρον των επισκεπτών για τα εκθέματα, να τους προκαλεί ερωτήματα και να τους κινητοποιεί να αναζητήσουν απαντήσεις. Είναι επίσης σημαντικό να τους παρέχει κίνητρα για περαιτέρω μάθηση και ανάπτυξη νέων ενδιαφερόντων, δημιουργικότητας και ψυχαγωγίας και να τους ικανοποιεί απ' την αλλαγή απόψεων (Lewalter, 2009).

Αξίζει να αναφερθεί πως οι μέθοδοι δεν αποτελούν «συνταγές» για όλες τις περιπτώσεις. Η επιλογή και η εφαρμογή αυτών σχετίζεται με πλήθος παραγόντων. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται:

- η ομάδα στόχου, δηλαδή τα χαρακτηριστικά της, όπως η ηλικία, τα ενδιαφέροντα και οι προτιμήσεις, οι συνθήκες κάτω από τις οποίες λαμβάνει χώρα η επίσκεψη, δηλαδή εάν πρόκειται για μεμονωμένους επισκέπτες, σχολικές τάξεις, οικογένειες ή οργανωμένες ομάδες κοινού και ο αριθμός των ατόμων που λαμβάνουν μέρος στη δραστηριότητα σε συνδυασμό με τη δυνατότητα των χώρων και του προσωπικού
- ο χώρος υλοποίησης, δηλαδή εάν υπάρχει η δυνατότητα για ατομική ή συλλογική προσέγγιση των εκθεμάτων, ο τρόπος που έχει στηθεί η έκθεση κ.α.

- η εκπαιδευτική στοχοθεσία, είναι σημαντικό η επιλογή των μεθόδων να γίνεται λαμβάνοντας υπόψη τη δυνατότητα των ατομικών αποφάσεων ως προς τη διαμόρφωση της μαθησιακής διαδικασίας αλλά και της εμπειρίας των ατομικών ικανοτήτων τους, χωρίς να απαιτούνται ειδικές γνώσεις, ενώ παράλληλα να υπάρχει η δυνατότητα ενσυναίσθησης, βιωματικής μάθησης, δημιουργικής έκφρασης και αυτοπραγμάτωσης
- η επικοινωνιακή διάσταση, οι δυνατότητες ενεργητικής συμμετοχής, αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας που μπορούν ν' αναπτυχθούν μεταξύ του συνόλου των εμπλεκόμενων, γεγονός που επηρεάζει την εμπειρία του κοινού. Στόχος είναι να αποφευχθεί ένα δασκαλοκεντρικό μάθημα με κίνηση. Έτσι αναδεικνύεται πως είναι σημαντικός ο ρόλος που έχουν οι εμπυχωτές και η στάση που διατηρούν αυτή στο σύνολο της διαδικασίας και ανάδειξης της μουσειακής εμπύχωσης σαν μια «τέχνη» (Νικονάκου, 2015; Zacharias, 2013).

1.3.1 Η μέθοδος της αφήγησης

Η μέθοδος της αφήγησης μπορεί να λάβει διάφορες μορφές στο χώρο του μουσείου και να εφαρμοστεί σε πλήθος δραστηριοτήτων. Κύριο χαρακτηριστικό αυτής είναι η παθητική στάση που διατηρεί ο επισκέπτης, ο οποίος δεν έχει τη δυνατότητα προσωπικής έκφρασης αλλά και παρέμβασης στο σενάριο της αφήγησης. Δεν προβλέπεται αλληλεπίδραση ανάμεσα στους επισκέπτες, ενώ είναι περιορισμένη και η αλληλεπίδρασή τους με τον εμπυχωτή. Απευθύνεται σε διαφορετικές ομάδες στόχου και δεν περιορίζεται από τον χώρο στον οποίο μπορεί να εφαρμοστεί (Νικονάνου, 2015).

Σε αυτή τη μέθοδο περιλαμβάνεται η ξενάγηση, η οποία αποτελεί την πιο γνωστή εκπαιδευτική δραστηριότητα της μουσειοπαιδαγωγικής. Λαμβάνει χώρας εντός των μουσειακών χώρων ή σε εξωτερικούς, όταν προσεγγίζονται αρχαιολογικοί χώροι, ιστορικοί τόποι ή ευρύτερα πολιτισμικά σύνολα μιας περιοχής. Προϋποθέτει την ύπαρξη ενός συγκεκριμένου «κλειστού» σεναρίου με προεπιλεγμένες «στάσεις» στον χώρο υλοποίησης, όπου ο ξεναγός μεταφέρει συγκεκριμένα περιεχόμενα στους επισκέπτες. Κατά τη διάρκεια αυτής ο ξεναγός μεταφέρει πληροφορίες αναφορικά με τα εκθέματα, ενώ οι επισκέπτες ως παθητικοί δέκτες πληροφοριών σπανίως έχουν την ευκαιρία να διακόψουν τη ξενάγηση για να εκφράσουν τις προσωπικές τους απόψεις,

να διατυπώσουν απορίες ή να ζητήσουν αναπροσαρμογές σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά τους (Νικονάνου, 2015).

Ο ξεναγός βρίσκεται καθ' όλη τη διαδικασία μεταξύ των επισκεπτών και των εκθεμάτων, έχοντας το ρόλο του ειδικού που διαθέτει γνώσεις και τις μεταφέρει στους επισκέπτες. Η επικοινωνία μπορεί να χαρακτηριστεί ως ασύμμετρη, καθώς ο ξεναγός με δυσκολία προβαίνει στη διερεύνηση των ιδιαίτερων ενδιαφερόντων, των προσδοκιών και των προτιμήσεων της ομάδας κοινού. Οι δε συμμετέχοντες οφείλουν να κάνουν ησυχία και να παραμένουν συγκεντρωμένοι στο λόγο του ξεναγού για να καταφέρουν να κατανοήσουν τις πληροφορίες που τους δίνονται (Νικονάνου, 2015).

Οι ξεναγήσεις προσφέρονται σε ομάδες κοινού κάθε ηλικίας, από τα μικρά παιδιά έως τους υπερήλικες. Αυτές μπορούν να αριθμούν έως και 35 άτομα και σε ορισμένες περιπτώσεις και ακόμη περισσότερα. Η διαδικασία σχεδιασμού της ξεναγησης περιλαμβάνει την επιλογή των εκθεμάτων αλλά και πληροφοριών που συνοδεύουν την προσέγγιση, τα οποία είναι σημαντικό να συνδυαστούν όσο είναι δυνατό με τις επιθυμίες, τα ενδιαφέροντα και τις προσλαμβάνουσες της ομάδας στόχου (Hefner, 2011).

Η διήγηση των ιστοριών ή των παραμυθιών επίσης στηρίζεται στην αφήγηση. Πρόκειται για μία μέθοδο που χρησιμοποιείται όλο και συχνότερα στην μουσειοπαιδαγωγική, ακόμη και στη χώρα μας. Οι διηγήσεις παραμυθιών μπορούν να πραγματοποιηθούν σε διάφορα είδη μουσείων, όπως για παράδειγμα φυσικής ιστορίας, λαογραφικά, αρχαιολογικά, πολιτισμού κ.ά. καθώς επίσης και σε ιστορικούς τόπους. Οι θεματικές αυτών ποικίλλουν και σχετίζονται με τα μουσειακά εκθέματα. Τις περισσότερες φορές υπάρχει η πρόθεση άμεσης ή έμμεσης σύνδεσης με τις θεματικές του μουσείου μέσω αξιοποίησης των υπάρχουσών ιστοριών ή δημιουργίας ιστοριών για συγκεκριμένο μουσείο. Οι διηγήσεις δεν συνδέονται απαραίτητως με την προσέγγιση συγκεκριμένων μουσειακών εκθεμάτων και κατά συνέπεια δεν προϋποθέτουν την μετακίνηση των επισκεπτών στην έκθεση. Δηλαδή μπορούν να λειτουργήσουν αυτόνομα σε οποιονδήποτε χώρο διαθέτει το μουσείο και εκτός εκθεσιακού χώρου (Zacharias, 2013).

1.3.2 Μαιευτική μέθοδος

Η μαιευτική μέθοδος ή όπως αλλιώς αποκαλείται κατευθυνόμενη συζήτηση είναι δημοφιλής μέθοδος της μουσειοπαιδαγωγικής. Σχετίζεται άμεσα με τη φύση των μουσειακών αντικειμένων αλλά και τις δυνατότητες προσέγγισης αυτών (Μπούνια & Νικονάνου, 2008). Μπορεί να εφαρμοστεί σε δύο διαφορετικές μορφές δραστηριοτήτων, τις «εκπαιδευτικές ξεναγήσεις» και τις «συζητήσεις». Αυτές λειτουργούν ως αυτόνομες δραστηριότητες ή ως τμήμα του ευρύτερου εκπαιδευτικού προγράμματος. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της μαιευτικής μεθόδου αποτελεί η εισαγωγή στοιχείων διαλόγου στην παραδοσιακή αφήγηση/ξενάγηση, η οποία επιδιώκει να αναδείξει την επικοινωνιακή διάσταση των εκθεμάτων αλλά και γενικότερα των μουσειακών χώρων και να προσεγγίσει ενεργητικά τους επισκέπτες (Thinesse-Demel, 1994).

Η μαιευτική μέθοδος επιτρέπει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στον μουσειοπαιδαγωγό και τους επισκέπτες και πιθανά και μεταξύ των επισκεπτών. Στο πλαίσιο αυτής αξιοποιούνται τα αντικείμενα προκειμένου να διευκολυνθούν οι επισκέπτες να βρουν ατομικές διόδους νοητικής και συναισθηματικής πρόσβασης και να παρακινηθούν να προχωρήσουν σε στοχασμό, παρατήρηση, διατύπωση προσωπικών απόψεων, ερμηνειών και κρίσεων. Κάνοντας ερωτήσεις για τα αντικείμενα δεν αναμένουν απλά απαντήσεις από τους επισκέπτες, αλλά προκαλούν διάδραση και δημιουργούν πλαίσιο συζήτησης με όλους τους εμπλεκόμενους (Freymann, 2004). Στις «συζητήσεις» η θεματοκεντρική επικοινωνία, επικεντρώνεται στην επικοινωνία μεταξύ των επισκεπτών και την αλληλεπίδρασή τους για κάποιο θέμα (Walzlauik et al., 2000).

Οι «εκπαιδευτικές ξεναγήσεις» συμπεριλαμβάνονται στις μαιευτικές μεθόδους και διαφοροποιούνται απ' τις παραδοσιακές ξεναγήσεις εξαιτίας το πλήθος των μουσειακών αντικειμένων αλλά και των περιεχομένων που προσεγγίζονται, το ρόλο του εμψυχωτή και την κοινωνική αλληλεπίδραση. Συνηθίζεται να εφαρμόζεται σε μικρές ομάδες έφηβων και ενηλίκων, όπου στόχος είναι η επίτευξη της αίσθησης της ομάδας και η έκφραση των απόψεων που έχουν οι συμμετέχοντες. Προσανατολίζονται στο περιεχόμενο που επιδιώκεται να μεταδοθεί αλλά και τις ιδιαιτερότητες που έχει η ομάδα στόχος. Το σενάριο της εκπαιδευτικής ξενάγησης είναι «κλειστό» και τα εκθέματα που προσεγγίζονται είναι πιο περιορισμένα (Freymann, 2004).

Η στάση των επισκεπτών μπορεί να είναι παθητική ή ενεργητική. Ο μουσειοπαιδαγωγός διαφοροποιεί το ρόλο του κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και μετακινείται μεταξύ αυτού του καθοδηγητή και του εμψυχωτή. Επιδιώκει την αξιοποίηση της διαδικασίας προσέγγισης των εκθεμάτων σαν αφορμή ανάπτυξης συζήτησης μέσω των ερωτήσεων που θέτει στο κοινό. Ταυτόχρονα, οι απόψεις των επισκεπτών ενισχύουν την εξέλιξη της συζήτησης (Czech, 2007).

Οι συζητήσεις επίσης συμπεριλαμβάνονται στις μαιευτικές μεθόδους. Θεωρούνται κατάλληλες για τις ολιγομελείς ομάδες παιδιών και εφήβων. Επικεντρώνονται στα ενδιαφέροντα που έχει η ομάδα και όχι στο επιστημονικό περιεχόμενο το οποίο συνδέεται με τα αντικείμενα. Στοχεύουν στην ενεργοποίηση των συμμετεχόντων καθώς και τη μετάδοση των πληροφοριών και έχουν συμμετοχικό και ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Συνίστανται στον κεντρικό ρόλο των συμμετεχόντων στην ανάπτυξη αλλά και την εξέλιξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας, που εν μέρει οδηγεί σε «ανοιχτό» σενάριο. Αυτό διαμορφώνεται από κοινού από τον εμψυχωτή και τους συμμετέχοντες. Ο «ανοιχτός» αυτός χαρακτήρας μπορεί ν' αξιοποιηθεί προκειμένου να ενταχθούν παράλληλες αφηγήσεις, εναλλακτικές απόψεις και οπτικές στην προσέγγιση των εκθεμάτων. Έτσι η έννοια της συμμετοχής κινείται στο πλαίσιο της κονστрукτιβιστικής προσέγγισης στο μουσείο (Schrübers, 2013).

Εάν ο εμψυχωτής παρέχει συνειδητά χώρο στις υποκειμενικές ερμηνείες των επισκεπτών και επιδεικνύει σοβαρότητα σε αυτές, μπορεί με περισσότερη ευκολία να συνδέσει τα ποικίλα εκθεσιακά περιεχόμενα με τις προϋπάρχουσες γνώσεις αλλά και τις προσλαμβάνουσες των μεμονωμένων επισκεπτών (Wicken, 2013). Συνεπώς απουσιάζουν οι αυστηρές προδιαγραφές των προεπιλεγμένων «στάσεων», καθώς μετά τη συζήτηση ορισμένων εκθεμάτων ως παραδείγματα, η επιλογή των περαιτέρω εκθεμάτων μπορεί να γίνει σε συνεννόηση με τα μέλη της ομάδας. Ο εμψυχωτής λοιπόν οφείλει να κατανοεί τα ενδιαφέροντα και τις ιδιαιτερότητες, να παρακινεί τα μέλη να εκφράσουν τις προσωπικές τους απόψεις, να συντονίζει τη συζήτηση και τέλος, να μεριμνά για τη διατήρηση της συνοχής της (Czech, 2007).

Όπως συνοψίζει ο Schrübers (2013) ο εμψυχωτής πρέπει να προχωρά στην αξιοποίηση των αναγκών επικοινωνίας και έκφρασης των απόψεων απ' τους επισκέπτες και να δημιουργεί τις προϋποθέσεις προκειμένου ν' αναπτύσσονται ποικίλες προσδοκίες, απόψεις και τρόποι συμπεριφοράς με σεβασμό στον άλλον. Ακόμη, να διευκολύνει την

ανάπτυξη του κριτικού αναστοχασμού και να προωθεί τη διαδικασία της διαπολιτισμικής ανταλλαγής. Τέλος, να δοκιμάζει την εναλλαγή οπτικών στοχεύοντας στην κοινή δόμηση των γνώσεων.

1.3.3 Επιδείξεις ειδικών

Οι επιδείξεις ειδικών κάνουν χρήση στοιχείων από την αφηγηματική και τη μαιευτική μέθοδο. Σύμφωνα με το σχεδιασμό αυτών και το σημείο βαρύτητας που δίνουν στην εφαρμογή της μαιευτικής ή της αφηγηματικής μεθόδου προκύπτει ο προσδιορισμός και ο χαρακτήρας της κοινωνικής διάδρασης. Πρόκειται για δραστηριότητες κατά τις οποίες προσωπικό με εξειδικευμένες γνώσεις ή εξωτερικοί συνεργάτες του μουσείου επιφορτίζονται με την επίδειξη μιας συγκεκριμένης τεχνικής στους επισκέπτες, όπως είναι για παράδειγμα η πηλοπλαστική, η κατασκευή ψηφιδωτού, η λιθοξοϊκή, η κατασκευή νομισμάτων, η πραγματοποίηση πειραμάτων, η λιθογραφία κ.α. Μέσα από την παρουσίασή τους επιδιώκεται η κατανόηση της διαδικασίας κατασκευής από τους επισκέπτες και να ζωντανέψουν τεχνικές του παρελθόντος. Οι παραπάνω δραστηριότητες μπορούν να εφαρμοστούν σε διαφορετικά είδη μουσείων, όπως είναι για παράδειγμα τα αρχαιολογικά μουσεία, οι πινακοθήκες, τα μουσεία πολιτισμού, τα μουσεία τέχνης, οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μουσεία φυσικής ιστορίας και τεχνολογίας κ.α. (Zacharias, 2013).

Η επίδειξη ειδικών λαμβάνει δύο μορφές. Η πρώτη αναφέρεται στην περίπτωση των αυτόνομων εκπαιδευτικών διαδικασιών κατά τις οποίες οι επισκέπτες παρακολουθούν την επίδειξη που συνοδεύεται απ' την αντίστοιχη εξήγηση. Πρόκειται για διαδικασία κατά την οποία μπορεί να προβλεφθεί και η παρέμβασης των συμμετεχόντων. Στη δεύτερη περίπτωση, υπάρχει η δυνατότητα παρακολούθησης και επιπλέον, οι επισκέπτες μπορούν να προχωρήσουν σε προσωπική δοκιμή και έκφραση. Και οι δύο αυτές μορφές αποτελούν μέρος του ευρύτερου εκπαιδευτικού προγράμματος, μέρος αυτού ή ακόμη και εισαγωγή της προσωπικής βιωματικής προσέγγισης των επισκεπτών (Zacharias, 2013).

Η μέθοδος αυτή δε συνηθίζεται ν' ακολουθείται εντός των εκθεσιακών χώρων, καθώς οι τεχνικές που παρουσιάζονται προϋποθέτουν την ύπαρξη ειδικών εργαστηριακών υποδομών. Επιπλέον, η πραγματοποίησή τους σε άμεση γειτνίαση με τα εκθέματα δεν διασφαλίζει συνθήκες προστασίας τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις λαμβάνουν

χώρα σε εργαστήρια του μουσείου, σε χώρους υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων, σε χώρους υποδοχής, σε αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, σε εξωτερικούς χώρους κ.α. (Zacharias, 2013).

1.3.4 Ανακαλυπτική μέθοδος

Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται κατά βάση σε παιχνίδια εξερεύνησης του μουσειακού χώρου, τα οποία στοχεύουν στην προσέγγιση των εκθεμάτων και τη γνωριμία με το περιβάλλον του μουσείου. Στο πλαίσιο αυτής οι επισκέπτες έρχονται σε επαφή με τα ερεθίσματα του χώρου, πειραματίζονται και εξερευνούν αποκτώντας εμπειρίες. Μέσω αυτής επιδιώκεται η ενδυνάμωση της αυτόβουλης ενεργητικής στάσης των επισκεπτών κατά την προσέγγιση των εκθεμάτων, η άμεση επαφή τους με αυτά και η βίωση του εκθεσιακού χώρου. Οι επισκέπτες, σε μικρές ομάδες ή μόνοι τους περιηγούνται στο μουσείο, έρχονται σε άμεση επαφή με τα αυθεντικά εκθέματα, τα αντίγραφα και τα ερμηνευτικά βοηθήματα και τα προσεγγίζουν (Hein, 2012).

Η μέθοδος χαρακτηρίζεται από έμμεσης επικοινωνία, καθώς αφενός στηρίζεται στη δημιουργία αλλά και τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού, όπως είναι τα φύλλα εργασίας, οι φωτογραφίες, τα αντίγραφα αντικειμένων κ.α. και αφετέρου αξιοποιεί το μουσειακό και εκθεσιακό χώρο σαν κατασκευασμένο περιβάλλον μάθησης, το οποίο έχει ως στόχο την επικοινωνία και τη δίχως μεσολάβηση ατόμων. Ο μουσειακός χώρος δηλαδή, τα αντικείμενα, η ατμόσφαιρα, η σκηνοθεσία, τα ερεθίσματα, τα ερμηνευτικά συστήματα και οι δυνατότητες φυσικού και νοητικού προσανατολισμού που παρέχονται στον επισκέπτη, αντιμετωπίζεται σαν μία άλλη μορφή εκπαιδευτικού υλικού το οποίο οι επισκέπτες καλούνται να προσεγγίσουν. Για το λόγο αυτό η ανακαλυπτική μέθοδος θεωρείται ιδιαίτερα κατάλληλη μέθοδος για μάθηση στα μουσεία (Hein, 2012).

Ο Reither (2005) υποστηρίζει πως οι δραστηριότητες εξερεύνησης των μουσειακών και εκθεσιακών χώρων αποτελούν πολύτιμη εναλλακτική στις ξεναγήσεις αλλά και τις συζητήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς η αξιοποίηση αυτών ενθαρρύνει τους επισκέπτες να ανακαλύψουν αυτοβούλως τα μουσειακά περιεχόμενα. Επιπλέον, επιτρέπουν την εξοικείωσή τους με τις διαδικασίες προσέγγισης των μουσειακών χώρων και προσφέρουν δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ των επισκεπτών. Επιπρόσθετα, παρέχουν τη δυνατότητα υποστήριξης μεγάλου αριθμού επισκεπτών,

χωρίς να είναι απαραίτητη η συμμετοχή ενηλίκων. Ο χαρακτήρας της εξερεύνησης μπορεί να διαφοροποιηθεί σύμφωνα με την ομάδα στόχου. Εάν για παράδειγμα, η εξερεύνηση απευθύνεται σε παιδιά της προσχολικής και της πρώτης σχολικής ηλικίας ο εντοπισμός των εκθεμάτων μπορεί να γίνει με την αξιοποίηση φωτογραφιών και η επεξεργασία τους να βασιστεί σε υλικές-αισθητικές δραστηριότητες για τις οποίες δεν απαιτούνται γνώσεις ανάγνωσης και γραφής. Σε επισκέπτες μεγαλύτερης ηλικίας μπορεί να χρησιμοποιηθούν ερωτήσεις που απαιτούν ερμηνεία, αφηγήσεις, έκφραση των προσωπικών συναισθημάτων κ.α.

1.3.5 Βιωματικές-δημιουργικές μέθοδοι

Οι βιωματικές-δημιουργικές μέθοδοι είναι το κύριο εργαλείο της μουσειοπαιδαγωγικής πράξης, οι οποίες «κινούνται» σε δύο καθοριστικές εκπαιδευτικές παραμέτρους του σύγχρονου μουσείου, της εμπειρίας και της δημιουργικής έκφρασης/αυτοπραγμάτωσης (Bäumler, 2003). Όπως επισημαίνεται, η έννοια της εμπειρίας σχετίζεται με τον ρόλο των μουσείων σαν χώρους μη τυπικής εκπαίδευσης δίνοντας έμφαση στον ελεύθερο χρόνο που αναγνωρίζει τη μάθηση αλλά και την ψυχαγωγία σαν στοιχεία που αλληλοσυμπληρώνονται (Commandeur & Dennert, 2004).

Βασικός στόχος των βιωματικών μεθόδων είναι η προώθηση της αυτοπραγμάτωσης και της δημιουργικότητας, οι ατομικές και οι συλλογικές δημιουργικές εκφράσεις. Παρέχουν διαφοροποιημένους τρόπους προσωπικών ερμηνειών μέσα από τις δημιουργικές πράξεις. Έτσι ενισχύεται η ενεργός συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία συνδιαμόρφωσης της ερμηνείας και της παραγωγής των νοημάτων στην κατεύθυνση της επίτευξης του συμμετοχικού μουσείου (Gesser et al., 2012).

Οι βιωματικές δραστηριότητες συνδέουν τη μουσειοπαιδαγωγική με τη θεατροπαιδαγωγική, την αισθητική αγωγή και τη μουσικοπαιδαγωγική συμβάλλοντας στην ένταξη των δημιουργικών τεχνών στην προσέγγιση και τη βίωση της μουσειακής πραγματικότητας. Η έννοια της εμπειρίας η οποία συνδέεται με τη γνώση μέσα από τις αισθήσεις προσφέρει διευρυμένες δυνατότητες αντίληψης της πραγματικότητας, ταυτόχρονα με τη θέαση και τη γλώσσα. Είναι σημαντικό όμως να αποφεύγεται ο μονόπλευρος προσανατολισμός των βιωματικών δραστηριοτήτων. Όπως υποστηρίζεται τέτοιου είδους δραστηριότητες πρέπει να συνδέονται με νοητικές

διεργασίες και να μην είναι αυτόνομες. Ειδικότερα, να συνδέονται με την προσέγγιση συγκεκριμένων μουσειακών εκθεμάτων και να αποτελούν μέρη ενός εκπαιδευτικού προγράμματος. Η ένταξή τους δηλαδή, να συνδέεται με ουσιαστικό τρόπο με το σύνολο των στόχων που περιλαμβάνει ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός και να μη λειτουργούν σαν ένα απλό ψυχαγωγικό συμπλήρωμα. Να υπάρχει νοηματική σύνδεση της επεξεργασίας των μουσειακών αντικειμένων με τις βιωματικές δραστηριότητες (Hein, 2012).

Οι βιωματικές δραστηριότητες έχουν διπλή υπόσταση σε σχέση με τη μουσειοπαιδαγωγική στοχοθεσία. Πιο συγκεκριμένα, αποτελούν έναν τρόπο προσέγγισης των εκθεμάτων που επικεντρώνεται στην εμπειρία και επιπλέον, είναι πρόκληση και ευκαιρία για τη γνωριμία με τις ατομικές ικανότητες, την προσωπική δημιουργική έκφραση, την εξάσκηση των δεξιοτήτων και την προσέγγιση της αυτογνωσίας. Οι εμπυχωτές αποσκοπούν στην κινητοποίηση, την προώθηση και το συντονισμό των δράσεων των επισκεπτών. Ακόμη οφείλουν να μεριμνούν για το χώρο, το χρόνο και τα υλικά (Wicken, 2013).

1.4 Υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Τα τελευταία χρόνια τα μουσεία χρησιμοποιούν τους πόρους τους για να καλλιεργήσουν στάσεις, γνώσεις και συμπεριφορές σχετικά με την επιστήμη (Silverman, 2010). Για το λόγο αυτό, έχουν αναπτυχθεί εκπαιδευτικές δραστηριότητες οι οποίες επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα επιστημονικά θέματα και παρέχουν μοναδικές εμπειρίες στους επισκέπτες. Πέρα από τις δραστηριότητες για τους μεμονωμένους επισκέπτες, οικογένειες ή ομάδες, σχεδιάζονται προγράμματα που προσαρμόζονται προκειμένου να ενισχύσουν τις δραστηριότητες που υλοποιούνται στο σχολείο (Falk & Dierking, 2000). Οι μαθητές έχουν λοιπόν την ευκαιρία να εμβαθύνουν σε θέματα που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα σπουδών (Krombaß & Ute, 2008), να αποκτήσουν γνώσεις και κίνητρα (Martin et al., 2016).

Ο Gardner (1991) υποστηρίζει πως τα μουσεία αποτελούν εξωσχολικά μαθησιακά περιβάλλοντα, τα οποία κεντρίζουν το ενδιαφέρον των μαθητών, τους διδάσκουν, ενισχύουν την κατανόησή τους και τους βοηθάνε ν' αναλάβουν την ευθύνη για τη μελλοντική τους μάθηση. Όπως επισημαίνει ο Eshach (2007) οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες των μουσείων εμπλέκουν τους συμμετέχοντες με πολλαπλούς τρόπους, όπως σωματικά, γνωστικά και συναισθηματικά και αξιοποιώντας διάφορες

μορφές νοημοσύνης και ενισχύοντας τη συμμετοχή μαθητών με διαφορετικές γνωστικές ικανότητες και ενδιαφέροντα.

Για τον Madden (1985) τα μουσεία ενθαρρύνουν τη μαθησιακή διαδικασία μέσω της περιέργειας, της παρατήρησης, της ενεργού συμμετοχής, του θαυμασμού και της εικασίας. Η εμπλοκή αποτελεί το κλειδί της ουσιαστικής μάθησης και εξαρτάται από τα πραγματικά αντικείμενα, που αποτελούν πηγή πληροφοριών και ερμηνείας (Achiam et al., 2016). Τα περισσότερα εκθέματα συνοδεύονται από πληροφορίες, οι οποίες συχνά παρουσιάζονται μέσω διαδραστικών, βασισμένων σε υπολογιστή εργαλείων μάθησης (Krombaß & Ute, 2008).

Αξιοποιώντας όλα τα παραπάνω που προσφέρονται από τα μουσεία, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να σχεδιάσουν εκπαιδευτικές δραστηριότητες για να εισαγάγουν τους μαθητές σε πολλές πτυχές του πραγματικού κόσμου μέσω απτών στοιχείων, γεγονός που βρίσκεται σε αντίθεση με τις μαθησιακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εντός του σχολείου και συχνά είναι αποσυνδεδεμένες από τα γεγονότα και τα αντικείμενα του πραγματικού κόσμου (Ramey-Gassert et al., 1994). Οι Braund και Reiss (2006) προσθέτουν πως οι μουσειακές δραστηριότητες παρέχουν πρόσβαση σε αυθεντικά υλικά και σε προσομοιωμένη πρακτική εργασία, συμβάλλοντας στην κατανόηση των εννοιών, ενισχύοντας το κίνητρο για περαιτέρω μάθηση, συνεργασία και ανάληψη ευθύνης για τη μάθηση.

Είναι γεγονός όμως πως τα μουσεία δεν είναι σε θέση ν' αντικαταστήσουν τα σχολεία. Υπάρχει όμως η ανάγκη γεφύρωσης των ενδοσχολικών και των εξωσχολικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων (Eshach, 2007), έτσι οι μαθητές μπορούν να έχουν ευκαιρίες για ευχάριστες μαθησιακές εμπειρίες και στα δύο περιβάλλοντα (Griffin, 2004). Για τους Falk και Dierking (2000) η επίσκεψη στο μουσείο μπορεί να προσαρμοστεί για να συμπληρώσει τα μαθήματα στο σχολείο και να δώσει στους μαθητές την ευκαιρία εμβάθυνσης σε θέματα που διδάσκονται (Krombaß & Ute, 2008). Οι Wolins et al. (1992) υποστηρίζουν πως όταν ο εκπαιδευτικός διανθίζει μία θεματική ενότητα με ποικίλες δραστηριότητες στην τάξη τόσο πριν όσο και μετά την επίσκεψη, η προσπάθεια αυτή είναι πιο καρποφόρα και συμβάλλει στο να θυμούνται οι μαθητές την εκδρομή στο μουσείο.

Ερευνητικά δεδομένα φανερώνουν πως τα άτομα μπορούν να αφομοιώσουν καλύτερα τη γνώση όταν αυτή προσλαμβάνεται μέσα από τις αισθήσεις και να εμπεδώσουν τις

εμπειρίες που βιώνουν με αυτό τον τρόπο επαφής τους με τα αντικείμενα, μέσω δηλαδή της όρασης, της ακοής, της αφής κ.α. (Σαλή, 1998). Σημαντική παράμετρος αποτελεί ο εκπαιδευτικός-συνοδός των μαθητών κατά την επίσκεψη στο μουσείο, που όπως προκύπτει διαφοροποιείται σύμφωνα με το είδος της σχολικής επίσκεψης στο μουσείο. Ειδικότερα, όταν πρόκειται να πραγματοποιηθεί μία «προσανατολισμένη» επίσκεψη, δηλαδή οι μαθητές συμμετέχουν σε κάποιο πρόγραμμα που σχεδιάστηκε απ' το μουσείο και περιλαμβάνει αυτό ξενάγηση, επίδειξη ή/και διάλεξη από μουσειοπαιδαγωγούς, ο εκπαιδευτικός περιορίζεται στον ρόλο του συνοδού και του ρυθμιστή των πρακτικών ζητημάτων, των ατομικών αναγκών και διαχείρισης της συμπεριφοράς των παιδιών (Κολιόπουλος, 2005). Αντιθέτως, ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πιο ουσιαστικός όταν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει διαδικασίες οι οποίες πρέπει να γίνουν πριν και μετά την επίσκεψη. Πιο συγκεκριμένα, καλείται να πραγματοποιήσει επίσκεψη στο μουσείο για να προσδιορίσει τις δυνατότητες αλλά και τους περιορισμούς, με απώτερο σκοπό να ωφεληθούν οι μαθητές από την επίσκεψή τους (Σηφάκη, 2012). Ακόμη, καλείται να επιλέξει το αντικείμενο του προγράμματος και κάνει προσαρμογές το γνωστικό επίπεδο, τα ενδιαφέροντα αλλά και τις ανάγκες των μαθητών. Στη συνέχεια, κατά τη φάση της αξιολόγησης-εμπέδωσης, μέσα από δραστηριότητες που υλοποιεί εντός της τάξης επιδιώκει την εκτίμηση της συναισθηματικής εμπειρίας του μουσείου και των γνώσεων που αποκομίστηκαν (Κολιόπουλος, 2005).

Ο Goehlich (2003) υποστηρίζει πως τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα μουσεία προσφέρουν δυνατότητα ενεργούς συμμετοχής στην ομάδα. Τα παιδιά βιώνουν τη χαρά της κοινής δράσης, καλλιεργούν τη συνεργασία και την αλληλεγγύη μεταξύ τους. Είναι όμως σημαντικό να τους προσφέρονται ευκαιρίες για ανάληψη πρωτοβουλιών, ανακαλύψεις, συλλογή εμπειριών, να τους επιδεικνύεται σεβασμός στις απορίες και τα ερωτήματά τους και να λαμβάνουν ενίσχυση για να εμπιστεύονται τον εαυτό τους.

Στα εκπαιδευτικά προγράμματα χρησιμοποιούνται μέσα και εργαλεία τα οποία έχουν ως στόχο την κινητοποίηση του ενδιαφέροντος και την συμμετοχή της ομάδας, συμβάλλοντας στην εννοιολογική εμβάθυνση του θέματος που μελετάται. Τέτοιου είδους τεχνικές είναι το θεατρικό παιχνίδι, τα ομαδικά παιχνίδια γνώσεων και τα εργαστήρια στα οποία γίνονται κατασκευές. Πρόκειται για τεχνικές που ανταποκρίνονται στους εκπαιδευτικούς και τους ψυχαγωγικούς στόχους των προγραμμάτων (Νικονάνου, 2015).

2ο Κεφάλαιο: Εκπαιδευτικά προγράμματα στον Ιερό Βράχο και το Μουσείο της Ακρόπολης

Ο Ιερός Βράχος όπως αναφέρεται και στο παράρτημα, ήταν αφιερωμένος στη θεά Αθηνά. Όμως στις πλαγιές αυτού υπήρχαν χώροι λατρείας που ήταν αφιερωμένοι σε άλλους θεούς. Στη βόρεια πλευρά του, υπήρχαν σπηλαιώδη ανοίγματα τα οποία χρησιμοποιούνταν ως ιερά. Υπήρχε πρόσβαση σε αυτά από τον «περίπατο», στενό δρόμο με μήκος ένα χιλιόμετρο περίπου, ο οποίος ακολουθούσε την περιφέρεια του βράχου και κατέληγε στη νότια κλιτύ της Ακρόπολης. Εκεί υπήρχαν επίσης σημαντικοί ιεροί χώροι καθώς και άλλα μνημεία (Παπαθανασόπουλος, 2024).

Ο λόφος της Ακρόπολης έχει φυσική οχύρωση και είναι απρόσιτος από το σύνολο των πλευρών του, εκτός της δυτικής. Από τη μυκηναϊκή εποχή είχε προστατευθεί ο βράχος με τείχη, τα ίχνη των οποίων είναι ορατά από τη νοτιοανατολική πλευρά των Προπυλαίων. Μετά τους Πέρσες χτίστηκαν και πάλι τα τείχη, όπως επίσης και στο α΄ μισό του 5ου αι. π.Χ.. αλλά και σε μεταγενέστερους αιώνες, καθώς η Ακρόπολη χρησιμοποιήθηκε σαν αμυντικός χώρος της πόλης (Βαλαβάνης, 2015).

Η είσοδος στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης μπορεί να γίνει από την Πύλη Beule ή από τη μικρή είσοδο που βρίσκεται κάτω από τον πύργο του Ναού της Αθηνάς Νίκης. Από εκεί είναι ορατή η δυτική πλευρά των Προπυλαίων. Ο Ναός της Αθηνάς Νίκης βρίσκεται πάνω στον πύργο από τη νότια πλευρά των Προπυλαίων. Πλησίον του πύργου πιθανολογείται πως βρισκόταν το Ιερό της Πανδήμου Αφροδίτης, απ' όπου έχει σωθεί τμήμα του επιστυλίου. Στη βόρεια πλευρά των Προπυλαίων βρίσκεται ένα ψηλό Αγρίππα, καθώς πάνω σε αυτό είχε τοποθετηθεί αφιέρωμα του Δήμου των Αθηναίων προς τιμή του Μάρκου Αγρίππα, που ήταν γαμπρός του Αυγούστου (Βαλαβάνης, 2015).

Διασχίζοντας τα Προπύλαια μπορεί να φτάνει κανείς στον κυρίως ιερό χώρο της Ακρόπολης, δηλαδή την κορυφή του λόφου. Εκεί βρίσκονται τα αριστουργήματα της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής, τα οποία δομήθηκαν με πρωτοβουλία του Περικλή. Διακρίνεται ο Παρθενώνας, που ήταν αφιερωμένος στην Αθηνά Παρθένο. Η δόμηση αυτού αντικατέστησε τους δύο παλαιότερους ναούς που ήταν αφιερωμένοι στη θεά. Μεταξύ των Προπυλαίων και του Παρθενώνα, διακρίνονται λαξευμένα στο βράχο ίχνη από δύο κτίρια του 5ου αι. π.Χ.. Πρόκειται για το Βραυρώνιο και τη Χαλκοθήκη, κτίριου που φυλάσσονταν τα χάλκινα αφιερώματα (Βαλαβάνης, 2015).

Ανατολικά του Παρθενώνα βρίσκεται ένας μικρός κυκλικός ναός, ο οποίος χρονολογείται περίπου το 27 π.Χ. και ήταν αφιερωμένος στη Ρώμη και τον Αύγουστο. Στο ψηλότερο σημείο του ιερού βράχου διακρίνονται λαξεύματα που προέρχονται από τον Ιερό του Διός Πολιέως. Στη βόρεια πλευρά αυτού βρίσκεται το Ερέχθειο, ναός που λατρευόταν η θεά Αθηνά και ο θεός Ποσειδώνας-Ερεχθέας. Στο νότιο τοίχος αυτού σώζονται τα θεμέλια του «Αρχαίου ναού» που ήταν αφιερωμένος στην Αθηνά Πολιάδα και στο βόρειο βρισκόταν το Αρρηφόριο. Πρόκειται για μικρό τετράγωνο κτίσμα, στο οποίο διέμεναν οι Αρρηφόριοι, νεαρές κοπέλες που ασχολούνταν με την ύφανση του πέπλου της θεάς για τα Παναθήναια και συμμετείχαν σε μυστηριακές τελετές (Βαλαβάνης, 2015).

Στην μελέτη περίπτωσης που παρουσιάζεται παρακάτω η υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος βασίζεται σε μια αυστηρά δομημένη και στοχευμένη περιήγηση, η οποία είναι προσαρμοσμένη στο αναπτυξιακό επίπεδο και την ικανότητα συγκέντρωσης των νηπίων. Συγκεκριμένα η δραστηριότητα στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης εξελίσσεται κατά μήκος ενός προσχεδιασμένου και ελεγχόμενου εκπαιδευτικού μονοπατιού, εστιάζοντας στην ιστορία των μνημείων στον Ιερό Βράχο Ακροπόλεως. Δεν περιλαμβάνει μια γενική περιήγηση στον χώρο αλλά επικεντρώνεται σε ορισμένα μνημεία τα οποία εξυπηρετούν τους διδακτικούς στόχους του προγράμματος. Ακολουθούνται αυστηρά διαμορφωμένες διαδρομές περιήγησης. Απαγορεύεται η είσοδος σε περισχοινισμένους χώρους και το άγγιγμα των μνημείων και των εκθεμάτων. Οι διαδρομές προβλέπουν επίσης συχνές στάσεις σε σκιερά μέρη. Αντίστοιχα και στο μουσείο η επίσκεψη στοχεύει σε προαποφασισμένα εκθέματα. Αυτός ο περιορισμός κρίνεται απαραίτητος για την αποφυγή γνωστικής υπερφόρτωσης και την διασφάλιση ενεργούς εμπλοκής των παιδιών καθώς και για την σωματική τους ασφάλεια ειδικά σε αρχαιολογικούς χώρους λόγω εδάφους η καιρικών συνθηκών

Από το 1986 ο Τομέας Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης (ΥΣΜΑ) έχει ξεκινήσει την υλοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων, οι οποίες αφορούν την Ακρόπολη. Αυτές πραγματοποιούνται σε συνεργασία με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Αθηνών και το Μουσείο Ακρόπολης. Στους κύριους στόχους αυτών περιλαμβάνεται η κατανόηση της ιστορίας, της γλυπτικής και της αρχιτεκτονικής και η ενημέρωση αναφορικά με την αναστήλωση των μνημείων της Ακρόπολης μέσω της παρατήρησης, του βιώματος, της συμμετοχής και της ανάπτυξης

της δημιουργικότητας των μαθητών (<https://www.ysma.gr/>; <https://www.theacropolismuseum.gr/>).

Σε αυτό το πλαίσιο οργανώνονται εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε σχολεία, δημιουργείται εκπαιδευτικό υλικό, υλοποιούνται επιμορφωτικά σεμινάρια για τους εκπαιδευτικούς και τους φοιτητές, οργανώνονται ειδικά συνέδρια που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς και εκδίδονται πρακτικά για αυτά. Ακόμη, σχεδιάζονται παιχνίδια και δράσεις για τα παιδιά και τους γονείς και δημιουργούνται εκπαιδευτικές εφαρμογές, οι οποίες είναι διαθέσιμες μέσω διαδικτύου και απευθύνονται στους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές και το ευρύτερο κοινό (<https://www.ysma.gr/>; <https://www.theacropolismuseum.gr/>).

Το κοινό στο οποίο απευθύνονται τα εκπαιδευτικά αυτά προγράμματα είναι οι μαθητές που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο, το Δημοτικό και το Γυμνάσιο. Οργανώνονται σύμφωνα με την ηλικία και τις γνώσεις που διαθέτουν οι μαθητές στους οποίους απευθύνονται. Υλοποιούνται στην Ακρόπολη καθώς και το Μουσείο της Ακρόπολης από τους μουσειοπαιδαγωγούς των δύο φορέων. Αξίζει να αναφερθεί πως κάποια από αυτά υλοποιούνται και στην Αγγλική γλώσσα (<https://www.ysma.gr/>; <https://www.theacropolismuseum.gr/>).

Τα τελευταία χρόνια έχουν εξελιχθεί και ολοκληρωθεί προγράμματα για την Ακρόπολη, τα μνημεία αυτής, τον αρχαίο Περίπατο της Ακρόπολης, τα γλυπτά του Παρθενώνα, την τοπογραφία του Ιερού Βράχου μέσω των κειμένων του Πλουτάρχου, του Πausανία και τη λατρεία της θεάς Αθηνάς, την κατασκευή των αρχαίων ναών και τέλος, την αναστήλωση των αρχαίων μνημείων (<https://www.ysma.gr/>; <https://www.theacropolismuseum.gr/>).

2.1 Εκπαιδευτικά Προγράμματα στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης

Τη δεδομένη χρονική στιγμή υλοποιούνται τα εξής εκπαιδευτικά προγράμματα στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης:

- «Τα Γλυπτά του Παρθενώνα»

Στο πλαίσιο αυτού οι μαθητές γνωρίζουν τον Παρθενώνα και ειδικότερα, τη μορφή που είχαν τα γλυπτά του ναού. Για την υλοποίηση αυτού χρησιμοποιείται εποπτικό υλικό, βιωματικά παιχνίδια και άλλες δραστηριότητες.

- «Τα Μνημεία της Ακρόπολης»

Στο πλαίσιο αυτού οι μαθητές μαθαίνουν πληροφορίες για τα τέσσερα σημαντικότερα μνημεία της Ακρόπολης, δηλαδή τα Προπύλαια, το Ναός Αθηνάς Νίκης, τον Παρθενώνα και το Ερέχθειο. Χρησιμοποιούνται μακέτες και άλλο εποπτικό υλικό για την ανασύνθεση της εικόνας του Ιερού κατά την περίοδο των κλασικών χρόνων. Παράλληλα, μέσω παρατήρησης των εκθεμάτων (αρχιτεκτονικών μελών και γλυπτών) μαθαίνουν για το τρόπο λειτουργίας κάθε κτηρίου, τη διακόσμηση, τον ρυθμό και τις ιδιαιτερότητές του.

- «Ολύμπια αινίγματα: Αναζητώντας τους θεούς του Ολύμπου στο Μουσείο Ακρόπολης»

Σύμφωνα με αυτό το πρόγραμμα οι μαθητές έχουν ως οδηγό την αγγελιοφόρο θεά Ίριδα στην αναζήτηση των απεικονίσεων των θεών του Ολύμπου ανάμεσα στις συλλογές του Μουσείου της Ακρόπολης. Χρησιμοποιώντας εποπτικό υλικό αναγνωρίζουν τον κάθε θεό μέσω των συμβόλων του και μαθαίνουν ποια ήταν τα αγαπημένα φυτά και ζώα. Η διαδικασία της αναζήτησης φτάνει στο τέλος της στην Αίθουσα του Παρθενώνα, όπου οι μαθητές «συναντούν» το σύνολο των θεών στη ζωφόρο και παρακολουθούν το αποκορύφωμα της γιορτής των Παναθηναίων και την παράδοση του πέπλου στην θεά Αθηνά.

- «6 μικρές ιστορίες χωρισμού»

Στο πλαίσιο αυτού οι μαθητές κάνουν περιήγηση στην Αίθουσα του Παρθενώνα, όπου συναντούν τα διασημότερα γλυπτά του κόσμου και μαθαίνουν πως κάποια από αυτά έχουν μεταφερθεί αλλού. Τα παραπάνω τα ανακαλύπτουν μέσω των περιπετειών έξι διάσημων γλυπτών.

Επιπλέον πραγματοποιούνται αφιερωματικά εκπαιδευτικά προγράμματα στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης και στο Μουσείο Ακρόπολης με αφορμή τον εορτασμό συγκεκριμένων ημερών. Έως τώρα έχουν υλοποιηθεί τα εξής:

- «Παιχνίδια μεπαρελθόν»

Αυτό υλοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 2024 στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης. Οι μουσειοπαιδαγωγοί της ΥΣΜΑ και του Μουσείου βοήθησαν τα παιδιά να επισκεφθούν το «Μουσείο της Ανασκαφής» και να ταξιδέψουν με τη φαντασία τους στο παρελθόν στις αυλές, τους δρόμους και τα σπίτια της αρχαίας γειτονιάς, όπου έπαιζαν συνομήλικοί τους. Το πρόγραμμα ολοκληρωνόταν στην Παιδική Γωνιά του Μουσείου, όπου τα παιδιά μπορούσαν να αγγίζουν αντίγραφα των αρχαίων παιχνιδιών, να δημιουργήσουν τα δικά τους και να τα πάρουν μαζί τους σαν αναμνηστικό από την επίσκεψή τους. Το πρόγραμμα αυτό απευθυνόταν σε παιδιά ηλικίας από 6 έως 12 ετών.

- «Η Ακρόπολη μέσα από τα μάτια των Ευρωπαίων περιηγητών (17ος -20ος αι.)».

Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς με θέμα «Ανιχνεύοντας Διαδρομές, Δίκτυα και Δεσμούς στην Πολιτιστική Κληρονομιά». Σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από τον Τομέα Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης τον Απρίλιο του 2024. Απευθυνόταν σε 40 μαθητές της Γ' Γυμνασίου που φοιτούσαν στο 1ο Πρότυπο Γυμνάσιο της Αθήνας. Στο πλαίσιο αυτοί οι μαθητές με τη χρήση εποπτικού υλικού κατάφεραν να επεξεργαστούν τον τρόπο που είδαν, κατανόησαν, περιέγραψαν και απεικόνισαν τα μνημεία της Ακρόπολης σημαντικές προσωπικότητες της επιστήμης, της τέχνης και της διανόησης.

- Η ζωφόρος του Παρθενώνα στο μνημείο και στο διαδίκτυο»,

Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε με αφορμή τον εορτασμό της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων του ICOM – 2024, θέμα της οποίας ήταν: «Μουσεία για την Εκπαίδευση και την έρευνα»

- Πρόγραμμα σε συνεργασία με το 1ο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο ΕΛΕΠΑΠ

Στο πλαίσιο αυτού μαθητές με διάφορες αναπηρίες είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν τη ζωφόρο του Παρθενώνα σε ψηφιακή μορφή εντός του σχολείου τους αλλά και το μνημείο με τη βοήθεια των αρχαιολόγων της ΥΣΜΑ. Ανέβηκαν με τον ανελκυστήρα

στον Βράχο της Ακρόπολης, είδαν τα μνημεία της Ακρόπολης και πιο συγκεκριμένα το Ερέχθειο και τον Παρθενώνα.

- «Δώσε σχήμα και μορφή ... σε γιορτή μοναδική!»

Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης το Δεκέμβριο του 2023. Απευθυνόταν σε οικογένειες με παιδιά ηλικίας από 6 έως 12 ετών. Τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να ανακαλύψουν τα εκθέματα του μουσείου και στη συνέχεια να δημιουργήσουν σχετικές κατασκευές.

- «Ιστορίες αναστήλωσης από τα μνημεία της Ακρόπολης».

Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε στο πλαίσιο εορτασμού των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς το Σεπτέμβριο του 2023, με θέμα: «Πολιτιστική Κληρονομιά και Παράδοση: Μαρτυρίες του χθες στο σήμερα». Απευθυνόταν σε 54 μαθητές της Α' τάξης που φοιτούσαν στο Πρότυπο Γυμνάσιο της Ιωνιδείου Σχολής Πειραιά.

- «Καλικαντζαρο...μπερδέματα»

Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης το Δεκέμβριο του 2022 και τον Ιανουάριο του 2023. Απευθυνόταν σε οικογένειες με παιδιά ηλικίας από 5 έως 10 ετών. Τα παιδιά κλήθηκαν να διορθώσουν τα λάθη των καλικαντζαρων που είχαν εισβάλλει στο μουσείο και άλλαξαν τις λεζάντες των εκθεμάτων με σκοπό να μπερδέψουν τους επισκέπτες! Βοηθός των παιδιών ήταν η Μέδουσα Γοργώ.

- «Μικρές ιστορίες αναστήλωσης»

Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε στο πλαίσιο εορτασμού των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς το Σεπτέμβριο του 2022, με θέμα: «Βιώσιμη Πολιτιστική Κληρονομιά – Διατηρώντας το παρελθόν για τις μελλοντικές γενιές». Υλοποιήθηκε στον αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης και απευθυνόταν σε 35 μαθητές που φοιτούσαν στη Στ' τάξη του 70ου Δημοτικού Σχολείου Αθήνας.

- «Γιορτινές Ιστορίες»

Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης το Δεκέμβριο του 2019. Απευθυνόταν σε οικογένειες με παιδιά ηλικίας από 6 έως 11 ετών. Κατόπιν μιας σύντομης περιήγησης στους εκθεσιακούς χώρους του Μουσείου, τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν κάποιες από τις γιορτές των αρχαίων Αθηναίων και να κατασκευάσουν τα δικά τους σκηνικά γιορτής. Το εκπαιδευτικό εργαστήριο πραγματοποιήθηκε από τον Τομέα Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης της ΥΣΜΑ σε συνεργασία με τους Αρχαιολόγους-Φροντιστές του Μουσείου.

- «Τα παιδιά παίζει ...στην Ακρόπολη»,

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του τριήμερου εορτασμού των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς το Σεπτέμβριο του 2019, με θέμα: «Τέχνες και Ψυχαγωγία – Αναζητώντας τον ελεύθερο χρόνο». Υλοποιήθηκε στον αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης και απευθυνόταν σε 40 μαθητές που φοιτούσαν στη Στ' τάξη του 70ου Δημοτικού Σχολείου Αθήνας. Κατά τη διάρκεια αυτού οι μαθητές περιηγήθηκαν στον Βράχο, έμαθαν για τα επιτραπέζια παιχνίδια που βρέθηκαν χαραγμένα και λαξευμένα επάνω στα μνημεία, κατανόησαν τις ιστορικές συνθήκες κατά τις οποίες δημιουργήθηκαν κι ανακάλυψαν μία πτυχή της καθημερινής ζωής των ανθρώπων στην αρχαιότητα.

- «Ακρόπολη & Αναστήλωση»

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε την Άνοιξη του 2019. Έλαβαν μέρος 350 μαθητές που φοιτούσαν στην Α' Λυκείου και 28 εκπαιδευτικοί που προερχόταν από 14 σχολεία του Νομού Αττικής. Πριν την επίσκεψή τους οργανώθηκε επιμορφωτικό σεμινάριο στους εκπαιδευτικούς και τους δόθηκε εκπαιδευτικό υλικό για την καλύτερη προετοιμασία των μαθητών. Κατά την επίσκεψή τους, οι μαθητές γνώρισαν από κοντά την επιστημονική και την τεχνική εργασία που λαμβάνει χώρα για τη συντήρηση και την αναστήλωση των μνημείων.

- «Ευχές και σύμβολα...»

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης το Δεκέμβριο του 2018. Απευθυνόταν σε οικογένειες με παιδιά

ηλικίας από 6 έως 11 ετών. Έπειτα από την περιήγηση των παιδιών στους εκθεσιακούς χώρους είχαν τη δυνατότητα να κατασκευάσουν κάρτες για τη διακόσμηση του Μουσείου εμπνευσμένα από τα εκθέματα που συμβολίζουν την υγεία (φίδι), την αγάπη (θεός έρωτας), τη δύναμη (λιοντάρι), τη σοφία (κουκουβάγια), την αφθονία (ρόδι) αλλά και τις επιτυχίες (στεφάνι).

- «Χτίσε το δικό σου ναό με lego»

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης το Δεκέμβριο του 2017. Τα παιδιά, ηλικίας από 7 έως 11 ετών, εμπνεύστηκαν απ' τα μνημεία της Ακρόπολης και δημιούργησαν τα δικά τους κτίρια από lego.

- «Η Ακρόπολη στη ζωή της πόλης».

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο εορτασμού των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς, το Σεπτέμβριο του 2017, με θέμα «Πόλε(ι)ς: παλιές και νέες, μεγάλες ή μικρότερες, σημαντικές ή λιγότερο σπουδαίες, ζωντανές ή ξεχασμένες». Υλοποιήθηκε στον αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης και απευθυνόταν σε μαθητές του Γυμνασίου. Κατά τη διάρκεια αυτού οι μαθητές περιηγήθηκαν στον Βράχο, έμαθαν για την τοπογραφία και την ιστορία του εστιάζοντας όχι μόνο στο θρησκευτικό ρόλο της Ακρόπολης κατά την κλασική εποχή αλλά και στο ρόλο της στην πολιτική και πολιτιστική ζωή της πόλης.

- «Ναοί και άλλα κτήρια φτιαγμένα με lego και εμπνευσμένα από την Ακρόπολη».

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης, το Δεκέμβριο του 2016. Απευθυνόταν σε παιδιά ηλικίας από 7 έως 11 ετών. Κατόπιν μιας σύντομης περιήγησής τους στους εκθεσιακούς χώρους του Μουσείου, τα παιδιά εμπνεύστηκαν από τους ναούς, τους κίονες και τα κιονόκρανα της Ακρόπολης και κατασκεύασαν τα δικά τους κτίρια με lego,

- «Ακρόπολη και Κυλώνειο Άγος: Μια ιστορία παραβίασης ασύλου».

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του εορτασμού των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς, το Σεπτέμβριο του 2016, με θέμα «Διωγμοί: Παλιές και νέες ιστορίες γύρω από τη βία και την ανεκτικότητα». Απευθυνόταν σε μαθητές που φοιτούσαν στην Α' Λυκείου, επικεντρωνόταν στο ιστορικό γεγονός αλλά και τον αντίκτυπο αυτού στα μελλοντικά χρόνια.

- «Ακρόπολη & Αναστήλωση»

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2016 και απευθυνόταν σε μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στόχος του ήταν η γνωριμία των μαθητών με τα αναστηλωτικά έργα που λαμβάνουν χώρα στην Ακρόπολη μέσω βιωματικών εργαστηρίων στον αρχαιολογικό χώρο.

- «Ναοί και άλλα κτήρια από lego εμπνευσμένα από την Ακρόπολη»

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης το Δεκέμβριο του 2015. Κατόπιν μίας σύντομης περιήγησης στους εκθεσιακούς χώρους του Μουσείου, τα παιδιά δημιούργησαν τα δικά τους κτήρια με lego που τους δόθηκαν.

- «Συγκρούσεις και συναντήσεις πολιτισμών στα μνημεία της Ακρόπολης».

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο εορτασμού των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς, το Σεπτέμβριο του 2015, με θέμα «Βία και Ανεκτικότητα». Απευθυνόταν σε μαθητές της Γ' Γυμνασίου και στόχευε στη γνωριμία τους με τις περιπέτειες που είχαν τα μνημεία στο πέρασμα του χρόνου και στην ανίχνευση των στοιχείων βίας αλλά και ανεκτικότητας σύμφωνα με τις συνθήκες της κάθε εποχής.

- «Αρχαία έθιμα και στολίδια για την καλή χρονιά».

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης, το Δεκέμβριο του 2014. Απευθυνόταν σε παιδιά ηλικίας από 7 έως 12 ετών, τα οποία κατασκεύαζαν με φαντασία και υλικά γούρι με στολίδια που ήταν εμπνευσμένα απ' τα αντικείμενα του μουσείου.

- «Τα Πρόσωπα του Χρόνου στα Μνημεία της Ακρόπολης»

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των «Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2014», το Σεπτέμβριο του 2014, σε συνεργασία με την Α' ΕΠΚΑ. Απευθυνόταν σε μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν την εξέλιξη του Βράχου και των μνημείων του μέσα στο χρόνο, ξεκινώντας από την 4η χιλιετία π.Χ και φτάνοντας έως και σήμερα.

- «Παίζουμε αρχαία παιχνίδια;»
- «Ναοί: τα σπίτια των θεών ...»
- «Ελιά: το δώρο μιας θεάς».

Πρόκειται για εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο των καλοκαιρινών σχολικών διακοπών τον Ιούλιο του 2014. Σκοπός ήταν η ενθάρρυνση των παιδιών να γίνουν εξερευνητές εντός του Μουσείου, να παίξουν με αντίγραφα αρχαίων παιχνιδιών, να κατασκευάσουν τους δικούς τους ναούς, να υποδυθούν τους ολύμπιους θεούς και να φτιάξουν δώρα για τη δική τους πόλη.

- «Ακρόπολη και Αναστήλωση»

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με την Α' ΕΠΚΑ στον Μάρτιο του 2014. Απευθυνόταν σε μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι γνώρισαν το σύγχρονο τεχνικό έργο που λαμβάνει χώρα στα μνημεία του Ιερού Βράχου μέσα από την παρακολούθηση εργαστηρίων στο χώρο της Ακρόπολης και σε εργοτάξια.

- «Αρχαϊκά Χρώματα»

Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε το Φεβρουάριο του 2014 από τον Τομέα Ενημέρωσης & Εκπαίδευσης σε συνεργασία με το Μουσείο Ακρόπολης στο πλαίσιο του προγράμματος ΔΙΑΠΟΛΙΣ με τίτλο «Σχολικές επισκέψεις σε Μουσεία στο πλαίσιο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης». Απευθυνόταν σε μαθητές της Β' Λυκείου που φοιτούσαν στο 2ο Λύκειο Αγίων Αναργύρων και οι οποίοι είχαν την ευκαιρία να κάνουν εργασίες εμπνευσμένοι απ' τα σχέδια των ρούχων και των κοσμημάτων των αρχαϊκών γλυπτών. Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε με δράση που πραγματοποιήθηκε στην Ακρόπολη.

- «Η Ειρεσιώνη»

Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης, το Δεκέμβριο του 22-29.12.2013. Περιλάμβανε επετειακά εκπαιδευτικά εργαστήρια, τα οποία απευθυνόταν σε παιδιά ηλικίας από 7 έως 11 ετών. Κατά τη διάρκεια αυτού οι μαθητές στόλισαν το δικό τους κλαδί ελιάς με στολίδια που είχαν φτιάξει οι ίδιοι, εμπνευσμένα από τα αντικείμενα του μουσείου.

- «Τα Πρόσωπα του Χρόνου στα Μνημεία της Ακρόπολης»

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο εορτασμού των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς, το Σεπτέμβριο του 2013, με θέμα «Τα Πρόσωπα του Χρόνου». Αντικείμενό του ήταν η διαχρονική προσέγγιση της Ακρόπολης και των μνημείων της και απευθυνόταν σε μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

- «Η Ειρεσιώνη και τα κάλαντα»

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων εκδηλώσεων του Μουσείου Ακρόπολης, το Δεκέμβριο του 2012. Περιλάμβανε επετειακά εκπαιδευτικά εργαστήρια και απευθυνόταν σε παιδιά ηλικίας από 7 έως 12 ετών. Τα παιδιά αφού έμαθαν για το αρχαίο έθιμο της Ειρεσιώνης, στόλισαν το δικό τους κλαδί ελιάς, κρέμασαν τις ευχές τους στην Ειρεσιώνη του Μουσείου και άκουσαν κάλαντα, ηλικίας 3.000 ετών.

- «Περίοδοι κρίσης και ακμής στην αρχαία Αθήνα: Αντανακλάσεις στην Ακρόπολη»

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των «Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2012», το Σεπτέμβριο του 2012. Κατά τη διάρκεια αυτού οι μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είχαν την ευκαιρία να αντιληφθούν πως οι κοινωνίες δεν εξελίσσονται ευθύγραμμα αλλά διαγράφουν καμπύλες ανάπτυξης και ύφεσης.

- «Μια μέρα στην Ακρόπολη: Αναστηλώνοντας τα Μνημεία της»

Το πρόγραμμα οργανώθηκε σε συνεργασία με την Α' ΕΠΚΑ το Μάρτιο του 2012. Στόχευε στη γνωριμία των μαθητών με τα αναστηλωτικά έργα, τα οποία λαμβάνουν

χώρα στην Ακρόπολη, μέσω μίας σειράς από εργαστήρια στον αρχαιολογικό χώρο. Σε αυτό έλαβαν μέρος 40 σχολεία της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

- «28η Εκατομβαιώνος. Μια Μέρα με τη Ζωφόρο του Παρθενώνα»

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2012, στο πλαίσιο του προγράμματος ΔΙΑΠΟΛΙΣ (Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών) με τίτλο «Σχολικές επισκέψεις σε Μουσεία στο πλαίσιο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης». Σε αυτό έλαβαν μέρος μαθητές του 1ου ΕΠΑΛ Ελληνικού, η ηλικία των οποίων ήταν περίπου 15 έτη, χαρακτηριζόταν από μέσο επίπεδο ελληνομάθειας και καταγόταν από την Αλβανία, την Αρμενία, τη Βουλγαρία, την Ουκρανία, τη Συρία και το Πακιστάν. Το πρόγραμμα στόχευε στην απόκτηση βασικών γνώσεων από τους μαθητές για την Ακρόπολη και τα μνημεία αυτής και την αναζήτηση κοινών πολιτιστικών στοιχείων της χώρας καταγωγής τους με τη χώρα διαμονής τους.

2.2 Εκπαιδευτικά προγράμματα στο Μουσείο Ακρόπολης

Τη τρέχουσα σχολική χρονιά 2025 - 2026 το Μουσείο της Ακρόπολης υλοποιεί πλούσια εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία απευθύνονται σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Χαρακτηρίζονται από ελκυστικές διαδρομές, βιωματική προσέγγιση και σύγχρονες μουσειοπαιδαγωγικές αντιλήψεις, ενεργοποιώντας τη σκέψη και τις αισθήσεις και μετατρέποντας την επίσκεψη στο Μουσείο σε μία γοητευτική μουσειακή εμπειρία. Αναλυτικότερα, τα προγράμματα που υλοποιούνται είναι τα εξής:

- «Αρχαία μουσική ... παίξε λύρα, φύσα αυλό!»

Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού οι μαθητές λαμβάνουν μέρος σε μια διαδραστική αφήγηση, η οποία τους εισάγει στον μαγευτικό κόσμο της αρχαίας ελληνικής μουσικής με επίκεντρο συγκεκριμένα εκθέματα που υπάρχουν στο Μουσείο. Πρόκειται για εκθέματα που απεικονίζουν μουσικές σκηνές και όργανα, όπως είναι η λύρα και ο αυλός. Έχοντας τη βοήθεια των αρχαιολόγων και μέσω της παρατήρησης, της συζήτησης και των διασκεδαστικών δραστηριοτήτων οι μαθητές οδηγούνται στην κατανόηση του ρόλου που έχει η μουσική στη ζωή των ανθρώπων, από την αρχαιότητα

μέχρι και σήμερα. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές νηπιαγωγείου και των τριών πρώτων τάξεων του δημοτικού.

- «Με τη θεά Αθηνά οδηγό ... στους μύθους θα βρεθώ!»

Το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα καλεί τους μαθητές να περπατήσουν με τους αρχαιολόγους του Μουσείου σε μία διαδρομή που είναι γεμάτη από μύθους και διασκεδαστικές περιπέτειες. Μέσω των επιλεγμένων εκθεμάτων τα παιδιά ανακαλύπτουν τα μυστικά της θεάς Αθηνάς και μαθαίνουν για την Ακρόπολη και την ιστορία αυτής. Η περιήγηση συνοδεύεται από εκπαιδευτικό εργαστήριο που εμπλουτίζει την εμπειρία των παιδιών και εδραιώνει τη γνώση μέσω του παιχνιδιού και της δημιουργικότητας. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές νηπιαγωγείου και των τριών πρώτων τάξεων του δημοτικού.

- «Ολύμπια Αινίγματα: Αναζητώντας τους θεούς του Ολύμπου στο Μουσείο Ακρόπολης»

Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού οι μαθητές έχουν αγγελιοφόρο τη θεά Ίριδα και αναζητούν τις απεικονίσεις των θεών του Ολύμπου ανάμεσα στις συλλογές του Μουσείου. Χρησιμοποιώντας εποπτικό υλικό αναγνωρίζουν κάθε θεό μέσω των συμβόλων του και μαθαίνουν για τα αγαπημένα του φυτά και ζώα. Η αναζήτηση τελειώνει στην Αίθουσα του Παρθενώνα, όπου τα παιδιά «συναντούν» όλους τους θεούς μαζί στη ζωφόρο και παρακολουθούν το αποκορύφωμα της γιορτής των Παναθηναίων, την παράδοση του πέπλου στη θεά Αθηνά. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές νηπιαγωγείου και των τριών πρώτων τάξεων του δημοτικού.

- «Αρχαία γλυπτική: δίνοντας μορφή στην πέτρα»

Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού οι μαθητές γνωρίζουν την αρχαία γλυπτική και ειδικότερα τον τρόπο που σκάλιζαν οι αρχαίοι γλύπτες τη πέτρα, τον τρόπο μεταφοράς της από το λατομείο, τα υλικά που προτιμούσαν, τα εργαλεία και τις τεχνικές που χρησιμοποιούσαν κ.ά. Οι μαθητές ανακαλύπτουν τα παραπάνω στις αίθουσες του Μουσείου και στο εκπαιδευτικό κέντρο αυτού, όπου υλοποιούνται βιωματικές δραστηριότητες. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές Δ', Ε' και Στ' τάξης.

- «Ακρόπολη: μια ιστορία δίχως τέλος»

Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού οι μαθητές γνωρίζουν την ιστορία της Ακρόπολης. Αυτή ξεδιπλώνεται στις αίθουσες του Μουσείου μέσω των πολύτιμων εκθεμάτων και της εξερεύνησης των μαθητών. Η συζήτηση και η χρήση εποπτικού υλικού βοηθάει τους μαθητές να δώσουν απαντήσεις σε ερωτήματα που αφορούν την Ακρόπολη και να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους στο μουσειολογικό σχεδιασμό μιας αρχαιολογικής έκθεσης. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές των τάξεων Δ' - ΣΤ' Δημοτικού και Α' - Γ' Γυμνασίου.

- «Τα γλυπτά του Παρθενώνα»

Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού οι μαθητές γνωρίζουν τη μορφή των γλυπτών του ναού. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιείται εποπτικό υλικό, βιωματικά παιχνίδια και άλλες δραστηριότητες. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές των τάξεων Δ' - ΣΤ' Δημοτικού, Α' Γυμνασίου και Α' Λυκείου.

- «Τα μνημεία της Ακρόπολης»

Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού οι μαθητές γνωρίζουν τα τέσσερα σημαντικότερα μνημεία της Ακρόπολης, δηλαδή τα Προπύλαια, το Ναό Αθηνάς Νίκης, τον Παρθενώνα και το Ερέχθειο. Χρησιμοποιούνται μακέτες και εποπτικό υλικό και ανασυντίθεται η εικόνα του Ιερού κατά τα κλασικά χρόνια. Ακόμη, μέσω παρατήρησης των εκθεμάτων οι μαθητές μαθαίνουν για τη λειτουργία κάθε κτιρίου, τον ρυθμό, τη διακόσμηση και τις ιδιαιτερότητες αυτού. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές των τάξεων Δ' - ΣΤ' Δημοτικού, Α' Γυμνασίου και Α' Λυκείου.

- «Αττικές γιορτές: γιόρτασε σαν αρχαίος Αθηναίος»

Στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού αυτού προγράμματος οι μαθητές περιηγούνται στους εκθεσιακούς χώρους. Μέσα από την επαφή τους με συγκεκριμένα εκθέματα ανακαλύπτουν, με τρόπο διαδραστικό, τις θρησκευτικές, τις κοινωνικές, τις πολιτιστικές και τις αγωνιστικές πτυχές των αττικών εορτών και εξερευνούν τη σημασία τους στην αρχαιότητα. Στη συνέχεια αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο και διοργανώνουν μία φανταστική θεϊκή γιορτή, έχοντας ως εργαλεία τη συνεργασία, το χιούμορ και τη δημιουργική έκφραση. Έτσι γεφυρώνουν το χθες με το σήμερα. Το

συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές των τάξεων Α΄- Γ΄ Γυμνασίου και Α΄- Γ΄ Λυκείου.

«Παρθενώνας: Δίκαιος λόγος, οι περιπέτειες των γλυπτών»

Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος πραγματεύεται το ζήτημα διαμελισμού του διακόσμου του σημαντικότερου μνημείου της κλασικής αρχαιότητας, του Παρθενώνα. Οι μαθητές καλούνται να αναπτύξουν τη δική τους επιχειρηματολογία αναφορικά με το ζήτημα αυτό. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές των τάξεων του λυκείου.

Η διαθεματική επίσης προσέγγιση του Ιερού Βράχου και του Μουσείου Ακροπόλεως μετατρέπει την εκπαιδευτική διαδικασία σε μια πολυδιάστατη βιωματική εμπειρία, επιτρέποντας στους μαθητές να προσεγγίσουν τα μνημεία μέσα από πολλαπλά γνωστικά αντικείμενα. Συγκεκριμένα μέσα από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που αφορά την Αρχιτεκτονική και τα Μαθηματικά « *Εξέταση της γεωμετρίας των ναών, της τεχνολογίας κατασκευής και μεταφοράς των μαρμάρων*», όπως επίσης και από το πρόγραμμα που αφορά τις φυσικές επιστήμες « *Διερεύνηση της φθοράς των υλικών, των παραγόντων που την προκαλούν και των σύγχρονων μεθόδων συντήρησης και αποκατάστασης*» τα παιδιά ανακαλύπτουν τον τρόπο κατασκευής των μνημείων και την συμβολή τους στον παγκόσμιο πολιτισμό. Μέσω αυτού του ολιστικού τρόπου μάθησης η επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο και το μουσείο παύει να είναι μια απλή παρατήρηση και εξελίσσεται σε μια κατανόηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

2.3 Σύνδεση Αρχαιολογικού Χώρου της Ακρόπολης με το Μουσείο Ακρόπολης αναφορικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα

Από την παραπάνω παρουσίαση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων γίνεται αντιληπτό πως τόσο στον Αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης όσο και το Μουσείο Ακρόπολης πραγματοποιείται πλήθος προγραμμάτων. Αυτά σχεδιάζονται κάθε νέα σχολική χρονιά και είναι διαφορετικά μεταξύ τους. Περιλαμβάνουν διαφορετικές δραστηριότητες για κάθε ηλικιακή ομάδα και έχουν ως απώτερο σκοπό την επαφή των μαθητών με την πολιτιστική κληρονομιά. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα χαρακτηρίζονται από σαφείς και προκαθορισμένους στόχους αλλά και διάρκεια. Συνήθως καθένα από αυτά

πραγματοεύεται ένα συγκεκριμένο θέμα. Ο σχεδιασμός τους στηρίζεται σε σύγχρονες θεωρίες της μάθησης, όπως είναι για παράδειγμα η ανακαλυπτική μάθηση. Έχουν βιωματικό χαρακτήρα, ενισχύοντας την ενεργό συμμετοχή των μαθητών και υλοποιούνται από αρχαιολόγους αλλά και μουσειοπαιδαγωγούς.

Η σύνδεση του Αρχαιολογικού Χώρου της Ακρόπολης με το Μουσείο της Ακρόπολης ως προς τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται μπορεί να χαρακτηριστεί άμεση και αλληλοσυμπληρούμενη. Και οι δύο χώροι λειτουργούν ως εκπαιδευτικό πεδίο, το οποίο περιλαμβάνει των συνδυασμό των μνημείων στο φυσικό τους χώρα με τα γλυπτά και τα αρχιτεκτονικά έργα που περιλαμβάνονται στο Μουσείο. Αρκετά από τα προγράμματα έχουν σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο που υλοποιούνται και στους δύο χώρους. Οι μαθητές εμπλέκονται στην μελέτη της αρχιτεκτονικής και της τοπογραφίας του Ιερού Βράχου και έπειτα κάνουν επίσκεψη στο Μουσείο της Ακρόπολης προκειμένου να δούνε τα αυθεντικά εκθέματα καθώς και τη γλυπτική διακόσμηση. Οι δράσεις αυτές και στους δύο χώρους έχουν βιωματικό τρόπο και επικεντρώνονται στην αναπαράσταση του παρελθόντος, την κατανόηση της αρχιτεκτονικής, της αναστήλωσης και της δημιουργίας αρχαιολογικής έκθεσης.

Επιπλέον, γίνεται αντιληπτό πως υπάρχει συνεργασία ανάμεσα στους αρχαιολόγους και τους μουσειοπαιδαγωγούς των δύο χώρων κατά την ανάπτυξη και την εφαρμογή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Διατίθεται πλούσιο υλικό, το οποίο χρησιμοποιείται τόσο για τον προσχεδιασμό της επίσκεψης όσο και αφού ολοκληρωθεί αυτή. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως το Μουσείο έχει χτιστεί πάνω από μια αρχαιολογική ανασκαφή, την αρχαία γειτονιά, που επίσης συμπεριλαμβάνεται σε εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται. Έτσι αποδεικνύεται η συνέχεια της ζωής κάτω από τον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης.

3ο Κεφάλαιο: Μεθοδολογία

3.1 Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να περιγράψει εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης που απευθύνεται σε μαθητές προσχολικής ηλικίας.

Ειδικότερα, οι στόχοι είναι οι εξής:

- Να παρουσιάσει τις δραστηριότητες που περιλαμβάνει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης που αφορά μαθητές προσχολικής ηλικίας.
- Να περιγράψει το θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο εντάσσεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης που αφορά μαθητές προσχολικής ηλικίας.
- Να περιγράψει τις μεθόδους που μπορούν να αξιοποιηθούν για την υλοποίηση εκπαιδευτικού προγράμματος στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης που αφορά μαθητές προσχολικής ηλικίας.

3.2 Μεθοδολογία

Η μέθοδος που επιλέχθηκε εκτός της βιβλιογραφικής που αφορά την μουσειοπαιδαγωγική βιωματική και μη τυπική μάθηση (προετοιμασία στην σχολική τάξη, επιτόπια επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο και το μουσείο, δημιουργικό εργαστήριο, αξιολόγηση) για την πραγματοποίηση της παρούσας έρευνας ήταν η πρόταση της ποιοτικής. Η μέθοδος αυτή μελετά τη φύση των φαινομένων και πιο συγκεκριμένα την ποιότητα αυτών, το διαφορετικό τρόπο εκδήλωσής τους, το πλαίσιο μέσα στο οποίο εμφανίζονται ή τις οπτικές γωνίες απ' τις οποίες καθίστανται σαφή. (Philipsen & Vernooij-Dassen, 2007). Ο Punch (2013) υποστηρίζει πως η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει δεδομένα με τα οποία έχουν τη μορφή λέξεων και αντί αριθμών.

Η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει τη συλλογή και την ανάλυση δεδομένων μη αριθμητικών δεδομένων, όπως είναι το κείμενο, το βίντεο ή ο ήχος, τα οποία συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση των απόψεων, των ιδεών ή των εμπειριών. Μας επιτρέπει να εντοπίσουμε δύσκολα και σύνθετα στοιχεία, αναφορικά με κάποια κατάσταση ή την πυροδότηση νέων ερευνητικών εννοιών (Bhandari, 2022).

Οι ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες κάνουν συχνά χρήση της ποιοτικής έρευνας σε τομείς όπως είναι η ανθρωπολογία, η εκπαίδευση, η κοινωνιολογία, η ιστορία, οι επιστήμες υγείας κ.α. Στόχος της είναι να κατανοηθούν πλήρως τα κοινωνικά φαινόμενα στο φυσικό τους πλαίσιο. Στηρίζεται σε εμπειρικά δεδομένα των ανθρώπων σαν παράγοντες δημιουργίας νοήματος στην καθημερινότητά τους και εστιάζει στο «γιατί» παρά και όχι το «τι» των κοινωνικών φαινομένων (Fossey et al., 2002).

Ο Lim (2025) υποστηρίζει πως οι ποιοτικές μέθοδοι αναδείχθηκαν απαραίτητα εργαλεία για την απόκτηση εις βάθος γνώσεων και την κατανόηση των σύνθετων φαινομένων. Εξερευνούν το βάθος των κοινωνικών φαινομένων, επιτρέποντας στους ερευνητές να συνδεθούν με τις υποκειμενικές εμπειρίες των συμμετεχόντων. Δίνουν έμφαση στην ύπαρξη, την προοπτική, την εμπειρία, το νόημα και την υποκειμενικότητα παρέχοντας ένα μοναδικό πρίσμα μέσα από το οποίο είναι εφικτό να διερευνηθεί αλλά και να ερμηνευτεί η πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει τα κοινωνικά φαινόμενα (Lim, 2023).

Ειδικότερα πρόκειται για μία μελέτη περίπτωσης, μία μεθοδολογική ερευνητική προσέγγιση η οποία χρησιμοποιείται για την εις βάθος κατανόηση κάποιου ζητήματος ή φαινομένου σ' ένα οριοθετημένο σύστημα. Η προσέγγιση βασίζεται στις αρχές μουσειοπαιδαγωγικής, βιωματικής μάθησης και αναπτυξιακής ψυχολογίας. Η μελέτη περίπτωσης προϋποθέτει την εις βάθος διερεύνηση μιας μεμονωμένης περίπτωσης, ομάδας ή γεγονότος για να κατανοηθεί το φαινόμενο της πραγματικής ζωής. Επιλέγεται συχνά στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες για να ερευνηθούν σύνθετα ζητήματα και για να συγκεντρωθούν πληροφορίες για συγκεκριμένα φαινόμενα ή καταστάσεις.

Η μελέτη περίπτωσης είναι πιθανόν να εμπεριέχει αρκετές πηγές δεδομένων, όπως είναι οι συνεντεύξεις, οι παρατηρήσεις ή τα έγγραφα. Στοχεύει στην απόκτηση λεπτομερούς και καλής κατανόησης του αντικειμένου διερεύνησης. Η μελέτη περίπτωσης χρησιμοποιείται ευρέως στις κοινωνικές επιστήμες (Bloomberg & Volpe, 2022). Είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στις περιπτώσεις που υπάρχει ανάγκη για εις βάθος εκτίμηση κάποιου ζητήματος, φαινομένου ή γεγονότος στο πλαίσιο της πραγματικής ζωής (Crowe et al., 2011). Όπως επισημαίνει και ο Stake (2010) παρέχει στους ερευνητές ευκαιρία για εις βάθος κατανόηση ενός ζητήματος.

Στα πλεονεκτήματα της μελέτης περίπτωσης η εξασφάλιση εμπειριστατωμένων πληροφοριών. Εμβαθύνει στο «πώς» και το «γιατί» στα φαινόμενα που μελετάει. Καταγράφει πλούσια ποιοτικά δεδομένα, όπως επίσης συναισθήματα, κίνητρα και συμπεριφορές. Εξετάζει τους περιβαλλοντικούς, τους ιστορικούς και τους πολιτιστικούς, παρέχοντας ολιστική εικόνα για το θέμα. Ακόμη, η έρευνα λαμβάνει χώρα σε φυσικά περιβάλλοντα, στα οποία είναι αδύνατος ο έλεγχος των μεταβλητών από τους ερευνητές γεγονός που διευκολύνει την αυθεντική αναπαράσταση της πραγματικότητας. Επιπλέον, τα ευρήματα βασίζονται σε πραγματικά και πρακτικά, πραγματικά σενάρια, καθιστώντας τα εφαρμόσιμα στην επίλυση προβλημάτων σε ποικίλους τομείς. Ακόμη, η μελέτη περίπτωσης αποτελεί κύρια μέθοδο μελέτης των σπάνιων καταστάσεων ή μοναδικών γεγονότων, τα οποία δεν μπορούν ν' αναπαραχθούν σε εργαστήριο. Επιπρόσθετα, πρόκειται για μία μέθοδο που επιτρέπει την εξερεύνηση των εμπειριών των ομάδων που είναι περιθωριοποιημένες. Τέλος, η μελέτη περίπτωσης διευκολύνει την γνωστική ανάπτυξη καθώς και την αναστοχαστική ικανότητα των μαθητών, απαιτώντας από εκείνους να συμμετέχουν στην επίλυση προβλημάτων που προέρχονται από τον πραγματικό κόσμο (Miles, 2015; Pearson et al., 2015).

4ο Κεφάλαιο: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον Ιερό Βράχο και στο Μουσείο Ακροπόλεως

4.1 Σύντομη περιγραφή

Ο τίτλος του προγράμματος που έχει σχεδιαστεί είναι ο εξής: «Η περιπέτεια του μικρού γρύπα...». Βασίζεται στο παραμύθι «Ο μικρός γρύπας με τα γαλάζια φτερά», συγγραφέας του οποίου είναι η Δούκα Μανιά. Πρόκειται για παραμύθι των εκδόσεων Ψυχογιός.

Απευθύνεται σε μαθητές προσχολικής ηλικίας. Η συνολική διάρκεια αυτού είναι 2 ημέρες.

Το παρόν εκπαιδευτικό πρόγραμμα μπορεί να συσχετιστεί με το θεματικό πεδίο του προγράμματος σπουδών «Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία», τη θεματική ενότητα «Κοινωνικές Επιστήμες» και τη θεματική υποενότητα Ιστορία και Πολιτισμός.

Η παρούσα πρόταση διαμορφώθηκε από την διαπίστωση μιας ουσιαστικής έλλειψης εκπαιδευτικών προγραμμάτων αναφορικά με την συνδυαστική αξιοποίηση αρχαιολογικών χώρων και μουσείων για παιδιά προσχολικής ηλικίας.

4.2 Σκοπός και στόχοι

Σκοπός του εκπαιδευτικού αυτού προγράμματος, που έχει σχεδιαστεί για να εφαρμοστεί στον Ιερό Βράχο και το Μουσείο της Ακρόπολης, είναι να καλλιεργήσει το αίσθημα της πολιτιστικής ταυτότητας και της αναγνώρισης της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ειδικότερα, οι στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής:

- Η εξοικείωση των μαθητών με τα Μνημεία και τα εκθέματα του Μουσείου.
- Η καλλιέργεια της περιέργειας των μαθητών μέσω της συμμετοχής τους σε βιωματικές δραστηριότητες.
- Η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των μαθητών στο πλαίσιο των βιωματικών δραστηριοτήτων που οργανώνονται.

4.3 Θεωρητικό πλαίσιο

Το παρόν εκπαιδευτικό πρόγραμμα συνδυάζει στοιχεία από τη θεωρία της ανακάλυψης καθώς και του κονστρουκτιβισμού. Αναλυτικότερα, η ανακαλυπτική μάθηση αποτελεί έναν τρόπο μάθησης κατά τον οποίο οι μαθητές εκτίθενται σε ερωτήσεις, εμπειρίες και προκλήσεις, μέσω των οποίων μπορούν να «ανακαλύπτουν» μόνοι τους τις προκαθορισμένες έννοιες (Hammer, 1997). Σύμφωνα με τους Cook et al. (2011) οι μαθητές είναι σε θέση ν' ανακαλύπτουν δυνατότητες δράσης στο περιβάλλον μέσα από την εξερεύνηση και την ανακαλυπτική μάθηση. Οι μαθητές προσχολικής ηλικίας καταλήγουν σε συμπεράσματα τόσο από τα στοιχεία που παρατηρούν όσο και απ' τα στοιχεία που παράγονται τυχαία στο πλαίσιο του εξερευνητικού παιχνιδιού. Μέσω του σχεδιασμού δραστηριοτήτων που ενεργοποιούν την ακοή και την όραση επιτυγχάνεται η μάθηση μέσω των αισθήσεων. Η γνώση λοιπόν των μαθητών αποκτάται μέσα από τη συμμετοχή τους σε έργα μικρής και μεγάλης διάρκειας (Thornton & Bruton, 2015).

Μέσα από την εξερεύνηση, τα παιδιά μαθαίνουν κατάλληλους και χρήσιμους τρόπους για να ανακαλύψουν αυτό που θέλουν να μάθουν και κατανοούν με το δικό τους ατομικό τρόπο μάθησης και δημιουργικότητας. Οι εμπειρίες αυτές συμβάλλουν στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, της αυτοπεποίθησης, της ταυτότητας και της απόλαυσης. Η εξερεύνηση περιλαμβάνει την ενεργή μάθηση με άλλα άτομα αλλά και ανεξάρτητα, και βοηθάει στο να αναπτυχθούν ουσιαστικές και ευχάριστες σχέσεις μεταξύ των παιδιών (Hammer, 1997).

Κεντρική ιδέα της κονστρουκτιβιστικής μάθησης είναι πως η γνώση δεν μεταφέρεται απλά απ' τον δάσκαλο ή το εγχειρίδιο στους μαθητές, αλλά οι μαθητές δημιουργούν και οργανώνουν με ενεργό τρόπο τη γνώση στη δική τους γνωστική δομή μέσα από την αλληλεπίδρασή τους με το περιβάλλον, τους άλλους και τη δική τους εμπειρία αλλά και σκέψη. Ο ρόλος των μαθητών δεν περιορίζεται στην αποδοχή της γνώσης, αλλά επεκτείνεται στη δημιουργία της γνώσης (Richardson, 1997). Στόχος της μάθησης δεν είναι απλά η απομνημόνευση των γεγονότων, αλλά η βαθύτερη κατανόηση και κατασκευή των γνωστικών δομών μέσα από την ενεργητική έρευνα, τη συνεργασία και το στοχασμό, μέσω των οποίων αναδεικνύεται η αυτονομία των ατόμων (Barr & Tagg, 1995).

Η θεωρία του κονστρουκτιβισμού ανταποκρίνεται στον κύριο στόχο της μουσειακής εκπαίδευσης, ο οποίος είναι η προώθηση της ενεργητικής μάθησης αλλά και της

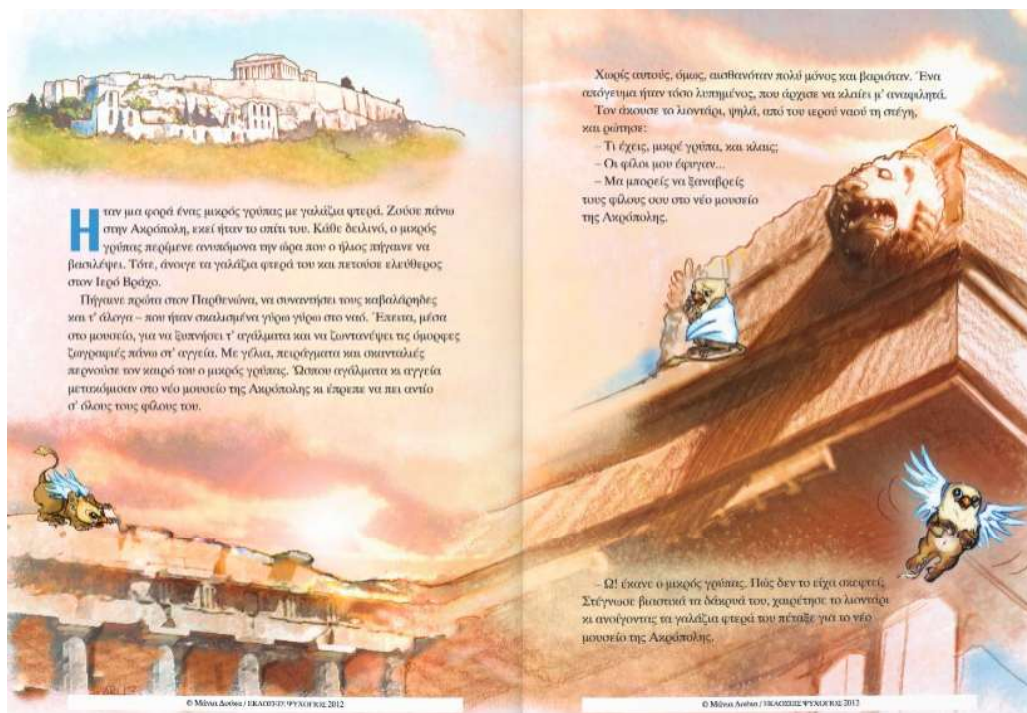
εσωτερίκευσης της γνώσης στο κοινό. Επιτρέπει τους επισκέπτες να ξεφύγουν από την παθητική αποδοχή και ενθαρρύνει την ενεργητική μάθηση, την αυτοδημιουργία και την ανεξάρτητη εξερεύνηση μέσα στους μουσειακούς χώρους. Ακόμη, ενθαρρύνει το κοινό να προβεί στην ενσωμάτωση των προσωπικών του εμπειριών και να εξελιχθεί από παθητικούς καταναλωτές πολιτισμού σε ενεργούς παραγωγούς αυτού (Wang & Nunes, 2019).

4.4 Δραστηριότητες υλοποίησης

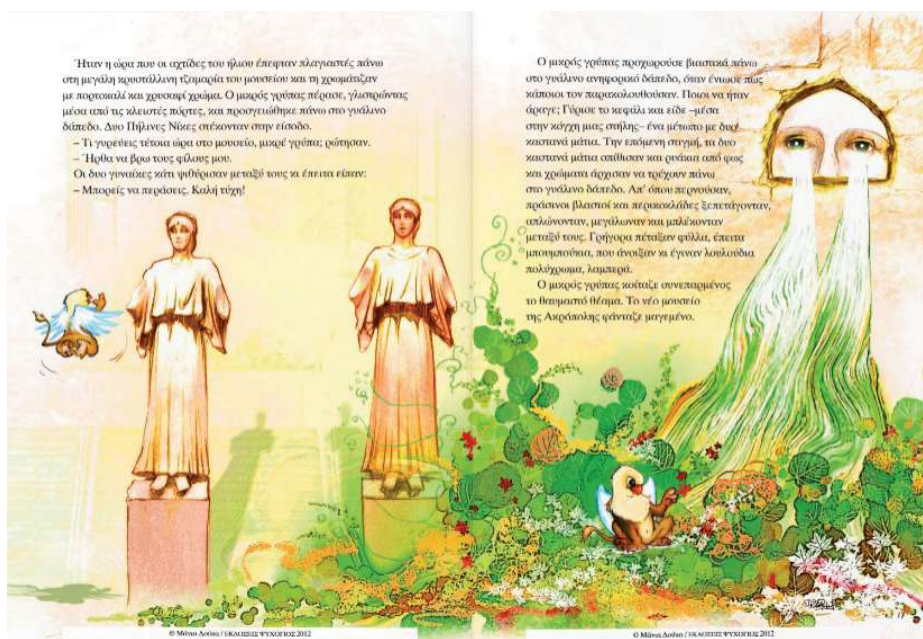
1^η δραστηριότητα: Ανάγνωση παραμυθιού «Ο μικρός γρύπας με τα γαλάζια φτερά»

Το παραμύθι παρουσιάζει την ιστορία ενός γρύπα, ο οποίος ζει πάνω στην Ακρόπολη. Πρόκειται για ένα υβριδικό ον, που ανήκει στη σφαίρα του φανταστικού. Σύμφωνα με τον μύθο το κεφάλι και τα φτερά του προέρχονται από αετό, ενώ το σώμα, η ουρά και τα πόδια του από λιοντάρι.

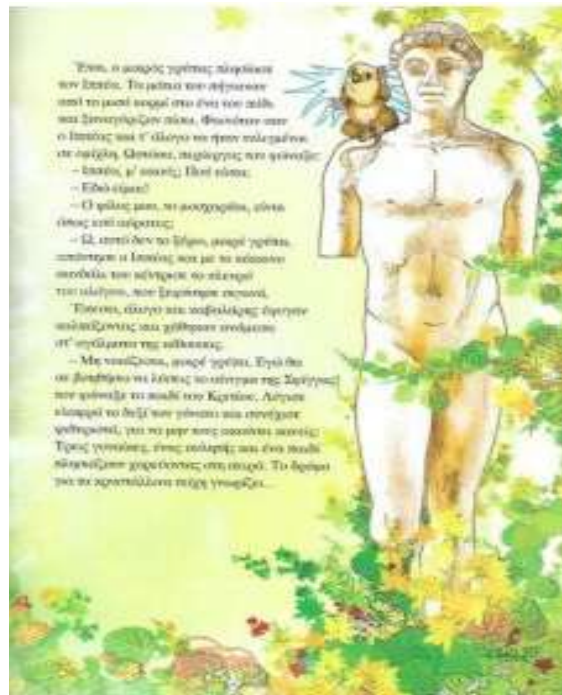
Ο γρύπας ζούσε ευτυχισμένος μαζί με τους φίλους του, τα αγγεία και τα αγάλματα, μέχρι τη στιγμή που εκείνα «μετακόμισαν» στο Νέο Μουσείο της Ακρόπολης. Δίχως τους φίλους του, ο γρύπας αισθάνεται μοναξιά και βαριέται. Έτσι αποφασίζει να τους επισκεφθεί στο μουσείο, ακολουθώντας τις συμβουλές ενός λιονταριού που συναντάει στη στέγη του Ιερού Ναού.

Φτάνοντας στο μουσείο, ενθουσιάζεται από όσα συναντάει εκεί. Επισκέπτεται τις αίθουσες του μουσείου, συναντάει αρκετά εμπόδια και συναναστρέφεται με αρκετά πρόσωπα, μέχρι να πετύχει το στόχο του, ο οποίος ήταν να βρει το φίλο του το μοσχαράκι απ' το άγαλμα του Μοσχοφόρου. Συγκεκριμένα συνομιλεί με τις σφίγγες και το «τρισώματο θαλάσσιο δαίμονα» ο οποίος έχει τρία δρακόμορφα κορμιά, τρία ανθρώπινα πρόσωπα και σε κάθε χέρι του κρατάει νερό, πουλί και φωτιά. Ακόμη, συναντά ζώα με συμβολικές διαστάσεις, όπως είναι η σοφή κουκουβάγια και το φίδι-φρουρός.

Επίσης ο γρύπας συνδιαλέγεται με ήρωες, όπως είναι ο Ηρακλής αλλά και με αρκετά από τα εκθέματα του μουσείου, όπως είναι οι Πήλινες Νίκες, ο Πεπλοφόρος, οι Ιππείς, η Κόρη με τα Αμυγδαλωτά Μάτια, κ.α.

Τελικά ο μικρός γρύπας γίνεται ο ήρωας του μουσείου, καθώς καταφέρνει να λύσει αινίγματα και απελευθερώσει ορισμένα ζώα-εκθέματα, τα οποία βρίσκονται πίσω από μία βιτρίνα. Συνεχίζει όμως το δρόμο του αφού δεν κατάφερε να εκπληρώσει το σκοπό της επίσκεψής του στο μουσείο, να βρει το μοσχαράκι που αναζητά. Μόλις το εντοπίσει στο βάθος του μουσείου αρχίζει να αισθάνεται απέραντη χαρά. Τη χαρά από την επανένωση των δύο φίλων συμμερίζονται και άλλα αντικείμενα που βρίσκονται στο μουσείο. Όπως αναφέρεται τα αγάλματα της αίθουσας ζωντάνεψαν. Μιλούσαν όλα μαζί, φλυαρούσαν και γελούσαν δυνατά. Στο τέλος, ζητωκραυγάζουν και χειροκροτούν τους δυο φίλους με ιδιαίτερο ενθουσιασμό.

Την πρώτη ημέρα εφαρμογής του προγράμματος η εκπαιδευτικός αναλαμβάνει να διαβάσει το παραμύθι στα παιδιά μετατρέποντας το νηπιαγωγείο σε ένα ζωντανό χώρο κοινής μαθησιακής εμπειρίας με την βοήθεια αντίστοιχης μουσειοσκευής η οποία έχει δωθεί στα παιδιά και περιέχει αντίγραφα εκθεμάτων και μνημείων. Η δραστηριότητα αυτή στοχεύει στην πρώτη επαφή των νηπίων με την ιστορία, ενεργοποιώντας το ενδιαφέρον και την φαντασία τους μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον . Συγκεκριμένα η νηπιαγωγός τους θέτει ερωτήσεις κατανόησης. Αυτές είναι οι εξής:

- Ποιος είναι ο πρωταγωνιστής της ιστορίας;
- Πού βρίσκεται το σπίτι του μικρού γρύπα;
- Τι αποφάσισε να κάνει;
- Πως ένιωσε όταν συνάντησε το μοσχαράκι;

2^η δραστηριότητα: Ακολουθώντας τη διαδρομή του μικρού γρύπα

Την δεύτερη ημέρα οι μαθητές επισκέπτονται το μουσείο Ακροπόλεως και μεταμορφώνονται σε μικρούς γρύπες, φορώντας στο κεφάλι τους ένα χάρτινο καπέλο που μοιάζει με κεφάλι αετού. Στη συνέχεια δημιουργούνται δύο ομάδες και οι μαθητές ξεκινάνε τη διαδρομή που ακολούθησε ο μικρός γρύπας μέσα στο μουσείο. Λόγω της μικρής ηλικίας των παιδιών τηρείται αυξημένη αναλογία συνοδών όπως και χαρτογραφημένος περίπατος μέσα στις αίθουσες του μουσείου για την διατήρηση της συνοχής της ομάδας. Όλα τα παιδιά πρέπει να φορούν ευδιάκριτα καρτελάκια με το όνομα τους και το τηλέφωνο του σχολείου. Κατά τη διάρκεια αυτής καλούνται να εντοπίσουν τους φίλους του, τα αγάλματα, με τους οποίους συνομίλησε ο γρύπας, μέσω διαμορφωμένης περιήγησης.

Η μουσειοπαιδαγωγός ενημερώνει κάθε ομάδα για το άγαλμα που καλούνται να εντοπίσουν και τους δίνει τη σχετική εικόνα. Οι μαθητές κάθε ομάδας καλούνται να περπατήσουν στους διαδρόμους και να συνεργαστούν μεταξύ τους για να φέρουν εις πέρας την αποστολή τους. Οι εικόνες που τους δίνονται είναι οι εξής:

Ο Μοσχοφόρος

Η πεπλοφόρος

Αγαλμάτιο Ηρακλή

Η φτερωτή Νίκη

Οι ιππείς

Η κόρη με τα αμυγδαλωτά μάτια

Η ομάδα που φτάνει κάθε φορά πρώτη στο άγαλμα αναλαμβάνει να περιγράψει το άγαλμα με τη βοήθεια της μουσειοπαιδαγωγού.

Στο τέλος της διαδρομής οι μαθητές οδηγούνται στη μεγάλη τζαμαρία από την οποία διακρίνεται ο Παρθενώνας. Τους ζητάει να τον περιγράψουν.

3^η δραστηριότητα: Επίσκεψη στο σπίτι του μικρού γρύπα

Οι μαθητές αφού έχει προηγηθεί διάλειμμα στον αύλειο χώρο του μουσείου για φαγητό και ξεκούραση, επισκέπτονται το σπίτι του μικρού γρύπα, το οποίο βρίσκεται στον Ιερό Βράχο Ακροπόλεως. Η είσοδος για τον αρχαιολογικό χώρο πραγματοποιείται από την νότια πλευρά επί της οδού Διονυσίου Αρεοπαγίτου ακριβώς απέναντι από την έξοδο του μουσείου Ακροπόλεως. Πάνω στο Ιερό Βράχο σε συγκεκριμένη διαδρομή η μουσειοπαιδαγωγός εστιάζει στο μνημείο του Παρθενώνα τους κάνει ξενάγηση με την μορφή παραμυθιού και τους ζητάει να παρατηρήσουν το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένος, τι απεικονίζει κ.α. Στη συνέχεια τους δίνει χρόνο για να θέσουν τις ερωτήσεις τους.

4^η δραστηριότητα: Κατασκευάζουμε τον Παρθενώνα

Δίνεται στους μαθητές πηλός καθώς αποχωρούν από την Βόρεια Κλιτύ του Ιερού Βράχου τον οποίο καλούνται να πλάσουν με τα χέρια τους για να τον μαλακώσουν. Οι μαθητές κάθονται κάτω από τα δέντρα έξω από τον αρχαιολογικό χώρο, και με τη βοήθεια καλουπιού δημιουργεί ο καθένας το δικό του Παρθενώνα, τον οποίο μπορεί να πάρει μαζί του. Η δραστηριότητα αυτή της ανατροφοδότησης θα βοηθήσει τα παιδιά όσον αφορά την εμπέδωση της εμπειρίας τους. Στους εκπαιδευτικούς δίδεται φύλλο αξιολόγησης του προγράμματος για την βελτίωση του. Σε μικρή απόσταση βρίσκεται καθορισμένος χώρος στάθμευσης λεωφορείων όπου θα τους περιμένει το δικό τους για την επιστροφή.

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων το μουσείο είναι ανοιχτό στο κοινό και εργάζεται για την απόκτηση, τη διατήρηση και την έκθεση συλλογών που αφορούν τους ανθρώπους και το περιβάλλον του, για εκπαιδευτικούς σκοπούς αλλά και για μελέτη και ψυχαγωγία. Τα μουσεία δηλαδή αποτελούν πολιτιστικά περιβάλλοντα συλλέγοντας, αποθηκεύοντας, αρχειοθετώντας και συντηρώντας έργα που σχετίζονται με το αντικείμενό τους, ταυτόχρονα όμως λειτουργούν ως εκπαιδευτικά κέντρα, που επικοινωνούν με τους επισκέπτες μέσα από εκθέσεις, εργαστήρια, προγράμματα κ.α. εκθέσεων, εργαστηρίων κ.λπ.

Τον 20ο αιώνα αυξήθηκε ο αριθμός των μουσείων και παράλληλα δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη μουσειολογία. Μετά το 1950 αναπτύχθηκαν οι θεωρίες εκπαίδευσης και έγινε αντιληπτό πως τα μουσεία πρέπει να προχωρήσουν στη δημιουργία στενότερων σχέσεων με την κοινωνία, με απώτερο σκοπό να συμβάλουν στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό, και κατά συνέπεια έχει ξεκινήσει σχετικό έργο στα μουσεία. Χάρη σε αυτή τη διαδικασία. Έτσι αναδιαρθρώθηκαν τα προγράμματα που εφάρμοζαν τα μουσεία και οι λειτουργίες αυτών και προστέθηκαν νέα καθήκοντα.

Ως αποτέλεσμα γεννήθηκε και αναπτύχθηκε η μουσειακή παιδαγωγική. Εισήχθη ο Μουσειολόγος και ο Μουσειοπαιδαγωγός στα μουσεία. Παράλληλα με την ενημέρωση του κοινού, άρχισε να δίνεται έμφαση στη μουσειακή ευαισθητοποίηση από την πρώιμη παιδική ηλικία, ώστε τα άτομα που επισκέπτονται και αξιοποιούν για εκπαιδευτικούς σκοπούς τα μουσεία να προέρχονται από νεαρή ηλικία αλλά και από μεγαλύτερες

Τα μουσεία συμπεριλαμβάνονται στα σημαντικότερα πολιτιστικά κέντρα των σύγχρονων κοινωνιών και προσφέρουν στους επισκέπτες την ευκαιρία να αναγνωρίσουν την πολυπολιτισμικότητα, να ευαισθητοποιηθούν ως τα έργα που δημιουργούν οι άνθρωποι. Επίσης επιτρέπουν την παρουσίαση της ανθρώπινης ιστορίας μέσα από τα αντικείμενά τους και συμβάλλουν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων δημιουργικής σκέψης. Ακόμη, η αξιοποίηση των μουσείων ως εκπαιδευτικού περιβάλλοντος ενισχύει την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται.

Η μουσειακή εκπαίδευση αποσκοπεί στην ανάπτυξη της κοινωνίας, την εδραίωση της αισθητικής, την ερμηνεία του παρόντος, του παρελθόντος και σταδιακά του μέλλοντος. Επιπλέον, στην προώθηση των κοινωνικών αλλαγών, την ψυχαγωγία και την

αξιολόγηση του χρόνου. Τα μουσεία αποτελούν μαθησιακά περιβάλλοντα, στα οποία εφαρμόζεται η ενεργητική μάθηση ακολουθώντας τη σύγχρονη αντίληψη της μουσειολογίας. Συνεπώς τα μουσεία δεν αποτελούν απλά χώρους που συντηρούνται και εκτίθενται αντικείμενα, αλλά είναι εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Αποτελώντας ελκυστικούς χώρους για τα παιδιά, τα μουσεία ενισχύουν τις προσπάθειες αναγνώρισης του εαυτού τους, του κόσμου τριγύρω τους και του παρελθόντος χάρη στις συλλογές που περιλαμβάνουν. Η υλοποίηση δράσεων μουσειακής εκπαίδευσης, ειδικά σε παιδιά μικρής ηλικίας, βελτιώνει τη φαντασία, τη δημιουργικότητα και τη σκέψη των παιδιών. Τους επιτρέπει να συνδέσουν την αφηρημένη έννοια του παρελθόντος και του παρόντος. Στα μουσεία τα παιδιά μαθαίνουν μέσω των αντικειμένων, καλύπτοντας το κενό αυτό που αφήνουν τα βιβλία και τα μαθήματα στο σχολείο. Αναπτύσσουν πολύπλευρες σκέψεις για τα έργα τέχνης που συναντούν.

Η μουσειακή εκπαίδευση υιοθετεί μεθόδους ενεργούς συμμετοχής για να πετύχει καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα. Εφαρμόζει εκπαιδευτικά προγράμματα με το εξειδικευμένο προσωπικό των μουσείων, ενισχύοντας τα προγράμματα σπουδών που ακολουθούνται στις σχολικές μονάδες.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας σχεδιάστηκε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο απευθύνεται σε μαθητές προσχολικής ηλικίας και μπορεί να εφαρμοστεί στον Ιερό Βράχο και το μουσείο της Ακρόπολης. Ο τίτλος του προγράμματος είναι : «Η περιπέτεια του μικρού γρύπα...». Σκοπός του εκπαιδευτικού αυτού προγράμματος είναι να καλλιεργήσει την υπερηφάνεια και την εκτίμηση των μαθητών για την πολιτιστική κληρονομιά. Ειδικότερα, οι στόχοι του είναι οι εξής:

- Η εξοικείωση των μαθητών με τα Μνημεία και τα εκθέματα του Μουσείου.
- Η καλλιέργεια της περιέργειας των μαθητών μέσω της συμμετοχής τους σε βιωματικές δραστηριότητες.
- Η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των μαθητών στο πλαίσιο των βιωματικών δραστηριοτήτων που οργανώνονται.

Το πρόγραμμα αποτελείται από τέσσερις δραστηριότητες. Η πρώτη από αυτές περιλαμβάνει την ανάγνωση του παραμυθιού «Ο μικρός γρύπας με τα γαλάζια φτερά». Συγγραφέας αυτού είναι η Δούκα Μανιά και εκδίδεται από τις εκδόσεις Ψυχογιός. Το

παραμύθι παρουσιάζει την ιστορία ενός γρύπα, ο οποίος ζει πάνω στην Ακρόπολη. Ο γρύπας ζούσε ευτυχισμένος μαζί με τους φίλους του, τα αγγεία και τα αγάλματα, μέχρι τη στιγμή που εκείνα «μετακόμισαν» στο Νέο Μουσείο της Ακρόπολης. Δίχως τους φίλους του, ο γρύπας αισθάνεται μοναξιά και βαριέται. Έτσι αποφασίζει να τους επισκεφθεί στο μουσείο, ακολουθώντας τις συμβουλές ενός λιονταριού που συναντάει στη στέγη του Ιερού Ναού.

Η δεύτερη δραστηριότητα περιλαμβάνει τη μεταμόρφωση των μαθητών σε μικρούς γρύπες με τη χρήση ενός χάρτινου καπέλου που μοιάζει με κεφάλι αετού. Στη συνέχεια δημιουργούνται δύο ομάδες και οι μαθητές ξεκινάνε τη διαδρομή που ακολούθησε ο μικρός γρύπας μέσα στο μουσείο. Κατά τη διάρκεια αυτής καλούνται να εντοπίσουν τους φίλους του, τα αγάλματα, με τους οποίους συνομίλησε ο γρύπας. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιούνται εικόνες. Κάθε φορά που οι μαθητές εντοπίζουν τους φίλους του γρύπα, συζητούν γι' αυτόν. Η τρίτη δραστηριότητα περιλαμβάνει επίσκεψη στο σπίτι του μικρού γρύπα, το οποίο βρίσκεται στον Παρθενώνα. Εκεί γίνεται ξενάγηση και συζήτηση για όσα βλέπουν. Στη τέταρτη δραστηριότητα δίνεται πλήρως στους μαθητές και με τη χρήση καλουπιού δημιουργούν ομοίωμα του Παρθενώνα.

Το παρόν εκπαιδευτικό πρόγραμμα συνδυάζει στοιχεία από τη θεωρία της ανακάλυψης καθώς και του κονστρουκτιβισμού. Αναλυτικότερα, η ανακαλυπτική μάθηση αποτελεί έναν τρόπο μάθησης κατά τον οποίο οι μαθητές εκτίθενται σε ερωτήσεις, εμπειρίες και προκλήσεις, μέσω των οποίων μπορούν να «ανακαλύπτουν» μόνοι τους τις προκαθορισμένες έννοιες. Για τη κονστρουκτιβιστική μάθηση ο ρόλος των μαθητών δεν περιορίζεται στην αποδοχή της γνώσης, αλλά επεκτείνεται στη δημιουργία της γνώσης. Στόχος της μάθησης δεν είναι απλά η απομνημόνευση των γεγονότων, αλλά η βαθύτερη κατανόηση και κατασκευή των γνωστικών δομών μέσα από την ενεργητική έρευνα, τη συνεργασία και το στοχασμό, μέσω των οποίων αναδεικνύεται η αυτονομία των ατόμων. Πρόκειται για μία θεωρία που ανταποκρίνεται στον κύριο στόχο της μουσειακής εκπαίδευσης, δηλαδή την προώθηση της ενεργητικής μάθησης αλλά και της εσωτερίκευσης της γνώσης στο κοινό.

Για την υλοποίηση του προγράμματος επιλέχθηκαν αρκετές μέθοδοι. Αυτές είναι το παραμύθι, η εξερεύνηση, η ξενάγηση, η συζήτηση και η δημιουργία κατασκευών από πηλό.

Αναλυτικότερα, τα παραμύθια αποτελούν εργαλεία καλλιέργειας της φαντασίας παιδιών όλων των ηλικιών. Τα μεταφέρουν σε κόσμους μαγικούς, στους οποίους όλα είναι δυνατά. Ενισχύουν τη δημιουργική τους σκέψη και την ανάπτυξη δικών τους ευφάνταστων κόσμων. Τα βοηθούν στην αναγνώριση των δυσκολιών και την αντιμετώπιση των προκλήσεων που συναντούν. Τα παραμύθια ελκύουν την προσοχή των παιδιών και τη διατήρηση αυτής. Η αξιοποίηση παραμυθιών στα μουσεία αποτελεί καθηλωτική εκπαιδευτική εμπειρία για τα παιδιά και τα επιτρέπει να επεξεργαστούν σύνθετα συναισθήματα αλλά και πολιτισμικές αξίες με δημιουργικό τρόπο. Επιπλέον, βοηθάει τα παιδιά να πετύχουν τη σύνδεση της ιστορίας με τη σύγχρονη τέχνη, την πρακτική μάθηση για ποικίλους πολιτισμούς και την παρουσίαση σύνθετων ιδεών.

Αναφορικά με τις δραστηριότητες εξερεύνησης των μουσειακών και εκθεσιακών χώρων, υποστηρίζεται πως αυτές αποτελούν πολύτιμη εναλλακτική στις ξεναγήσεις αλλά και τις συζητήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς η αξιοποίηση αυτών ενθαρρύνουν τους επισκέπτες να ανακαλύψουν αυτοβούλως τα μουσειακά περιεχόμενα. Επιπλέον, επιτρέπουν την εξοικείωσή τους με τις διαδικασίες προσέγγισης των μουσειακών χώρων και προσφέρουν δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ των επισκεπτών.

Οι εκπαιδευτικές ξεναγήσεις που χρησιμοποιήθηκαν στο παρόν πρόγραμμα συμπεριλαμβάνονται στις μαιευτικές μεθόδους και διαφοροποιούνται απ' τις παραδοσιακές ξεναγήσεις, εξαιτίας το πλήθος των μουσειακών αντικειμένων αλλά και των περιεχομένων που προσεγγίζονται, το ρόλο του μουσειοπαιδαγωγού και την κοινωνική αλληλεπίδραση. Προσανατολίζονται στο περιεχόμενο που επιδιώκεται να μεταδοθεί αλλά και τις ιδιαιτερότητες που έχει η ομάδα στόχος. Το σενάριο της εκπαιδευτικής ξενάγησης είναι «κλειστό» και τα εκθέματα που προσεγγίζονται είναι πιο περιορισμένα.

Η στάση των επισκεπτών κατά τη διάρκεια αυτών μπορεί να είναι παθητική ή ενεργητική. Ο μουσειοπαιδαγωγός διαφοροποιεί το ρόλο του κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και μετακινείται μεταξύ αυτού του καθοδηγητή και του εμψυχωτή. Επιδιώκει την αξιοποίηση της διαδικασίας προσέγγισης των εκθεμάτων σαν αφορμή ανάπτυξης συζήτησης μέσω των ερωτήσεων που θέτει στο κοινό. Ταυτόχρονα, οι απόψεις των επισκεπτών ενισχύουν την εξέλιξη της συζήτησης.

Οι συζητήσεις επίσης συμπεριλαμβάνονται στις μαιευτικές μεθόδους. Θεωρούνται κατάλληλες για τις ολιγομελείς ομάδες παιδιών και εφήβων. Στοχεύουν στην ενεργοποίηση των συμμετεχόντων καθώς και τη μετάδοση των πληροφοριών και έχουν συμμετοχικό και ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Συνίστανται στον κεντρικό ρόλο των συμμετεχόντων στην ανάπτυξη αλλά και την εξέλιξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας, που εν μέρει οδηγεί σε «ανοιχτό» σενάριο .

Τέλος η κατασκευή του Παρθενώνα με πηλό, συμπεριλαμβάνεται στις υλικές-αισθητικές δραστηριότητες. Αυτές έχουν διπλή διδακτική διάσταση. Από τη μία παρέχουν αφορμές, ευκαιρίες και ερεθίσματα για να επιτευχθεί η προσωπική δημιουργική έκφραση των συμμετεχόντων και από την άλλη, ενισχύουν την κατανόηση των εκθεμάτων αλλά και των διαφορετικών πραγματικοτήτων μέσω άλλων διόδων.

Ολοκληρώνοντας αυτή την μελέτη, γίνεται σαφές ότι η ανάδειξη των μνημείων μας δεν απαιτεί μόνο επιστημονική ακρίβεια αλλά και την δημιουργική εκείνη σπίθα που μετατρέπει την επίσκεψη σε ένα μουσείο σε μια αξέχαστη, διδακτική εμπειρία. Ακολουθώντας τα βήματα του μικρού γρύπα από τα μάρμαρα του Παρθενώνα έως τις προθήκες του Μουσείου Ακροπόλεως η παρούσα εργασία επιχείρησε να αναδείξει ότι οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία δεν είναι απλά μνημεία και συλλογές του χθες αλλά και ζωντανοί χώροι έμπνευσης για το σήμερα που μπορούν να διασώσουν την ιστορική μνήμη μέσα από το φως της δημιουργικότητας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Βαλαβάνης, Π. (2015). *Ακρόπολη*. ΚΑΠΟΝ.

Black, G. (2009). *Το ελκυστικό μουσείο. Μουσεία και επισκέπτες* (μτφ. Κωτίδου, Σ.). Εκδόσεις Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς.

Desvallées, A. & Mairesse, F. (2014). *Βασικές Έννοιες της Μουσειολογίας*. ICOM-Ελληνικό Τμήμα. <http://icom-greece.mini.icom>.

Eurodice (2025). Προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/el/eurypedia/greece/prosholiki-ekpaideysi-kai-frontida>

Goehlich, M. (2003). *Παιδοκεντρική διάσταση στη μάθηση: ανοιχτό σχολείο, εναλλακτικό σχολείο, σχολείο της κοινωνίας, σχολείο του Reggio*. Τυπωθήτω.

Hayes, N. (2011). *Εισαγωγή στην ψυχολογία* (μτφ. Ξενάκη Χ.). Πεδίο.

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2021). Πρόγραμμα Σπουδών για την Προσχολική. https://kesy.dra.sch.gr/images/pdfs/01_aps-prosxoliki.pdf

Καμαλάκης, Σ. (2017). *Μάρμαρα του Παρθενώνα*. Αγγελάκη.

Καυταντζογλου, Ρ. (2010). *Στη σκιά του Ιερού Βράχου*. Ελληνικά Γράμματα.

Κολιόπουλος, Δ. (2005). Επιστημονική καλλιέργεια και μη τυπικές μορφές εκπαίδευσης στις Φυσικές Επιστήμες. Στο Π. Κόκκοτας, & Κ. Πλακίτση (Επιμ.), *Μουσειοπαιδαγωγική και Εκπαίδευση στις Φυσικές Επιστήμες*. Πατάκης.

Μπούνια, Α. & Νικονάνου, Ν. (2008). Μουσειακά αντικείμενα και ερμηνεία: Δημιουργώντας την εμπειρία, επιδιώκοντας την επικοινωνία. Στο Νικονάνου, Ν. & Κασβίκης, Κ. (επιμ.), *Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο: εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος*. Πατάκης.

Μπρούσκαρη, Μ. (2010). *Τα μνημεία της Ακρόπολης*. Υπουργείο Πολιτισμού.

Νάκου Ε., (2001). *Μουσεία: Εμείς τα Πράγματα και ο Πολιτισμός*. Νήσος.

Νικονάνου, Ν., (2015). *Μουσειακή εμπειρία και μάθηση στον 21ο αιώνα*. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα.

Νικονάνου, Ν. (2010). *Μουσειοπαιδαγωγική. Από τη θεωρία στην πράξη*. Πατάκης.

Ντολιοπούλου, Ε. (2006). *Σύγχρονες τάσεις της προσχολικής αγωγής*. Τυπωθήτω-Δαρδανός.

Παπαθανασόπουλος, Θ. (2024). *Η Ακρόπολη και τα μνημεία της*. Μένανδρος.

Σαλή, Τ. (1998). *Μουσειολογία 2: Βασικές Αρχές Έκθεσης Μουσειακών Συλλογών*. Παπαδήμα.

Σηφάκη Ε. (2012). Θεωρητικές και μεθοδολογικές προτάσεις για το σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων και επισκέψεων σε Μουσεία και χώρους πολιτισμικής αναφοράς. Στο Π. Αναστασιάδης (Επιμ.) *Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών, Βασικό επιμορφωτικό υλικό, Τόμος Ε' Πολιτιστικά προγράμματα*.

Φιλίππουλίτη, Α. (2015). Εκπαιδευτικές θεωρίες και μουσειακή μάθηση. Στο Νικονάνου, Ν., Μπούνια, Α., Φιλίππουπολίτη, Α., Χουρμουζιάδη, Α., & Γιαννούτσου, Ν. (2015). *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.

Χωριέμη-Σπετσιέρη, Α. (2010). *Ακρόπολη*. Μίλητος.

Witcomb, A. (2012). Διαδραστικότητα: Προχωρώντας πιο πέρα. Στο Macdonald, S. (επιμ.), *Μουσείο και μουσειακές σπουδές. Ένας πλήρης οδηγός*. (μτφ. Παπαβασιλείου Δ.). Εκδόσεις Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς.

Νομοθεσία

Νόμος 4704/2020. ΦΕΚ Α 133/14.7.2020. Επιτάχυνση και απλούστευση της ενίσχυσης οπτικοακουστικών έργων, ενίσχυση της Ψηφιακής Διακυβέρνησης και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4521/2018. ΦΕΚ Α' 38/02.03.2018. Ίδρυση Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και άλλες διατάξεις.

Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 77. Σύσταση Υπουργείου και μετονομασία Υπουργείων – Σύσταση, κατάργηση και μετονομασία Γενικών και Ειδικών

Γραμματειών – Μεταφορά αρμοδιοτήτων, υπηρεσιακών μονάδων, θέσεων προσωπικού και εποπτευόμενων φορέων.

Ξενόγλωσση

Achiam, M., Simony, L., & Lindow, B. E. K. (2016). Objects prompt authentic scientific activities among learners in a museum program. *International Journal of Science Education*, 38(6) 1012-1035. <https://doi.org/10.1080/09500693.2016.1178869>

Ampartzaki, M., Kypriotaki, M., Voreadou, C., Dardioti, A. & Stathi, I. (2013). Communities of practice and participatory action research: the formation of a synergy for the development of museum programmes for early childhood. *Educ. Action Res.* 21(1), 4-27. <http://dx.doi.org/10.1080/09650792.2013.761920>.

Atagök, T. (1999). *Yeniden Müzeciliği Düşünmek. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi*.

Barr, R. & Tagg, J. (1995). From teaching to learning: A new paradigm for undergraduate education. *Change Magazine* 27, 13–25. doi: 10.1080/00091383.1995.10544672.

Bhandari, P. (2022). What Is Qualitative Research? | Methods & Examples. Scribbr. <https://www.scribbr.com/methodology/qualitative-research/>.

Black, G. (2012). *Transforming museum in the twenty first century*. Routledge.

Bloomberg, L. D., & Volpe, M. (2022). *Completing your qualitative dissertation: A road map from beginning to end*. SAGE.

Braund, M., & Reiss, M. (2006). The contribution of out- of-school learning. *International journal of science education*, 28(12), 1373-1388. <https://doi.org/10.1080/09500690500498419>.

Chase, P. A., Hilliard, L. J., Geldof, G. J., Warren, D. J., & Lerner, R. M. (2014). Academic achievement in the high school years: The changing role of school engagement. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(6), 884-896. DOI: 10.1007/s10964-013-0085-4.

- Commandeur, B. & Dennert, D. (2004). *Event zieht – Inhalt bindet. Besucherorientierung von Museen auf neuen Wegen*. Bielefeld
- Crowe, S., Cresswell, K., Robertson, A., Huby, G., Avery, A., & Sheikh, A. (2011). The case study approach. *BMC medical research methodology*, 27(11), 100-120. doi: 10.1186/1471-2288-11-100.
- Csikszentmihalyi, M. & Hermanson, K. (1995). Intrinsic Motivation in Museums: What Makes Visitors Want to Learn?. *Museum News*, 74(3), 67-77.
- Czech, A. (2007). Führung – Führungsgespräch – Gespräch. In Wagner, E. & Dreykorn, M. (ed.), *Museum Schule Bildung. Aktuelle Diskurse – Innovative Modelle*. Erprobte Methoden. .
- Dewey, J. (2010) *Arte Come Esperienza*. Aesthetica. [
- Dilli, R. & Dümenci, S. (2015). Okul Öncesi Dönemi Çocuklarına Anadolu’da Yaşamış Nesli Tükenmiş Hayvanların Öğretilmesinde Müze Eğitiminin Etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 40(181), 217-230. DOI: 10.15390/EB.2015.4653.
- Di Tore, A.P., Di Tore, S., Todino, M.D. & Berthoz ASibilio, M. (2023). Perceptual egocentrism and mental rotation in primary school age: The Invisible Man paradigm proposal. *J. Incl. Methodol. Technol. Learn. Teach.*, 1–7. <https://inclusiveteaching.it/index.php/inclusiveteaching/article/view/75>
- Dodd, J., Jones, C., Jolly, D., & Sandell, R. (2010). Disability reframed. Challenging visitor perception in the museum. In R. Sandell, J. Dodd & R. Garland-Thomson (Eds.), *Representing disability, activism and agency in the museum* (pp. 92-111). Routledge
- Dreykorn, M. & Wagner, E. (2007). Erprobte Methoden. In Wagner, E. & Dreykorn, M. (ed.), *Museum Schule Bildung. Aktuelle Diskurse – Innovative Modelle*. Erprobte Methoden.
- Ebitz, D. (2008). Sufficient Foundation: Theory in the Practice of Art Museum Education. *Visual Arts Research*, 34(2), 15-25.
- Eshach, H. (2007). Bridging in-school and out-of-school learning: Formal, non-formal, and informal education. *Journal of Science Education and Technology*, 16(2), 171-190. <https://doi.org/10.1007/s10956-006-9027-1>.

- Falchetti, E. (2007). Costruire il pensiero scientifico in museo. Spunti e Riflessioni Sull'educazione scientifica nei musei delle scienze. *Museol. Sci. Mem.*, 1, 95–112.
- Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2000). *Learning from museums: Visitor experiences and the making of meaning*. AltaMira.
- Fossey, E., Harvey, C., McDermott, F. & Davidson, L. (2002). Understanding and evaluating qualitative research. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 36, 717–732.
- Fredricks, J.A., Blumenfeld, P.C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of educational research*, 74(1), 59-109.
- Freymann, T. (2004). Was ist und wozu dient Museumspädagogik? In Freymann, T., *Am Beispiel erklärt. Aufgaben und Wege der Museumspädagogik*. Georg Olms Verlag.
- Gardner, H. (1991). *The unschooled mind: How children think and how schools should teach*. Basic Books.
- Gesser, S., Handschin, M., Jannelli, A. & Lichtensteiger, S. (2012). *Das partizipative Museum. Zwischen Teilhabe und User Generated Content*. Bielefeld.
- Griffin, J. (2004). Research on students and museums: Looking more closely at the students in school groups. *Science Education*, 88, S59-S70. <https://doi.org/10.1002/sce.20018>.
- Gustafsson, J. (2017). *Single case studies vs. multiple case studies: a comparative study* (Thesis). Halmstad, Sweden: Halmstad University.
- Hamel, J. (1993). *Case study methods*. Sage.
- Hackett A (2014). Zigging and zooming all over the place: Young children's meaning making and movement in the museum. *J. Early Childhood Literacy*, 14(1), 5-27. DOI: 10.1177/1468798412453730.
- Hefner, D. (2011). Die gute Führung. Besucherorientierte Führungen entwickeln und durchführen, *StandbeinSpielbein*, 89, 40-43.

- Hein, G. (2012). *Progressive Museum Practice. John Dewey and Democracy*. Walnut.
- Hein, G. (2006). Museum education. In S. Macdonald (Ed.), *A companion to museums studies* (pp. 340-352). Blackwell Publishing.
- Hein, G. (1998). *Learning in the museum*. Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (1994). *Museum Education: Past, Present and Future. Towards The Museum of the Future*. Routledge.
- Iannaccone, A. (2010). Le condizioni sociali del pensiero. In *Contesti, Attività e Ricerca di Senso*. Unicopli.
- International Council of Museums (2022). Museum Definition. 2022. <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>
- International Council of Museums (2017). International Council of Museums (ICOM) - Statutes. As amended and adopted by the Extraordinary General Assembly on 9th June 2017 (Paris, France). https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/2017_ICOM_Statutes_EN.pdf
- Kanari, C., & Souliotou, A. Z. (2020). Education of children with disabilities in nonformal learning environments: A cross-disciplinary approach of STEAM Education in a technological museum in Greece. *European Journal of Alternative Education Studies*, 5(2), 1-34. <https://doi.org/10.46827/ejae.v5i2.3188>.
- Krombaß, A., & Ute, H. (2008). Acquiring knowledge about biodiversity in a museum—Are worksheets effective? *Journal of Biological Education*, 42(4), 157- 163. <https://doi.org/10.1080/00219266.2008.9656134>.
- Lewalter, D. (2009). Bedingungen und Effekte von Museumsbesuchen. In Kunz-Ott, H., Kudorfer, S., Weber, T. (ed.), *Kulturelle Bildung im Museum. Aneignungsprozesse, Vermittlungsformen*. Praxisbeispiele, Transcript Verlag.
- Lewis, S., Freed, R., Heller, N., & Burch, G. (2015). Does student engagement affect learning? An empirical investigation of student involvement theory. *Academy of Business Research Journal*, 2 , 8-16.
- Lim W. M. (2025). What Is Qualitative Research? *An Overview and Guidelines. Marketing Journal*, 33(2), 199-229. <https://doi.org/10.1177/14413582241264619>.

- Lim W. M. (2023). Philosophy of science and research paradigm for business research in the transformative age of automation, digitalization, hyperconnectivity, obligations, globalization and sustainability. *Journal of Trade Science*, 11(2/3), 3–30. <https://doi.org/10.1108/JTS-07-2023-0015>
- Lowry, G.D. (2021). Museum of Modern Art. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/art/museum-of-modern-art-institution>.
- Madden, J. C. (1985). To realize our museums' full potential. *The Journal of Museum Education*, 10(4), 3- 5.
- Martin, A. J., Durksen, T. L., Williamson, D., Kiss, J., & Ginns, P. (2016). The role of a museum-based science education program in promoting content knowledge and science motivation. *Journal of Research in Science Teaching*, 53(9), 1364-1384. <https://doi.org/doi:10.1002/tea.21332>.
- McGhie, H. (2020). *Museums and human rights: Human rights as a basis for public service*. Curating Tomorrow.
- Miles, R. (2015). Complexity, representation and practice: Case study as method and methodology. *Issues in Educational Research*, 25(3), 309-318.
- Nikonanou, N., Bounia, A., Bennett, A., & Kirwan, A. (2020). *Creating learning experiences in museums. Discussing, inquiring, participating*. UCL-Qatar- National Museum of Qatar
- Pearson, M. L., Albon, S. P., & Hubball, H. (2015). Case study methodology: Flexibility, rigour, and ethical considerations for the scholarship of teaching and learning. *Canadian Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 6(3), 12-8. DOI:10.5206/cjsotl-rcacea.2015.3.12.
- Philipsen, H. & Vernooij-Dassen, M. (2007). Qualitative research: useful, indispensable and challenging. In *Qualitative research: Practical methods for medical practice*. PLBJ & H. TCo.
- Punch, K. F. (2013). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches*. Sage.

- Ramey-Gassert, L., Walberg III, H. J., & Walberg, H. J. (1994). Reexamining connections: Museums as science learning environments. *Science Education*, 78(4), 345-363. <https://doi.org/10.1002/sce.3730780403>.
- Reither, I. (2005). Erkundungsbogögen im Museum, In Kunz-Ott, H. (επιμ.), *Museum und Schule. Wege zu einer erfolgreichen Partnerschaft*, Deutscher Kunstverlag.
- Richardson, V. (1997). Constructivist teaching and teacher education: Theory and practice. *Teach. Teach. Educ.*, 13, 325–337. doi: 10.4324/9780203973684.
- Rocci, L. (1987). *Vocabolario greco Italiano*. Società Editrice Dante Alighieri.
- Schröders, M. (2013). Moderierte Museumsgespräche. In Schröders, Ch. (επιμ.), *Moderieren im Museum. Theorie und Praxis der dialogischen Besucherführung*. Bielefeld.
- Shehade, M., Stylianou-Lambert, T., Kyriakou, P., Frangoudes, F., Pavlou, M., Papadas, S. & Neokleous, K. (2025). Delving into Fairy Tales: Designing for Digital Interactions in a Children's Museum. https://www.researchgate.net/publication/393295671_Delving_into_Fairy_Tales_Designing_for_Digital_Interactions_in_a_Children's_Museum
- Sibilio, M. *L'interazione Didattica*; La Scuola.
- Silverman, L. (2010). *The social work of museums*. Routledge.
- Stake, R. E. (2010). *The art of case study research*. SAGE
- Taylor, E., Niell, A. & Banz, R. (2008). Teaching in Situ: Nonformal Museum Education. *The Canadian Journal for the Study of Adult Education*, 21(1), 19-36.
- Thinesse-Demel, J. (1994). as Führungsgespräch im Kunstmuseum. In Viereg, H., Schmeer-Sturm, M. L., Thinesse-Demel, J. & Ulbricht, K. , *Museumspädagogik in neuer Sicht. Erwachsenen Bildung im Museum*. Schneider Verlag Hohengehren.
- Thornton, L. & Bruton, P. (2015). *Understanding the Reggio Approach. Early years education in practice*. Routledge.
- Todino, M.D. (2019). *Simplexity to Orient Media Education Practices*. Aracne.
- Todino, M. D., & Campitiello, L. (2025). *Museum Education*. *Encyclopedia*, 5(1), 3-12. <https://doi.org/10.3390/encyclopedia5010003>.

UNESCO (2012). *Role of museums in education and cultural tourism development: policy brief*. ICOM.

Vartiainen, H., & Enkenberg, J. (2013). Learning from and with museum objects: design perspectives, environment, and emerging learning systems. *Education Technology Research and Development*, 61(4), 841-862. <https://doi.org/10.1007/s11423-013-9311-8>.

Yin R.K. (2003). *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks.

Wang, M., & Nunes, M. B. (2019). Matching serious games with museum's educational roles: Smart education in practice. *Interactive Technol. Smart Educ.* 16, 319–342. doi: 10.1108/ITSE-03-2019- 0013.

Watzlawick, P., Beavin, J. H. & Jackson, D. D. (2000). *Menschliche Kommunikation*. Huber.

Wicken, G. (2013). Die Geister der eigenen Erwartungen. Visuelle Kommunikation als teil der allgemeinen Informationsaufnahme und –verarbeitung im Museum. In Schrübers, Ch. *Moderieren im Museum. Theorie und Praxis der dialogischen Besucherführung*. Transcript Verlag.

Wolins, I. S., Jensen, N., & Ulzheimer, R. (1992). Children's memories of museum field trips: A qualitative study. *Journal of Museum Education*, 17(2), 17-27. <https://doi.org/10.1080/10598650.1992.11510204>.

Zacharias, W. (2013). Vorwort. In Schrübers, Ch. *Moderieren im Museum. Theorie und Praxis der dialogischen Besucherführung*. Transcript Verlag.

Διαδικτυακές πηγές:

Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης (ΥΣΜΑ): <https://www.ysma.gr/>

Μουσείο Ακρόπολης <https://www.theacropolismuseum.gr/>

Παράρτημα

Στο βραχώδη λόφο της Ακρόπολης βρισκόταν το μεγαλοπρεπέστερο και σπουδαίο ιερό της αρχαίας Αθήνας, που κατά βάση ήταν αφιερωμένο στην προστάτιδα θεά της, την Αθηνά. Ο ιερός αυτός χώρος έχει σχετιστεί με τους σημαντικούς μύθους της αρχαίας Αθήνας, θρησκευτικές εορτές, λατρείες της πόλης και άλλα σημαντικά ιστορικά γεγονότα. Τα μνημεία της Ακρόπολης αποτελούν αριστουργήματα της αρχαίας αρχιτεκτονικής, τα οποία εκφράζουν πρωτοποριακούς συσχετισμούς τάσεων και ρυθμών της κλασικής τέχνης. Αργότερα άσκησαν επιρροή στην πνευματική και την καλλιτεχνική δημιουργία. Η Ακρόπολη του 5ου αι. π.Χ. αποδίδει το μεγαλείο, τη δύναμη αλλά και τον πλούτο της Αθήνας στην περίοδο που σημείωνε τη μεγαλύτερη ακμή της, το «Χρυσό Αιώνα» του Περικλή (Καυταντζόγλου, 2010). Ο λόφος ήδη από τα νεολιθικά χρόνια, δηλαδή 4000/3500-3000 π.Χ., επιλέχθηκε ως τόπος για την εγκατάσταση των κατοίκων της περιοχής. Στην περιοχή του Ερεχθείου εντοπίστηκαν κατάλοιπα από την εγκατάσταση στην Πρώιμη και τη Μέση Εποχή του Χαλκού. Το 13ο αι. π.Χ., ο βράχος τειχίσθηκε, αποτελώντας έδρα του τοπικού ηγεμόνα. Τον 8ο αι. π.Χ. η Ακρόπολη για πρώτη φορά απέκτησε ιερό χαρακτήρα με την καθιέρωση της λατρείας της Αθηνάς Πολιάδος. Στη βορειοανατολική πλευρά του λόφου δημιουργήθηκε ναός της θεάς. Τον 6ο αι. π.Χ., όταν τύραννος της Αθήνας ήταν ο Πεισίστρατος, το ιερό απέκτησε ιδιαίτερη αίγλη. Την περίοδο εκείνη καθιερώθηκαν τα Παναθήναια, που αποτελούσε τη μεγαλύτερη γιορτή για τους Αθηναίους και ήταν προς τιμή της θεάς. Ακόμη, ιδρύθηκαν μνημειακά κτήρια αλλά και ναοί για τη λατρεία της. Ανάμεσα σε αυτούς ήταν ο «Αρχαίος ναός» και ο Εκατόμπεδος, που αποτέλεσε πρόδρομο του Παρθενώνα. Ακόμη, χτίστηκε το ιερό της Βραυρωνίας Αρτέμιδος (Καυταντζόγλου, 2010).

Έπειτα από τη νίκη εναντίων των Περσών στο Μαραθώνα, το 490 π.Χ., οι κάτοικοι της Αθήνας έκαναν προσπάθεια να χτίσουν μεγαλύτερο ναό στη θέση του Παρθενώνα, ο οποίος είναι γνωστός ως Προπαρθενώνας. Ο ναός αυτός δεν ολοκληρώθηκε ποτέ, καθώς το 480 π.Χ. σημειώθηκε εισβολή των Περσών στην Αττική, λεηλασία της Ακρόπολης και πυρπολισμός των μνημείων. Αφού αποχώρησαν οι Πέρσες, οι Αθηναίοι προχώρησαν στον ενταφιασμό του γλυπτού διάκοσμου από τους κατεστραμμένους ναούς και όσων αναθημάτων είχαν διασωθεί. Έτσι γέμισαν τις φυσικές κοιλότητες του εδάφους και διαμόρφωσαν τεχνητά άνθηρα στο χώρο του ιερού. Η Ακρόπολη

οχυρώθηκε με νέο τείχος από το Θεμιστοκλή αρχικά και από τον Κίμωνα στη συνέχεια (Καυταντζόγλου, 2010).

Στα μέσα του 5ου αι. π.Χ., η έδρα της Αθηναϊκής Συμμαχίας μεταφέρθηκε στην Ακρόπολη. Ταυτόχρονα η Αθήνα αποτελούσε το σημαντικότερο κέντρο του πνευματικού κόσμου. Την περίοδο εκείνη, με πρωτοβουλία του Περικλή, τέθηκε σε εφαρμογή το μεγαλεπίβολο οικοδομικό πρόγραμμα, το οποίο διήρκεσε για το β' μισό του 5ου αι. π.Χ. Για την υλοποίησή του χρειάστηκε η απασχόληση αρκετών ανθρώπων, Αθηναίων και ξένων, ελεύθερων και δούλων. Υπό την επίβλεψη των ικανών αρχιτεκτόνων, γλυπτών και καλλιτεχνών δομήθηκαν σημαντικά μνημεία, όπως ο Παρθενώνας, το Ερέχθειο, τα Προπύλαια και ο ναός της Αθηνάς Νίκης. Στους ναούς που βρισκόταν στη βόρεια πλευρά αλλά και το κέντρο του βράχου γινόνταν οι αρχαιότερες λατρείες των Αθηναίων καθώς λατρείες των Ολυμπίων θεών. Η δε Αθηνά λατρευόταν πλέον στο σύνολο των ιδιοτήτων της που είχαν σχέση με την πόλη (Καυταντζόγλου, 2010).

Με τη λήξη του Πελοποννησιακού πολέμου, το 404 π.Χ. και μέχρι τον 1ο αι. π.Χ., στον ιερό βράχο της Ακρόπολης δεν πραγματοποιήθηκε η δόμηση άλλων σημαντικών μνημείων. Το 27 π.Χ., στην ανατολική πλευρά του Παρθενώνα κτίστηκε μικρός ναός που ήταν αφιερωμένος στο Ρωμαίο αυτοκράτορα Αύγουστο και τη Ρώμη. Παρά το γεγονός ότι τη ρωμαϊκή περίοδο παρατηρήθηκαν σοβαρές καταστροφές και λεηλασίες, η Ακρόπολη συνέχισε να έχει την παλιά της αίγλη και συγκεντρώνει αφιερώματα των πιστών. Τον 3ο αι. μ.Χ. έλαβε χώρα η τελευταία επέμβαση στο χώρο, κατόπιν της επιδρομής των Ερούλων, με την κατασκευή του οχυρωματικού τείχους με δύο πύλες στη δυτική πλευρά. Η μία από αυτές αποκαλείται Πύλη Beule, καθώς έλαβε το όνομα του Γάλλου αρχαιολόγου, ο οποίος πραγματοποίησε μελέτες στο χώρο τον 19ο αιώνα (Καυταντζόγλου, 2010).

Στους αιώνες που ακολούθησαν τα μνημεία της Ακρόπολης δέχτηκαν σοβαρές καταστροφές εξαιτίας φυσικών αιτιών ή ανθρώπινης παρέμβασης. Από τον 6ο αι. μ.Χ. που επικράτησε ο Χριστιανισμός, τα μνημεία μετατράπηκαν σε εκκλησίες Χριστιανών. Ο Παρθενώνας αφιερώθηκε στην Παρθένο Μαρία, η οποία έλαβε στη συνέχεια το όνομα Παναγία η Αθηνιώτισσα. Στο τέλος του 11ου αιώνα ήταν η μητρόπολη της Αθήνας. Το Ερέχθειο μετατράπηκε σε Ναό του Σωτήρος ή της Θεοτόκου, τα Προπύλαια σε επισκοπική κατοικία και ο Ναός της Αθηνάς Νίκης σε εκκλησιάκι (Βαλαβάνης, 2015).

Ο Ιερός Βράχος της Ακρόπολης ήταν το φρούριο της πόλης. Κατά τη διάρκεια της Φραγκοκρατίας τα Προπύλαια διαμορφώθηκαν σε ανάκτορο για τους Φράγκους ηγεμόνες. Στην Τουρκοκρατία η Ακρόπολη έγινε και πάλι φρούριο της πόλης, στο οποίο διέμενε ο Τούρκος φρούραρχος. Το 1687, όσο διαρκούσε ο Β΄ Ενετοτουρκικός πόλεμος, ο λόφος δέχτηκε πολιορκία από τον Φ. Μοροζίνι και τον Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς βόμβα των Ενετών κατάφερε την ανατίναξη του Παρθενώνα, ο οποίος λειτουργούσε ως πυριτιδαποθήκη. Ακόμη μία σοβαρή καταστροφή σημειώθηκε ανάμεσα στα έτη 1801-1802 που ο λόρδος Έλγιν άρπαξε το γλυπτό διάκοσμο του Παρθενώνα και αφαίρεσε γλυπτά από το Ναό της Αθηνάς Νίκης αλλά και το Ερέχθειο (Βαλαβάνης, 2015; Παπαθανασόπουλος, 2024). Το 1822 η Ακρόπολη βρέθηκε στην κυριαρχία των Ελλήνων. Ο πρώτος φρούραρχος που ορίστηκε στην Ακρόπολη ήταν ο Οδυσσέας Ανδρούτσος. Έπειτα από την απελευθέρωση, τα μνημεία της Ακρόπολης βρέθηκαν στην μέριμνα του νέου ελληνικού κράτους. Μεταξύ των ετών 1835 και 1837 πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες ανασκαφές στον Ιερό βράχο. Από το 1885 έως το 1890 έλαβε χώρα μεγάλης έκτασης ανασκαφή απ' τον Παναγιώτη Καββαδία. Στις αρχές του 20ού αιώνα πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες εργασίες για την αναστήλωση από τον Ν. Μπαλάνο. Ακόμη, το 1975 πραγματοποιήθηκε η σύσταση της Επιτροπής Συντήρησης Μνημείων Ακροπόλεως στόχος της οποίας ήταν η μελέτη και η διεξαγωγή μεγάλης κλίμακας αναστηλωτικών και στερεωτικών έργων (Βαλαβάνης, 2015; Παπαθανασόπουλος, 2024)

Μνημεία του χώρου

1 Παρθενώνας

Ο Παρθενώνας είναι ο ναός που αφιέρωσαν οι Αθηναίοι στην προστάτιδα της πόλης τους, την Αθηνά Παρθένο. Πρόκειται για το πιο λαμπρό δημιούργημα της αθηναϊκής δημοκρατίας κατά τη διάρκεια της περιόδου της μεγάλης ακμής της και αρτιότερο ως προς την εκτέλεση και τη σύνθεση απ' τα οικοδομήματα του Ιερού Βράχου. Χτίστηκε τα έτη 447-438 π.Χ., με πρωτοβουλία του Περικλή, στο πλαίσιο του ευρύτερου οικοδομικού προγράμματος που. Ο Περικλείος Παρθενών διαδέχθηκε τον προηγούμενο ναό, Προπαρθενώνα ο οποίος ξεκίνησε να χτίζεται έπειτα από τη νίκη στο Μαραθώνα το 490 π.Χ. περίπου, αλλά δεν ολοκληρώθηκε γιατί καταστράφηκε από τους Πέρσες (Καμαλάκης, 2017).

Σχεδιάστηκε από τον Ικτίνο, συνεργάτη του οποίου ήταν ο Καλλικράτης. Ο γλύπτης Φειδίας είχε την ευθύνη για το γλυπτό διάκοσμο και το χρυσελεφάντινου άγαλμα της

Αθηνάς, το οποίο βρισκόταν στο εσωτερικό του. Είναι διπλός δωρικός ναός και εμφανίζει αρκετά μοναδικά και πρωτότυπα στοιχεία αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Πιο συγκεκριμένα, αποτελείται από τον κυρίως ναό, οπίσθιο διαμέρισμα στα δυτικά, πρόσταση στην ανατολική και δυτική πλευρά, πτερό με 17 κίονες στη μακριά πλευρά και 8 στη στενή πλευρά (Καμαλάκης, 2017).

Το εσωτερικό του Παρθενώνα συνδυάζει παλαιά και νέα στοιχεία. Ειδικότερα, στο σηκό υπήρχε δίτονη δωρική κιονοστοιχία σε σχήμα Π και στο βάθος αυτού ήταν τοποθετημένο το χρυσελεφάντινο άγαλμα της θεάς Αθηνάς Παρθένου. Η θεά παριστανόταν έχοντας πανοπλία και φέρνοντας τη Νίκη στους Αθηναίους με το δεξί της χέρι. Στο δυτικό διαμέρισμα είχαν τοποθετηθεί τέσσερις ιωνικοί κίονες. Η στέγη του ναού ήταν δίρριχτη και καλυμμένη με μαρμάρινα κεραμίδια. Στις άκρες των πλευρών υπήρχαν μαρμάρινα ακροκέραμα σε σχήμα ανθεμίου, ενώ στις τέσσερις γωνίες υπήρχαν μαρμάρινες ψευδοϋδρορρόες σε σχήμα λεοντοκεφαλών. Στις γωνίες των αετωμάτων τοποθετήθηκαν αγάλματα ως ακρωτήρια και στην κορυφή αυτών περίτεχνα μαρμάρινα ανθέμια που είχαν μεγάλο μέγεθος. Τα αετώματα του ναού περιλαμβάνουν γλυπτές συνθέσεις που είναι εμπνευσμένες απ' τη ζωή της θεάς Αθηνάς. Πιο συγκεκριμένα, στο ανατολικό απεικονίζεται η γέννηση της θεάς από το κεφάλι του πατέρα της Δία και στο δυτικό η διαμάχη της με τον Ποσειδώνα για την κηδεμονία της πόλης των Αθηνών (Καμαλάκης, 2017).

Οι ενενήντα δύο μετόπες, οι οποίες εναλλάσσονται με τα τρίγλυφα, είναι τοποθετημένες επάνω απ' το επιστύλιο της εξωτερικής κιονοστοιχίας του ναού και κάτω από το γείσο. Έχουν διακοσμηθεί με ανάγλυφες παραστάσεις, ενώ τα θέματα αυτών προέρχονται απ' την ελληνική μυθολογία και είναι αναπαραστάσεις μυθικών μαχών. Η ζωφόρος αποτελεί ακόμη ένα ιωνικό στοιχείο, το οποίο συνδυάζεται με το δωρικό ρυθμό. Θέμα της διακόσμησής της ήταν η μεγαλοπρεπής πομπή των Παναθηναίων, που ήταν η σημαντικότερη γιορτή των Αθηναίων προς τιμήν της Αθηνάς (Καμαλάκης, 2017).

Ο Παρθενώνας διατήρησε την παραπάνω μορφή έως τον 5ο α. Ο Παρθενώνας διατήρησε την παραπάνω μορφή έως τον 5ο αι. μ.Χ.. Στη συνέχεια μετατράπηκε σε ναό που αφιερώθηκε στην Αγία Σοφία και την Παναγία αργότερα, ενώ κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας μετατράπηκε σε τζαμί. Το 1687 ο Παρθενώνας ανατινάχθηκε από βόμβα των Ενετών και σημαντικό μέρος αυτού κατέρρευσε. Ζημιές υπέστη επίσης στις

αρχές του 19ου αιώνα όταν λεηλατήθηκε ο γλυπτός διάκοσμος του απ' το λόρδο Έλγιν με αποτέλεσμα μεγάλο μέρος των γλυπτών σήμερα να βρίσκεται στο Βρετανικό Μουσείο. Το 1896-1900 πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες προσπάθειες συντήρησης και αναστήλωσης του Παρθενώνα και ακολούθησε δεύτερο πρόγραμμα αναστήλωσης το 1922-1933. Σήμερα συνεχίζουν να βρίσκονται σε εξέλιξη έργα για τη συντήρηση και την αποκατάσταση του μνημείου (Παπαθανασόπουλος, 2024).

2 Ερέχθαιο

Το Ερέχθαιο βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του ιερού βράχου της Ακρόπολης. Οικοδομήθηκε περίπου τα έτη 421-406 π.Χ. και αντικατέστησε τον πρωιμότερο ναό, ο οποίος βρισκόταν νοτιότερα και ήταν αφιερωμένος στην Αθηνά Πολιάδα. Αναφέρεται ως «Ερέχθαιο» μόνο από τον Πausανία, ονομασία που σχετίζεται με το μυθικό βασιλιά των Αθηνών Ερεχθέα (Παπαθανασόπουλος, 2024).

Έχει ιδιόρρυθμη μορφή, η οποία σχετίζεται με τη διαμόρφωση του εδάφους αλλά και στις δύο βασικές λατρείες, που κλήθηκε να στεγάσει σε δύο χώρους. Ο πρώτος, που καταλαμβάνει το ανατολικό τμήμα του κτηρίου, αφιερώθηκε στην Αθηνά Πολιάδα. Στο δυτικό τμήμα λατρευόταν ο Ποσειδώνας-Ερεχθέας και επιπλέον είχαν τοποθετηθεί βωμοί του Ηφαίστου και του Βούτου, αδελφού του Ερεχθέα. Εδώ κατοικούσε, σύμφωνα με το μύθο, και ο οικουρός όφις, το ιερό φίδι της Αθηνάς. Στο χώρο εκείνο υπήρχαν και άλλα ιερά σημεία που έχρηζαν προστασίας, όπως ο τάφος του Κέκροπα και ίχνη από την έριδα της Αθηνάς και του Ποσειδώνα (Παπαθανασόπουλος, 2024).

3 Προπύλαια

Τα Προπύλαια της Ακρόπολης βρίσκονται στη δυτική πλευρά του Ιερού Βράχου. Χτίστηκαν στα μέσα περίπου του 6ου αι. π.Χ. Τα μνημεία αυτών που βλέπουν οι επισκέπτες σήμερα, αποτελούν μέρος του μεγαλεπίβολου προγράμματος που έλαβε χώρα στην Ακρόπολη απ' τον Περικλή. Χτίστηκαν περίπου τα έτη 437-432 π.Χ., κατόπιν ολοκλήρωσης του Παρθενώνα και σχεδιάστηκαν από τον Μνησικλή. Το αρχικό σχέδιο χαρακτηρίστηκε ως πρωτοποριακό από αρχιτεκτονικής και καλλιτεχνικής άποψης, όμως ποτέ δεν κατάφερε να ολοκληρωθεί (Παπαθανασόπουλος, 2024).

4. Ναός της Αθηνάς Νίκης

Ο Ναός της Αθηνάς Νίκης έχει χτιστεί στη νοτιοδυτική πλευρά του Ιερού Βράχου. Το χτίσιμο του κλασσικού ναού τοποθετείται στα έτη 426-421 π.Χ., ενώ τα σχέδια ήταν του αρχιτέκτονα Καλλικράτη. Και αυτό ο Ναός συμπεριλαμβανόταν στα σχέδια του Περικλή. Είναι διάδοχος των πρωιμότερων ναών που επίσης ήταν αφιερωμένοι στην Αθηνά Νίκη και τα θεμέλια των οποίων διασώζονται στο εσωτερικό του πύργου, κάτω απ' το δάπεδο του ναού της κλασσικής περιόδου. Πέρα από τη λατρεία της Αθηνάς, υπήρχαν στο χώρο και άλλες λατρείες παλαιότερες. Συγκεκριμένα, στη δυτική πλευρά του πύργου χτίστηκε ένα μικρό ιερό σε σχήμα διπλής κόγχης από την μυκηναϊκή εποχή, ενώ στην ανατολική πλευρά υπήρχαν τα Ιερά των Χαρίτων και της Εκάτης Επιπυργιδίας (Μπρούσκαρη, 2010; Παπαθανασόπουλος, 2024).

Ο Ναός διατηρήθηκε για αρκετούς αιώνες με την αρχική του μορφή και κατά τη διάρκεια του 5ου αιώνα μ.Χ. έγινε εκκλησία. Κατά την Τουρκοκρατία έγινε χρήση του εσωτερικού ως πυριτιδαποθήκη, ωστόσο το 1686 μ.Χ. προκειμένου οι Τούρκοι ν' αντιμετωπίσουν τους Βενετούς του Μοροζίνι προχώρησαν στην κατεδάφισή του με σκοπό να κάνουν χρήση του δομικού του υλικού κατά τη δημιουργία οχυρωματικού τοίχου. Η πρώτη προσπάθεια αναστήλωσης πραγματοποιήθηκε έπειτα από την ίδρυση του ελληνικού κράτους, ακολούθησαν και άλλες πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και ακόμη πιο πρόσφατες που ξεκίνησαν το 1994 (Μπρούσκαρη, 2010; Παπαθανασόπουλος, 2024).

5 Βραυρώνιο

Το Βραυρώνιο έχει χτιστεί στην εσωτερική πλευρά του νότιου τείχους της Ακρόπολης, νοτίως των Προπυλαίων. Ήταν αφιερωμένο στη Βραυρωνία Αρτέμιδα, η οποία ήταν προστάτιδα των επιτόκων και των λεχώνων. Υποστηρίζεται πως λειτουργούσε σαν παράρτημα του μεγάλου Ιερού της θεάς, ο οποίος βρίσκεται στη Βραυρώνα της Αττικής. Χτίστηκε στα μισά του 6ου αι. π.Χ. και αποδίδεται στον τύραννο Πεισίστρατο, η καταγωγή του οποίου ήταν απ' την περιοχή της Βραυρώνας. Σήμερα διακρίνονται απ' το μνημείο μόνο ορισμένα λαξεύματα στο βράχο, τα οποία υποδηλώνουν τη θέση αλλά και την πρόσβαση προς το Ιερό και πιθανά ν' ανήκουν σε υποδοχές αλλά και θεμελιώσεις τοίχων (Μπρούσκαρη, 2010).

6 Ναός της Ρώμης και του Αυγούστου

Ο Ναός της Ρώμης και του Αυγούστου χτίστηκε στο τέλος του 1ου αι. π.Χ.. Βρίσκεται ανατολικά του Παρθενώνα ή ανατολικά του Ερεχθείου. Αφιερώθηκε από το Δήμο των Αθηναίων στη θεά Ρώμη και στον Οκταβιανό Αύγουστο. Ο ναός ήταν κυκλικός και μονόπτερος, δεν είχε δηλαδή τοίχο πίσω απ' την κιονοστοιχία του, η οποία αποτελούνταν από εννέα ιωνικούς κίονες. Οι κίονές του έχουν ομοιότητες με αυτούς του Ερεχθείου, για το λόγο αυτό οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα πως ο αρχιτέκτονας που τον έκτισε ήταν ο ίδιος που ανέλαβε τις επιδιορθώσεις στο Ερέχθειο έπειτα από την καταστροφή που υπέστη από φωτιά. Κατασκευάστηκε εξ ολοκλήρου από λευκό μάρμαρο, η δε στέγη του είχε κωνικό σχήμα (Μπρούσκαρη, 2010).

7 Βάθρο του Αγρίππα

Το μνημείο του Αγρίππα δημιουργήθηκε στη δυτική πλευρά των Προπυλαίων της Ακρόπολης. Το ύψος του είναι ίδιο με του πύργου του Ναού της Αθηνάς Νίκης. Αρχικά κατασκευάστηκε προς τιμήν του βασιλιά Ευμένη Β' της Περγάμου ως συνέπεια της νίκης του στους Παναθηναϊκούς αγώνες. Στο επάνω μέρος του είχε τοποθετηθεί χάλκινο τέθριππο, όπου απεικονίζονταν ως ηνίοχοι τόσο ο ίδιος ο Ευμένης όσο και ο Άτταλος που ήταν αδερφός του. Αργότερα ο Δήμος Αθηναίος αντικατέστησε το τέθριππο με νέο προς τιμήν του Μάρκου Αγρίππα, ο οποίος ήταν γαμπρός του Αυγούστου. Δυτικώς του βάθρου βρίσκεται ακόμη η επιγραφή: [Ο δη]μος Μ[αρκον] Αγρίππα[ν] | Λε[υκίου] υιόν | τρίς ύ[πατ]ον τον [ε]α[τ]ου | ε[υερ]γέτη[ν]. Ωστόσο κάτω απ' αυτήν διακρίνονται ίχνη παλαιότερης, που πιθανά να συνδεόταν με το τέθριππο του Ευμένη και αντικαταστάθηκε. Απ' το μνημείο αυτό σώζεται σήμερα μόνο το βάθρο (Παπαθανασόπουλος, 2024).

8 Πύλη Beule

Η Πύλη Beule χτίστηκε στη δυτική πλευρά του Ιερού Βράχου της Ακρόπολης, στα δυτικά των Προπυλαίων, αποτελώντας τη βασική είσοδο στον αρχαιολογικό χώρο. Η κατασκευή της χρονολογείται στα μέσα του 3ου αι. μ.Χ., πιθανά έπειτα από την καταστρεπτική επιδρομή των Ερούλων στο πλαίσιο των προσπαθειών οχύρωσης της Ακρόπολης. Πήρε το όνομά της από το Γάλλο αρχαιολόγο, ο οποίος πραγματοποίησε στο χώρο έρευνες το 1852. Δίπλα από την πύλη υπάρχουν δύο ορθογώνιοι πύργοι. Για το χτίσιμό της έγινε χρήση οικοδομικού υλικού που προερχόταν από παλαιότερα κτίσματα και κατά βάση αρχιτεκτονικά μέλη απ' το χορηγικό μνημείο του Νικία, το οποίο βρισκόταν νοτίως της Ακρόπολης. Πάνω στο επιστύλιο της πύλης υπάρχει ακόμη

εντοιχισμένη αναθηματική επιγραφή, η οποία αναφέρεται στη νίκη του Νικία Νικοδήμου (Μπρούσκαρη, 2010).

9 Χαλκοθήκη

Στην ανατολική πλευρά του τείχους της Ακρόπολης χτίστηκε η Χαλκοθήκη. Πρόκειται για επίμηκες οικοδόμημα, στο οποίο φιλοξενούνταν κατά βάση μεταλλικά αναθήματα που προσφερόταν από τους πιστούς στην Ακρόπολη. Σχετικό ψήφισμα που έχει διασωθεί αναφέρει πως τα αντικείμενα που τοποθετούνταν στη Χαλκοθήκη έπρεπε να έχουν καταγραφεί και αναγραφεί σε λίθινη στήλη, η οποία αναρτώνταν μπροστά από το κτήριο. Χτίστηκε στη μέση του 5ου αι. π.Χ., ωστόσο πρέπει να δέχτηκε προσθήκες και επισκευές στα μεταγενέστερα χρόνια. Σήμερα σώζονται μόνο λίγα λαξεύματα και κατάλοιπα απ' τα πόρινα θεμέλιά της (Μπρούσκαρη, 2010).

9 Αρχαίος Ναός της Αθηνάς

Πρόκειται για τον παλαιότερο Ναό της Ακρόπολης που είχε αφιερωθεί στην Αθηνά Πολιάδα. Στις αρχαίες πηγές γίνεται αναφορά σε αυτόν και ως «αρχαίος νεώς». Χτίστηκε νοτίως του Ερεχθείου και στη βόρεια του Παρθενώνα, το γ' τέταρτο του 6ου αι. π.Χ.. Το 480 π.Χ. πυρπολήθηκε από τους Πέρσες, όμως επισκευάστηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα. Μέρος της ανωδομής του ενσωματώθηκε στα τείχη της Ακρόπολης. Το 406 π.Χ. καταστράφηκε και πάλι όμως δεν επισκευάστηκε. Σε αυτό το ναό αποδίδονται τα μαρμάρινα αετώματα που απεικονίζουν τη Γιγαντομαχία, η οποία εκτίθενται στο Μουσείο της Ακρόπολης, όπως επίσης και η σίμη που κατέληγε σε κριοκεφαλές και λεοντοκεφαλές. Σήμερα μπορεί κανείς να δει τα θεμέλιά που διασώζονται κατά μήκος της νότιας πλευράς του Ερεχθείου. Επιπλέον, είναι ορατές δύο λίθινες βάσεις κιόνων (Μπρούσκαρη, 2010).

Μουσείο της Ακρόπολης

Το 1833 έγινε η απόσυρση της τουρκικής φρουράς από την Ακρόπολη. Από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του ελληνικού κράτους τέθηκε το ζήτημα κατασκευής ενός μουσείου πάνω στον Ιερό Βράχο. Αρχικά εγκρίθηκε η ανέγερση νοτιοανατολικά του Παρθενώνα, ωστόσο το κτίριο θεωρήθηκε πως δεν ήταν καταλληλό για την στέγαση και ανάδειξη των αντικειμένων της Ακρόπολης που ήρθαν στο φως από την αρχαιολογική σκαπάνη. Το 1888 γνωστοποιήθηκε η ίδρυση ενός δεύτερου μουσείου, το οποίο ωστόσο γκρεμίστηκε κατά την διετία 1946-1947, προκειμένου να υλοποιηθεί μια ευρεία επέκταση του αρχικού κτιρίου. (Παπαθανασόπουλος, 2024).

Το 1976 αποφασίστηκε το χτίσιμο ενός νέου μουσείου καθώς αυτό που χρησιμοποιούνταν έως τότε δεν ήταν σε θέση να ανταπεξέλθει στο μεγάλο αριθμό επισκεπτών, ενώ ταυτόχρονα υποβάθμιζε το αισθητικό αποτέλεσμα των εκθεμάτων. Στο επίκεντρο της μελέτης βρίσκονται οι δυο αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί που έλαβαν χώρα το 1976 και το 1979. Το 1989 ένας νέος αρχιτεκτονικός διαγωνισμός εξαγγέλθηκε με πρωτοβουλία της Υπουργού Πολιτισμού Μελίνας Μερκούρη, ενώ παράλληλα διεκδίκησε την επιστροφή των Γλυπτών του Παρθενώνα απ' το Βρετανικό Μουσείο. Η ανάδειξη σημαντικών αρχαιολογικών ευρημάτων στο οικόπεδο Μακρυγιάννη τα οποία τεκμηριώνουν την ύπαρξη ενός σπουδαίου οικισμού από την προϊστορία μέχρι την βυζαντινή εποχή οδήγησε στην ματαίωση των αποτελεσμάτων του διαγωνισμού.. (Παπαθανασόπουλος, 2024).

Το 2000 ανακοινώθηκε νέος διαγωνισμός από τον Οργανισμό Ανέγερσης Νέου Μουσείου Ακρόπολης (OANMA) και οδήγησε στην ανέγερση του νέου μουσείου. Το μουσείο εκτείνεται σε 25.000 τμ με τους εκθεσιακούς του χώρους να καλύπτουν τα 14.000 τμ, μέγεθος σχεδόν δεκαπλάσιο από εκείνο του παλιού κτιρίου. Το συναντάμε στην ιστορική συνοικία Μακρυγιάννη, περίπου 300 μέτρα νοτιοανατολικά του Παρθενώνα. Η πρόσβαση στο κτίριο πραγματοποιείται από την αρχή της πεζοδρομημένης λεωφόρου Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Από το ανώτατο επίπεδο του, ο επισκέπτης απολαμβάνει μια πανοραμική θέα που συνδυάζει τον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης με το αστικό τοπίο της Αθήνας. (Χωριέμη-Σπετσιέρη, 2010).

Η μορφολογία του κτιρίου καθορίστηκε από τη φύση των εκθεμάτων, με ιδιαίτερη έμφαση στα σύνολα των αρχιτεκτονικών γλυπτών, όπως τα μνημειώδη αετώματα των αρχαϊκών ναών και φυσικά τα γλυπτά του Παρθενώνα . Χρησιμοποιήθηκαν υψηλής διαφάνειας υαλοστάσια, τα οποία επιτρέπουν την οπτική σύνδεση των εκθεμάτων του με τον Ιερό Βράχο αλλά και τα μνημεία της Ακρόπολης. Παράλληλα, επιτρέπεται η πανοραμική θέαση των ιστορικών λόφων και των βουνών της Αττικής, καθώς επίσης και του σύγχρονου αστικού περιβάλλοντος. Από τα γυάλινα δάπεδα που υπάρχουν στο εσωτερικό του Μουσείου είναι ορατός ο αρχαιολογικός χώρος, ο οποίος εκτείνεται στα θεμέλιά του. Έτσι το Μουσείο δεν απομονώνεται, αντιθέτως αποτελεί συνέχεια του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος, δηλώνοντας τη σχέση που έχει με αυτό (Χωριέμη-Σπετσιέρη, 2010).

Στις συλλογές του μουσείου περιλαμβάνονται ψηφισματικά και αναθηματικά ανάγλυφα, καθώς και πήλινα αντικείμενα, όπως ειδώλια και αγγεία. Παράλληλα εκτίθενται έργα μικροτεχνίας, στα οποία ξεχωρίζουν τα χάλκινα αναθήματα και διάφορα χρηστικά σκεύη. Οι εκθεσιακές ενότητες του Μουσείου είναι κατά βάση τοπογραφικές. Η πρώτη μεγάλη αίθουσα είναι μία γυάλινη ράμπα, η οποία περιλαμβάνει ευρήματα από τις κλιτύες της Ακρόπολης. Στον πρώτο όροφο αυτού περιλαμβάνονται εκθέματα από την αρχαϊκή Ακρόπολη, γλυπτά από το Ναό Αθηνάς Νίκης και το Ερέχθειο και τα αρχιτεκτονικά μέλη των Προπυλαίων. Ο τρίτος όροφος περιλαμβάνει αποκλειστικά γλυπτά από τον Παρθενώνα (Χωριέμη-Σπετσιέρη, 2010).